

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.

16 JAN 1962

STO. 1. 11

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:65

Finansdepartementet

SOU

1961:65 A

SPARBANKSTILLSYNEN

BETÄNKANDE AV

1961 ÅRS UTREDNING ANGAENDE

TILLSYNEN ÖVER SPARBANKERNA

Stockholm 1961

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Kronologisk förteckning

1. Totalisatoverksamheten. Idun. 140 s. Jo.
2. Sparstimulerande åtgärder. Idun. 121 s. Fi.
3. Effektivare prisövervakning. Idun. 177 s. H.
4. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Idun. 230 s. Fi.
5. Begravningsplatser och gravar. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
6. Underrättarna. Idun. 339 s. Ju.
7. Enhetlig edning av krigsmakten. Beckman. 248 s. I.
8. Om läkariet och läkartillgång. Idun. 228 s. I.
9. Principer för en ny kommunindelning. Beckman. 248 s. I.
10. Preliminär nationalbudget för år 1961. Marcus. V+105 s. Fi.
11. Den allmänna brottsregistreringen. Kihlström. 318 s. Ju.
12. Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. Idun. 50 s. K.
13. Lantbrukets yrkesskolor. Kihlström. 206 s. Jo.
14. Pensionssiftelser. I Marcus. 184 s. Ju.
15. Polisens brottbekämpande verksamhet. Idun. 251 s. + 2 s. ill. I.
16. Kriminalvård i frihet. Idun. 187 s. Ju.
17. Hjälpmedel i skolarbetet. Idun. 244 s. + 12 s. ill. E.
18. Totalförsvarets upplysningsverksamhet. Kihlström. 90 s. Fö.
19. Byggnadsindustrins arbetskraft. Idun. 150 s. S.
20. Vissa frågor rörande allmänna val. Idun. 173 s. Ju.
21. Författningsutredningen. V. Organisationer. Beslutsteknik Valsystem. Idun. 362 s. Ju.
22. Den svenska utvecklingshjälpens administration. Kihlström. 74 s. U.
23. Svensk trafikpolitik. I. Idun. 387 s. K.
24. Svensk trafikpolitik. II. Idun. 163 s. K.
25. Flygbuller som samhällsproblem. Idun. 200 s. Fö.
26. Reviderad nationalbudget för år 1961. Marcus. V+87 s. Fi.
27. Skifferoljefrågan. Norstedt & Söner. 144 s. H.
28. Kungl. Tatern. Verksamhet och ekonomi. Marcus. 320 s. E.
29. Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m. m. Idun. 341 s. S.
30. Grundskolor. Heggström. 881 s. E.
31. Läroplaner för grundskola och fackskolor. Idun. 888 s. E.
32. Handläggning av bostadslån. Idun. 101 s. S.
33. Redareansvarets begränsning. Idun. 101 s. Ju.
34. Huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Kihlström. 22' s. I.
35. Ändamålsenliga studentbostäder. Idun. 224 s. S.
36. Tandsjukvården vid de odontologiska läroanstalterna. Kihlström. 102 s. E.
37. Stämpe- och expeditiönsavgifter. Idun. 294 s. Fi.
38. Stöd åt barnaföderskor. Idun. 122 s. S.
39. Lag om allmän försäkring. m. m. Idun. 148 s. S.
40. Länsindelningen inom Stockholms- och Göteborgs-områdena. Idun. 384 s. + 2 st. utgivningsblad. I.
41. Reviderad giftlagstiftning. Idun. 326 s. I.
42. Mål och medel i stabiliseringspolitiken. Idun. 436 s. Fi.
43. Användningen av August Abrahamsons stiftelse Å Näs. Idun. 98 s. E.
44. Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet. Idun. 233 s. E.
45. Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning. Kihlström. 46 s. Ju.
46. Boxningssportens skadeverkningar. Idun. 104 s. I.
47. Reviderad hyreslag. Idun. 247 s. Ju.
48. Byggnadsstyrelsens organisation. Norstedt & Söner. 124 s. K.
49. Förslag till jordförvärvslag m. m. Idun. 213 s. Jo.
50. Den svenska utvecklingshjälpens. Expertrekrytering och stipendiatmottagning. Kihlström. 79 s. U.
51. Bostadsbyggnadsbehovet. Idun. 58 s. S.
52. Förenklningar i utskänningslagstiftningen — Ciderfrågan. Idun. 282 s. Fi.
53. Utsökningsrätt. I Partiella reformer. Norstedt & Söner. 163 s. Ju.
54. Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Idun. 75 s. I.
55. Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän. Idun. 246 s. S.
56. Ändrade bestämmelser om ackumulerad inkomst. Idun. 151 s. Fi.
57. Sociallagstiftningen och de s. k. beroende uppdragstagarna. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 228 s. S.
58. Översyn av nykterhetsvården. Idun. 296 s. S.
59. Klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden. Kihlström. 73 s. Jo.
60. Den automatiska databehandlingens teknik. Kihlström. 86 s. Fi.
61. Beräkning av pensionsreserv. Civiltryck. 59 s. Ju.
62. Kostnader för övergång till högertrafik. Idun. 69 s. K.
63. Läkaren i totalförsvaret. Kihlström. 324 s. Fö.
64. Långfristiga krediter till mindre företag. Idun. 109 s. Fi.
65. Sparbankstillsynen. Kihlström. 121 s. Fi.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:65

Finansdepartementet

SPARBANKSTILLSYKEN

BETÄNKANDE AV
1961 ÅRS UTREDNING ANGÅENDE
TILLSYKEN ÖVER SPARBANKERNA

EMIL KIHLSSTRÖMS TRYCKERI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1961

STATES OF AMERICA OF REVENUE 1901

WASHINGTON, D.C.

SPARABANKSTILLYN

DEPARTMENT OF THE TREASURY

UNITED STATES OF AMERICA

THE NATIONAL BANK OF THE CITY OF NEW YORK

THE NATIONAL BANK OF THE CITY OF NEW YORK

NEW YORK, N.Y.

Innehåll

	Sid.
Skrivelse till chefen för finansdepartementet	5
Förkortningar	6
Inledning	7
Utredningsdirektiven	7
Sparbankstillsynen i tidigare utredningar och propositioner	9
Sparbankstillsynens nuvarande organisation och arbetsuppgifter	22
Länsstyrelserna och sparbanksinspektionen	22
De allmänna revisorerna	31
Sparbankernas säkerhetskassa m. m.	34
Tillsynen över affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen	36
Affärsbankerna	37
Jordbrukskasserörelsen	41
Sparbankstillsynen i utlandet	45
Finland	45
Danmark	51
Norge	54
Övriga länder	58
Den framtida utformningen av tillsynen över sparbankerna	61
Behovet av tillsyn	61
Tillsyn genom statlig myndighet eller i sparbankernas egen regi	62
Länsstyrelserna och sparbankstillsynen	67
Allmänna synpunkter	67
Ärenden angående allmänna revisorer	73
Övriga ärenden	77
Frågan om sammanslagning av sparbanksinspektionen med bank- och fond- inspektionen	80
Organisation	88
Sammanfattning	94

Specialmotivering	95
Förslag till ändringar i sparbankslagen	95
Förslag till ändringar i sparbankskungörelsen	98
Förslag till instruktion för bankinspektionen	99
Lagförslag	100
Förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker	100
Förslag till kungörelse angående ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse den 3 juni 1955 (nr 422) om sparbanker	113
Förslag till instruktion för bankinspektionen	116
Förslag till lag om överflyttande på bankinspektionen av de uppgifter och befogenheter, som enligt lag eller författning tillkomma bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen	121

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 januari 1961 tillkallade chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, den 30 i samma månad f. d. vice riksbankschefen T. L. Hammarskiöld, börschefen S. A. Algott samt numera lagbyråchefen B. Holmquist såsom utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning angående tillsynen över sparbankerna. Tillika uppdrog departementschefen åt Hammarskiöld att såsom ordförande leda utredningsmännens arbete.

Utredningsmännen antog benämningen 1961 års utredning angående tillsynen över sparbankerna.

Den 9 juni 1961 uppdrog departementschefen åt kammarrättsfiskalen C.-L. Hagberg att vara sekreterare åt utredningsmännen.

Under utredningsarbetet har numera t. f. förste kanslisekreteraren B. J. Sjönander biträtt utredningsmännen med sekreterargöromål.

I april 1961 har utredningsmännen besökt Helsingfors. Därvid har överläggningar ägt rum med bland andra representanter för Sparbanksförbundet i Finland och dess tillsynsorganisation.

Hammarskiöld har därutöver besökt Köpenhamn och Oslo samt därvid studerat tillsynssystemet i Danmark och Norge.

De avsnitt av betänkandet som berör tillsynen över kreditväsendet i våra nordiska länderna har granskats av respektive direktören för Sparbanksförbundet i Finland L. Levämäki, Helsingfors, bankinspektøren A. Eken och sparekasseinspektøren E. Sveinbjörnsson, Köpenhamn samt direktøren for bankinspeksjonen A. Frihagen, Oslo.

Utredningsmännen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande angående sparbankstillsynen.

Stockholm den 15 december 1961.

Lennart Hammarskiöld

Stig Algott

Bertil Holmquist

/Carl-L. Hagberg

Förkortningar

- SpL = lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker
SpK = Kungl. Maj:ts kungörelse den 3 juni 1955 (nr 422) om sparbanker
BL = lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse
JKL = lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen
ABL = lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag

Inledning

Utredningsdirektiven

I yttrande till statsrådsprotokollet den 27 januari 1961 anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, följande.

Tillsynen över sparbankerna utövas dels lokalt av länsstyrelserna och dels centralt av sparbanksinspektionen. Uppdelningen är i huvudsak så genomförd att de beslutande tillsynsfunktionerna anförtrots åt länsstyrelserna, medan sparbanksinspektionen har inspekterande och rådgivande uppgifter.

I fråga om affärsbanker, hypoteksaktiebolag och jordbrukets kreditkassor är bank- och fondinspektionen ensam tillsynsmyndighet. Hos denna har således samlats de inspekterande och rådgivande samt de beslutande tillsynsfunktionerna.

De nuvarande formerna för sparbankstillsynen, vilka i huvudsak bestått sedan 1929, har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för reformförslag. Frågan har ingående behandlats senast av 1948 års sparbankssakkunniga (SOU 1954:10). De sakkunniga, vilkas betänkande låg till grund för nu gällande sparbankslag, förordade en väsentlig omdaning av tillsynen. Förslaget innebar dels att länsstyrelsernas befattning med sparbanksfrågor skulle upphöra och deras funktioner härvidlag överflyttas till det centrala tillsynsorganet och dels att bank- och fond- samt sparbanksinspektionerna skulle sammanslås till ett enda ämbetsverk med uppgift att handha tillsynen såväl över affärsbankerna, fondväsendet, jordbrukskasserörelsen och hypoteksaktiebolagen som över sparbankerna. Förslaget att skilja länsstyrelserna från tillsynen motiverades i huvudsak med att den rådande ordningen ledde till dubbelarbete och medförde risk för en mellan de olika länsstyrelserna inbördes avvikande praxis samt inverkade ogynnsamt på centralorganets auktoritetsställning inom sparbanksväsendet. För en koncentration av tillsynen över kreditväsendet till en enda myndighet talade enligt de sakkunnigas mening att tillsynsorganet därigenom skulle erhålla en överblick över kreditväsendet i dess helhet och att frågor av betydelse för kreditväsendet skulle kunna avgöras efter enhetliga grunder. Ett förenande av de båda inspektionsmyndigheterna skulle därjämte innebära en direkt effektivisering av själva övervakningen.

Vid remissbehandlingen av sakkunnigförslaget riktades i huvudsak den invändningen mot nu berörda delar av förslaget att rådande decentralisering av tillsynen var helt förenlig med sparbankernas lokalt begränsade verksamhetsområden och att en centraliserad tillsyn därför skulle innebära en försämrad övervakning. Vissa av de remissinstanser som ställde sig kritiska till den av de sakkunniga förordade lösningen av tillsynsfrågan framträdde som förespråkare för ett tredje alternativ för organisationen av tillsynen. Fullmäktige i riksbanken ifrågasatte således om inte sparbankstillsynen helt skulle kunna överlätas på ett av sparbankerna själva upprättat organ. I vissa andra remissvar framhölls att i varje fall en del av den statliga kontrollen över sparbanksväsendet, främst den mera revisionsmässiga,

borde omhänderhas av något organ som sparbankerna gemensamt skulle ha att inrätta.

Min företrädare uttalade i propositionen 1955:151 att det enligt hans uppfattning inte kunde bestridas, att vissa fördelar kunde vinnas med att den väsentliga tillsynsverksamheten komme att utövas av en central myndighet. Å andra sidan kunde det inte heller förnekas att invändningarna mot en sådan anordning delvis hade sitt berättigande. Det av några remissinstanser framförda uppslaget att staten helt eller delvis skulle befrias från ansvaret för sparbankstillsynen borde enligt departementschefens åsikt bli föremål för ytterligare överväganden i särskild ordning. Med hänsyn till att en framtida omdaning av tillsynen i antydd riktning kunde komma att visa sig lämplig syntes det enligt departementschefens uppfattning i dåvarande läge mest välbetänkt att låta övervakningen av sparbankerna i stort sett behålla sin gällande organisatoriska struktur. Detta blev också riksdagens beslut.

Jag har sedermera — i propositionerna 1959:33 och 1960:120 — haft anledning att återkomma till frågan om formerna för tillsynen över sparbankerna. I propositionen 1959:33 behandlades bl. a. vissa framställningar om sådan ändring av gällande bestämmelser att affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor under vissa omständigheter skulle äga som pant mottaga aktier eller förlagsbevis i förvaltningsbolag. I anslutning till ett förslag av bank- och fondinspektionen att tillämpningen av ett sådant stadgande skulle bli beroende av prövning i varje särskilt fall av tillsynsmyndigheten, fann jag skäl framhålla att vissa spörsmål därvid aktualiserades med hänsyn till att tillsynen över sparbankerna utövas av annan myndighet än fallet är med bankerna och jordbrukets kreditkassor. Under hänvisning bl. a. härtill förklarade jag mig ej för det dåvarande beredd att framlägga något förslag med anledning av framställningarna.

I propositionen 1960:120 angående lokaliseringen av vissa statliga institutioner framhöll jag vid behandlingen av ett av lokaliseringsutredningen framlagt förslag om utflyttning från Stockholm av sparbanksinspektionen att enligt min mening starka skäl talade för att tillsynen över banker, kreditkassor och sparbanker lades under en myndighet. Mot bakgrunden härav förordade jag att beslut i lokaliseringsfrågan finge anstå tills vidare.

Av det hittills anförda framgår, att statsmakternas ställningstagande vid 1955 års riksdag innebar att formerna för tillsynen över sparbankerna i huvudsak bibehölls oförändrade i avvaktan på resultatet av ytterligare utredningar. Under den tid som förflutit sedan 1955 års riksdagsbeslut har samlats ytterligare erfarenhetsmaterial av värde för ett kommande ståndpunktstagande. Tiden torde nu vara inne att åstadkomma en definitiv lösning av frågan om formerna för tillsynen över sparbankerna. Den förutskickade utredningen av frågan bör därför nu komma till stånd.

Tre huvudlinjer för lösningen av tillsynsfrågan har framkommit under frågans tidigare behandling, nämligen bibehållande av den nuvarande organisationen, överförande av samtliga tillsynsfunktioner till en central myndighet, som sammanslås med bank- och fondinspektionen, samt överförande helt eller delvis av tillsynsfunktionerna till ett av sparbankerna själva upprättat organ.

Utan att på detta stadium vilja binda mig för någon av de antydda lösningarna vill jag framhålla att hittills vunna erfarenheter utgör ett starkt stöd för tillskapande av en enda tillsynsmyndighet för affärsbanker, jordbrukets kreditkassor, hypoteksaktiebolag, sparbanker och fondväsende. De av sparbanksakkunniga åberopade skälen för en sådan åtgärd vinner ytterligare i styrka mot bakgrunden av det alltmer framträdande behovet av en så långt möjligt enhetlig prövning av

de för kreditväsendet gemensamma problemen. Såsom ett exempel på aktuella spörsmål av detta slag kan nämnas de i den nyss nämnda propositionen 1959:33 behandlade frågorna.

Vid behandlingen av en lösning av tillsynen efter sist antydda linjer blir det en viktig uppgift för utredningen att klarlägga i vad mån de speciella synpunkter som motiverat länsstyrelsernas tillsynsfunktioner alljämt kan anses utgöra skäl för särskilda former för tillsynen samt att — därest så finnes vara förhållandet — söka finna en lämplig lösning härför.

Utredningen bör vidare ange hur en central tillsynsmyndighet bör organiseras, varvid givetvis alla vid en sammanslagning uppkommande möjligheter till rationaliseringar bör tillvaratas. Utredningen bör jämväl beakta hur en sålunda ändrad organisation bör inverka på bidragen från sparbankerna.

Även om skälen för en sammanslagning av bank- och fond- samt sparbanksinspektionerna framträder med särskild styrka bör utredningen förutsättningslöst pröva jämväl andra lösningar av tillsynsfrågan.

De kostnadsmässiga konsekvenserna av olika lösningar bör belysas, varjämte erforderliga författningsförslag bör utarbetas.

Utredningsarbetet bör bedrivas med sikte på att förslag i frågan skall kunna föreläggas 1962 års riksdag.

Sparbankstillsynen i tidigare utredningar och propositioner

Frågan om sparbankstillsynens organisation är i hög grad ett ärende med historisk bakgrund. I likhet med övriga kreditinstitut i Sverige ställdes sparbankerna tidigt under länsstyrelsernas tillsyn. I 1875 års sparbanksförordning, med vilken sparbanksväsendet fick sin första rättsliga reglering, stadgades, att vederbörande länsstyrelse skulle äga rätt att själv eller genom ombud taga kännedom om sparbanks räkenskaper, protokoll och länchehandlingar. Motsvarande bestämmelser om statlig tillsyn över affärsbankerna tillkom redan under 1830-talet. Även jordbrukets kreditkassor ställdes vid sin tillkomst år 1915 under tillsyn från det allmännas sida genom av länsstyrelserna förordnade ombud.

Efter hand har den lokala tillsynen över kreditinstituten ersatts eller kompletterats med en centralt organiserad tillsyn. Sålunda överflyttades länsstyrelsernas befattning med tillsynen över affärsbankerna i och med ikraftträdandet av 1911 års banklag till den år 1906 inrättade bankinspektionen, efter 1919 benämnd bank- och fondinspektionen. Jordbrukskassorna ställdes 1936 under samma myndighets tillsyn, samtidigt som den övervakning genom av länsstyrelserna förordnade ombud de tidigare varit underkastade upphörde. För sparbankernas del inrättades 1929 en särskild tillsynsmyndighet, sparbanksinspektionen. Dess inrättande medförde dock inga större ändringar i länsstyrelsernas tillsynsverksamhet.

Frågan om sparbankstillsynens organisation hade dessförinnan aktualiserats vid flera tillfällen. 1909 hemställde Svenska sparbanksföreningen hos Kungl. Maj:t, att frågan om inrättande av en fackmässig inspektion för

rikets sparbanker skulle utredas. Den kommitté som med anledning härav tillsattes föreslog i ett år 1911 framlagt betänkande, att tillsynen över sparbankerna skulle handhas av bankinspektionen som central tillsynsmyndighet. Mot kommitténs förslag, till vilket tre reservationer hade fogats, ställde sig flertalet remissinstanser avvisande och det blev ej lagt till grund för lagstiftning i ämnet.

Behovet av en reform i tillsynsfrågan kvarstod emellertid. 1920 tillkallades nya sakkunniga, vilka i ett år 1921 avgivet betänkande föreslog, att tillsynen över sparbankerna skulle vara fördelad mellan länsstyrelserna och en särskild, för hela riket gemensam sparbanksinspektion. Denna inspektion skulle bestå av en sparbanksinspektör som chef samt viss annan personal och ha såväl rådgivande som inspekterande verksamhet. Länsstyrelsernas funktioner med avseende å tillsynen skulle enligt förslaget i stort sett förbli desamma som enligt dittills gällande lag. Länsstyrelserna skulle dock endast efter framställning av inspektionen kunna ingripa mot sparbank i fråga som avsåg dess rörelse eller bokföring. Vidare föreslogs att rätten att meddela föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper skulle överflyttas från länsstyrelserna till inspektionen.

De sakkunniga hade ansett vägande skäl tala för att sparbanksinspektionen skulle vara en avdelning av bank- och fondinspektionen. En dylik anordning vore — förutom att den skulle medföra en icke obetydlig kostnadsbesparing — förmånlig för sparbankerna därigenom att inspektionen skulle kunna utnyttja de upplysningar som erhöles vid tillsynen över affärsbankerna och tillgodogöra sig den erfarenhet som samlats hos bank- och fondinspektionen. För det allmänna vore det en stor fördel att genom en gemensam inspektion erhålla en fullständigare överblick över landets kreditväsen. Det som trots dessa skäl gjorde att de sakkunniga föreslog att sparbanksinspektionen skulle bli ett självständigt verk var den obenägenhet för en gemensam inspektionsmyndighet som framträdde på sparbankshåll.

I proposition till 1922 års riksdag (1922:147) anslöt sig departementschefen till ståndpunkten att en central tillsynsmyndighet borde komma till stånd. Han föreslog emellertid att den centrala inspektionsuppgiften skulle överlämnas åt en sparbanksinspektör, direkt lydande under finansdepartementet.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen anförde bankoutskottet (utl. 1922:63) att den kontroll över sparbankernas verksamhet som huvudsakligen utövades genom de av länsstyrelserna utsedda ombuden icke kunde anses helt tillfredsställande. Utskottet ifrågasatte dock om den föreslagna uppdelningen av kontrollen mellan två myndigheter vore ägnad att befrämja en fullt effektiv tillsyn. Kostnaderna för den centrala inspektionsmyndigheten beräknades också bli avsevärda. Utskottet förordade därför att det dittillsvarande tillsynssystemet skulle bibehållas. Riksdagen följde bankoutskottet och avslag propositionen.

1923 års riksdag, för vilken förslaget ånyo presenterades, fattade samma beslut.

Som tidigare nämnts inrättades sparbanksinspektionen 1929. Anledningen till att frågan om sparbankstillsynens anordnande då åter togs upp till behandling var de inträffade fallissemanen inom de allmänna sparbankerna. Det uppdagades att dessa sparbanker bedrivit verksamhet som inte stod i överensstämmelse med sparbankslagen utan att länsstyrelserna ingripit eller ens vederbörande allmänna ombud gjort anmälan. En den 10 april 1929 tillsatt kommitté avgav den 20 i samma månad ett förslag rörande tillsynen över sparbankerna, som i allt väsentligt överensstämde med vad 1920 års sparbankssakkunniga förordat.

Förslaget lades till grund för proposition i ämnet (1929:230). I denna uttalades att någon förening av tillsynen över sparbankerna och tillsynen över affärsbankerna inte borde ske. Departementschefen ansåg visserligen att goda skäl kunde anföras för en sådan lösning men att en förening inte borde komma till stånd i frågans dåvarande läge. Tillsynen över sparbankerna borde åtminstone tills vidare anförtros åt en särskild myndighet. Den centrala tillsynen skulle inte ersätta den lokala tillsynen genom länsstyrelserna utan endast förstärka denna.

Propositionen antogs av riksdagen. Lag, varigenom de beslutade ändringarna infördes i sparbankslagen, utfärdades den 5 juli 1929 och trädde i kraft den 1 oktober samma år.

Frågan om en gemensam inspektionsmyndighet för bank- och sparbanksväsendet var en av de frågor som behandlades av 1945 års bankkommitté. Denna förordade i ett år 1946 avgivet betänkande att bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen skulle slås samman och att länsstyrelsernas tillsynsuppgifter och övriga befogenheter beträffande sparbankerna skulle överflyttas till det nya centrala tillsynsorganet. Därjämte föreslog kommittén att allmänna ombud för sparbankerna inte längre skulle förordnas. Det centrala organet skulle dock äga rätt att vid behov förordna särskilda revisorer.

Kommitténs majoritet ansåg att de organisatoriska skälen för en gemensam myndighet vuxit i styrka under tiden efter sparbanksinspektionens tillkomst. Framför allt framhöll kommittén den uppenbara vikten av att en myndighet funnes med överblick över hela kreditväsendet och med förmåga att verka för samordning mellan de olika grenarna därav. Förslaget att länsstyrelserna skulle skiljas från sin befattning med sparbankstillsynen motiverades främst med att den centrala myndigheten — därest länsstyrelsernas sparbankstillsyn bibehölls — skulle få väsentligt olika uppgifter och befogenheter i fråga om de olika delarna av sitt verksamhetsområde. Den egentliga tillsynsverksamheten skulle dessutom i själva verket kunna fullgöras bättre av ett centralt organ.

Två ledamöter i kommittén, verksamma i ledningen för Svenska spar-

banksföreningen, reserverade sig mot en sammanslagning av bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen, liksom de motsatte sig en överflyttning av länsstyrelsernas uppgifter beträffande sparbankerna till den centrala myndigheten. De uttalade sig däremot för ett avskaffande av allmänna ombudsinstitutionen och ville göra förordnandet av särskild statlig revisor obligatoriskt för samtliga sparbanker. Som skäl för sin ståndpunkt angav reservanterna i huvudsak att en gemensam inspektionsmyndighet kunde befaras bortse från sparbankernas särart. De bestred den av majoritet uttalade uppfattningen att länsstyrelsernas förtrogenhet med ortsförhållandena på ett lämpligt sätt skulle kunna utnyttjas remissvägen.

Denna kommittés förslag kom aldrig att föranleda någon proposition till riksdagen.

I 1951 års riksdagsrevisorers berättelse togs sparbankstillsynen ånyo upp till behandling. Fördelarna med en samordnad tillsynsverksamhet på kreditväsendets område var enligt revisorernas mening så påtagliga att frågan om en gemensam central tillsynsorganisation borde prövas närmare. Dubbelorganisationen av tillsynen framstod enligt revisorernas uppfattning såsom mindre rationell i flera avseenden. Myndigheternas verksamhet måste med en sådan organisation i mycket sammanfalla med onödigt dubbelarbete som följd. De argument som på sparbankshåll riktades mot en gemensam inspektionsmyndighet — sparbankernas ställning av speciella sparinstitut med sparfrämjande huvuduppgift liksom skäl av psykologisk art — kunde knappast tillmätas väsentlig betydelse. Revisorerna erinrade vad beträffade det psykologiska argumentet om att när frågan om anordnande av en statlig tillsyn över fondkommissionärerna och fondbörserna varit under förberedande, meningarna om tillsynens organisation varit delade. Detsamma var förhållandet i fråga om tillsynen över jordbrukskassaväsendet. Sedermera hade dock inte framförts någon tanke på att bryta ut dessa tillsynsgrenar från bank- och fondinspektionen. Vad åter frågan om sparbankernas särart beträffade, framhöll revisorerna att sparbankerna inte ensamma hade till uppgift att främja sparandet. Många andra kreditinstitut, såväl jordbrukskassorna som vissa mindre affärsbanker hade en sådan uppgift. Vidare vore att märka att särskilt jordbrukskassorna men även mindre affärsbanker hade huvudsakligen lokal anknytning. Den lokala karaktären utgjorde därför inte något särdrag för sparbankerna.

Revisorerna pekade också på att den ursprungliga motiveringen för en särskild inspektionsmyndighet över sparbankerna försvagats genom att gränserna för de olika kreditinstituten tenderat att utjämnas. Under sådana förhållanden föreföll anordningen med skilda tillsynsorgan direkt olämplig. Revisorerna ansåg att länsstyrelsernas befattning med sparbankstillsynen borde avvecklas och att den allmänna ombudsinstitutionen borde avskaffas.

Riksdagen fann att riksdagsrevisorernas uttalanden rörande sparbanks-

tillsynen jämte remissyttrandena i ärendet borde överlämnas till 1948 års sparbankssakkunniga för beaktande.

1948 års sparbankssakkunniga avgav sitt betänkande 1954. De förordade i likhet med 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer genomgripande förändringar i fråga om tillsynens organisatoriska uppbyggnad.

De sakkunniga erinrade inledningsvis i förevarande avsnitt av sitt betänkande om att den offentliga tillsynen vore ett av de medel genom vilka samhället sökte säkerställa insättarna. Avgörande vid en organisationsreform måste vara effektivitetssynpunkten. Om en reform främjade effektiviteten borde den — oavsett invändningar — få komma till stånd, såvida den fölle inom ramen för vad som rimligen kunde genomföras.

De grundläggande frågeställningarna anknöte till den lokala tillsynsorganisationen. Enligt de sakkunniga motsvarade inte tillsynen genom de allmänna ombuden i sin dåvarande utformning de anspråk som måste ställas på en dylik verksamhet. Att ombuden icke alltid ägt tillräckliga ekonomiska erfarenheter hade delvis ansetts bero på att länsstyrelserna i de flesta fall låtit ombudsuppdragen utgöra bisysslor för länsstyrelsens egna tjänstemän. Genom ombudsverksamheten borde erhållas en ingående och noggrann inventering av sparbanks tillgångar och skulder. Inventeringen skulle vara av den beskaffenheten att det centrala tillsynsorganet inte skulle belastas med inventeringsarbete vid sina egna sparbanksundersökningar. För att uppnå detta resultat föreslogs att de allmänna ombuden skulle ersättas med av det allmänna utsedda särskilda revisorer. Dessa skulle tillsammans med de av sparbankens huvudmän utsedda revisorerna förrätta den årliga revisionen.

Granskningen av allmänna revisorernas rapporter borde göras av den centrala myndigheten, som representerade speciell sakkunskap i sparbankstekniskt avseende. Det borde ankomma på denna att inte bara leda de allmänna revisorernas arbete utan också tillsätta dem.

De sakkunniga framhöll att allmänna ombudsinstitutionen dittills utgjort det instrument varigenom länsstyrelserna hållit kontakt med den löpande verksamheten vid sparbankerna. Genom att de allmänna ombuden ersattes med revisorer, lydande under det centrala tillsynsorganet skulle länsstyrelsernas ställning som tillsynsmyndigheter ändra karaktär. Mot bakgrund härav ansåg de sakkunniga det inte lämpligt ur effektivitetssynpunkt med en uppdelning av tillsynen, varigenom den centrala myndigheten omhänderhade undersöknings- och rådgivningsverksamheten medan den lokala myndigheten träffade besluten. Därför föreslogs, att länsstyrelsernas befattning med sparbanksfrågor — såväl egentliga tillsynsfrågor som andra ärenden — skulle upphöra och överflyttas till det centrala tillsynsorganet.

De sakkunniga instämde i det tidigare väckta förslaget att bank- och fond- samt sparbanksinspektionerna skulle sammanslås till ett enda äm-

betsverk med uppgift att handha tillsynen såväl över affärsbankerna, fond-handeln, jordbrukskassorna och hypoteksaktiebolagen som över sparbankerna. En av anledningarna till att detta förslag inte genomförts tidigare torde enligt de sakkunniga ha varit att länsstyrelserna bibehållits som lokala tillsynsorgan över sparbankerna. En gemensam central inspektionsmyndighet skulle ha erhållit väsentligt olika uppgifter och befogenheter i fråga om sparbankerna å ena sidan och övriga penninginrättningar å andra sidan. Därest länsstyrelsernas funktioner med avseende på sparbankstillsynen avvecklades skulle någon organisatorisk komplikation inte längre följa av en sammanslagning av bank- och fondinspektionen och sparbanksinspektionen.

De sakkunnigas förslag innebar inrättande av ett helt nytt ämbetsverk, i vilket de olika grenarna av tillsynsverksamheten skulle beredas en likvärdig ställning. Denna norm skulle enligt de sakkunniga bäst upprätthållas genom en uppdelning av verket i byråer. I spetsen för byråerna borde stå byrachefer, sorterande direkt under verkschefen. Två särskilda biträdande ledamöter borde förordnas, varav en för sparbanksärenden. De två byrådirektörstjänsterna vid sparbanksinspektionen borde överföras till sparbanksbyrån inom det nya ämbetsverket och utökas till minst fem.

Mot de sakkunnigas majoritetsutlåtande reserverade sig två kommittéledamöter med anknytning till sparbanksväsendet. De motsatte sig en sammanslagning av de båda centrala inspektionsorganen och ansåg att länsstyrelserna borde bibehållas vid sin befattning med vissa väsentliga uppgifter inom sparbanksväsendet. Länsstyrelserna borde enligt dessa reservanternas mening äga tillsätta de allmänna revisorerna. Även sparbanksinspektören Lagerkvist, som var ledamot av kommittén, reserverade sig. Han fann de skäl, som tidigare fått fälla utslaget mot en sammanslagning av inspektionsmyndigheterna, nämligen sparbankernas starka önskan att få ha en egen tillsynsorganisation, alltså vara för handen. Emellertid ansåg han att de allmänna revisorerna borde utses av sparbanksinspektionen.

Remissyttrandena över det av 1948 års sparbankssakkunniga avgivna betänkandet innehåller åtskilliga synpunkter av värde för bedömningen av hur tillsynen över sparbankerna i framtiden bör vara anordnad. Vad först angår *frågan om vem som skulle tillsätta de allmänna revisorerna* ansåg *sparbanksinspektionen* att med den av de sakkunniga föreslagna personalförstärkningen hos inspektionen de allmänna revisorerna skulle kunna instrueras och deras verksamhet följas och övervakas i tillräcklig omfattning. För underlättande härav borde det också ankomma på inspektionen att utse dem.

Bank- och fondinspektionen underströk vikten av att revisorerna utsågs av den centrala tillsynsmyndigheten. Personvalet kunde underlättas genom samarbete med lokala instanser, främst sparbankernas egna organisationer.

Organisationsnämnden fann försiktigheten bjuda att revisorerna utsågs centralt, eftersom man icke krävt att de skulle vara auktoriserade revisorer utan endast uppställt helt allmänna kompetenskrav för dem.

De sakkunnigas förslag att *överflytta länsstyrelsernas tillsynsfunktioner till ett centralt organ* tillstyrktes av bland andra *bank- och fondinspektionen*, som hänvisade till sitt remissyttrande över 1951 års statsrevisorers framställning. I detta yttrande hade inspektionen framhållit, att för statliga förvaltningsuppgifter, som måste handläggas snabbt och krävde nära kontakt med en större allmänhet och särskild hänsyn till lokala förhållanden, en lokal organisation oftast vore att föredraga. Den offentliga sparbankstillsynens uppgifter hade dock mera karaktären av en efterhandsgranskning av att fattade beslut och vidtagna åtgärder överensstämde med lagar och andra bestämmelser. För dessa arbetsuppgifter innebure en central organisation en mera rationell lösning, framförallt ur effektivitetssynpunkt men också för åstadkommande av en enhetligare rättstillämpning. Det kunde enligt *bank- och fondinspektionens* mening måhända vara diskutabelt huruvida *länsstyrelsernas* icke egentliga tillsynsuppgifter — fastställande av sparbanks reglemente, prövning av förvärv av fastighet m. m. — borde föras till den centrala inspektionen. Kommittéreservanternas farhågor för att lokala förhållanden icke tillräckligt skulle beaktas av en central myndighet vore dock överdrivna. Med en förnuftig rekryteringspolitik kunde den centrala myndigheten försäkra sig om personal med långvarig erfarenhet från tjänstgöring i sparbanker och härigenom tillföra myndigheten en icke föräktlig lokalkännedom.

Flertalet remissinstanser ansåg, att *länsstyrelserna* borde bibehållas vid sina dittillsvarande tillsynsfunktioner. I denna riktning uttalade sig sålunda samtliga hörda *länsstyrelser* utom en. De anslöt sig härvid väsentligen till de skäl som framförts av reservanterna i kommittén, under betoning av betydelsen av *länsstyrelsernas* lokalkännedom och personliga kontakter med sparbanksmännen. Den enda *länsstyrelse* som tvekade var *länsstyrelsen i Stockholms län*, som fann en ökad centralisering av tillsynen numera vara i princip riktig och naturlig. Huruvida centraliseringen även borde omfatta icke bankteknisk tillsyn vore dock tveksamt och åtskilliga skäl talade för den reservation som kommitténs sparbanksmän avgivit.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som också ansåg att beslutanderätten i sparbanksfrågor i huvudsak borde kvarbliva hos *länsstyrelserna*, önskade ett ökat samarbete mellan sparbanksinspektionen och *länsstyrelserna*.

Sparbanksinspektionen ansåg effektivitetssynpunkter tala för en central, odelad tillsyn. Genom en sådan skulle många sparbanksfrågor kunna tillrättaläggas under hand på ett helt annat sätt än som vore möjligt vid en delad tillsyn. Tillsynsarbetet kunde bli lättare och onödig omgång undvikas. Sparbankernas motstånd mot förslaget torde djupast bottna i en rädsla för att det gemensamma tillsynsorganet skulle bli för stort, maktfullkomligt och

byråkratiskt. Om sparbankerna toge avgjord ställning mot centraliseringen borde den icke genomföras. Genom överföring till den centrala myndigheten av vissa tillsynsuppgifter, genom den föreslagna personalförstärkningen och en mera effektiv revision skulle de väsentliga kraven på en förbättrad tillsyn tillgodoses.

Organisationsnämnden framhöll att sparbanksärendena icke hade större betydelse för länsstyrelsernas arbetsbörda. Nämnden godtog reservanternas förslag att vissa banktekniska ärenden borde överflyttas till den centrala tillsynsmyndigheten. Nämnden fann det däremot vanskligt att hävda en bestämd uppfattning om länsstyrelsernas befattning med frågor om stadfästade av sparbanksreglemente, filialbildning, fusion och fastighetsförvärv, tillsättande av likvidator samt vissa andra åtgärder i samband med sparbanks likvidation, tillfällig ökning av antalet huvudmän ävensom möjligen vissa ärenden angående förelägganden, viten och förbud samt frågor om skadeståndstalan mot huvudman eller styrelseledamot och ansåg övervägandena i saken tala emot en så fullständig centralisering av sparbankstillsynen som de sakkunniga förordat. I varje fall borde största möjliga hänsyn tas till sparbanksvärldens egen inställning i frågan. Det vore icke unikt inom förvaltningen att det centrala tillsynsorganet i väsentliga hänseenden saknade beslutanderätt. Sålunda ankomme det t. ex. på länsstyrelse att efter bank- och fondinspektionens hörande återkalla godkännande av jordbrukskassa med likvidation som påföljd.

Svenska sparbanksföreningen ansåg det för sparbankerna olyckligt om länsstyrelserna icke bibehölles som tillsynsmyndighet i ärenden av administrativ natur. Opinionen i sparbanksvärlden mot förändringar i gällande ordning vore så stark att det vore orimligt att i strid mot den nu genomföra sakkunnigmajoritetens förslag. Tidigare centraliseringsförslag hade avvisats och nya skäl för ändring hade icke tillkommit.

Vad härefter beträffar förslaget om *sammanslagning av sparbanksinspektionen med bank- och fondinspektionen* tillstyrktes det av bland andra *bank- och fondinspektionen*, som betonade värdet av det utbyte av erfarenheter mellan olika grenar inom inspektionen som bleve möjlig vid en dylik sammanslagning. Även om samarbete av här åsyftad art otvivelaktigt kunde arrangeras mellan två fristående myndigheter skedde det dock lättast och smidigast inom samma verk. Det vore riktigt att många särdrag skilde sparbankerna från såväl affärsbankerna som jordbrukskreditkassorna. Men likheterna vore än mer påtagliga särskilt mellan sparbanker och jordbrukskassor. Särdragen innebure icke att tillsynen över instituten behövde bedrivas efter helt olika grunder. I samtliga fall vore den offentliga tillsynens främsta uppgift att vaka över institutens solvens och likviditet. Enligt sakkunnigförslaget skulle personalen på sparbanksavdelningen inom det nya ämbetsverket bli väsentligt större än på de övriga avdelningarna tillsammans. Reservanternas påstående att förslaget endast innebure att spar-

banksinspektionen flyttades in som en byrå i bank- och fondinspektionen vore missvisande.

Bankföreningen ansåg att ett genomförande av kommitténs förslag till ny sparbankslag stärkte kravet på en effektivisering av inspektionen i sådan grad att man icke kunde undvara en enhetlig, specialiserad inspektionsmyndighet för hela riket. *Bankmannaförbundet* förordade även sammanslagning för skapande av garantier för en ur allmänna synpunkter önskvärd enhetlighet i tillsynen. Detta vore av särskild betydelse i frågor om grundande av nya penninginrättningar eller om filialbildning, liksom överhuvudtaget frågor av gemensamt intresse. Farhågorna för att en central tillsynsmyndighet icke skulle ta tillbörlig hänsyn till sparbankernas särart vore enligt förbundet betydligt överdrivna.

Sparbanksinspektionen anslöt sig till sparbanksinspektören Lagerkvists reservation i kommittén och ansåg det mindre lämpligt med sammanslagning i ett läge då sparbanksinspektionen helt borde få koncentrera sig på att övervaka tillämpningen av de ändringar i reglerna för sparbankernas rörelse som kunde föranledas av den nya lagstiftningen. Behovet av samordning kunde tillgodoses genom samråd mellan de båda inspektionerna. Frågan om sammanslagningen borde lämpligen kunna prövas på nytt sedan erfarenheter vunnits av den i övrigt effektiviserade tillsynen.

Svenska sparbanksföreningen avstyrkte — i likhet med flertalet remissinstanser — likaledes sammanslagning och förklarade, att sakkunnigmajoritetens ordande om samordning mellan penninginrättningarna utan närmare angivande av vari samordningen skulle bestå ingåve sparbankerna en stark känsla av oro och stode i bestämd motsättning till kravet att sparbankerna skulle äga frihet att utveckla sin egenart.

Två reservanter i bank- och fondinspektionen ansåg att en sammanslagning för det dåvarande icke borde ske; den ene med motivering, att sammanslagningen borde anstå tills länsstyrelsernas befattningsmed tillsynen helt avvecklats, vilket enligt hans mening icke kunde för tillfället genomföras, och den andre huvudsakligen av det skälet att en sammanslagning icke borde äga rum mot sparbankernas vilja.

I en del remissyttranden berördes frågan om *tillsynen kunde anförtros åt en sparbankernas egen organisation*.

Fullmäktige i riksbanken förordade en ny utredning om tillsynen, som borde undersöka möjligheterna att i princip lösa frågan på det sätt som då nyligen införts för sparbankerna i Finland. I samband härmed borde övervägas om icke lagbestämmelserna om tillsynen lämpligen borde givas i en särskild lag, eventuellt gemensam för alla kreditinstitut. En lösning efter de finska linjerna skulle innebära att tillsynen överlämnades till en sparbankernas egen organisation. Inom exempelvis Svenska sparbanksföreningen skulle bildas ett organ, vari eventuellt inginge representanter för staten, med uppgift att bl. a. handhåva den centrala tillsynen och handlägga sådana

frågor som för närvarande avgjordes av sparbanksinspektionen. Under detta organ skulle sortera ett antal distriktsinspektörer.

I centralorganets och distriktsinspektörernas arbetsuppgifter skulle jämväl ingå sådan verksamhet, som för närvarande utövades av sparbanksföreningens egna konsulenter. Genom distriktsinspektörerna, vilka borde vara bosatta i sina respektive distrikt, kunde de fördelar bibehållas som kännedommen om de lokala förhållandena medförde. Det vore visserligen för tidigt att bedöma hur det nya systemet fungerade i Finland men dittills torde det ha motsvarat förväntningarna. Vissa erfarenheter av ett sådant system funnes inom den svenska jordbrukskasserörelsen.

Liknande tankar framfördes även från *kommerskollegium*, *länsstyrelsen i Jönköping* och *Svenska stadsförbundet*.

Kommerskollegium framhöll bl. a. att en kontrollorganisation liknande den finska förekomme inom Kooperationen i Sverige. Konsumtionsföreningarna hade sålunda sedan några årtionden en gemensam revision, organisatoriskt förankrad i Kooperativa förbundet och distrikten. Detta hade givit påtagliga fördelar icke minst genom därav möjliggjord förmedling av erfarenheter, vilket uppenbarligen i hög grad främjat en stabil utveckling. Om tillsynen anförtröddes ett för sparbankerna gemensamt organ, vari inginge representanter för det allmänna, skulle inom sparbanksväsendets ram skapas ökade möjligheter till kontakt med de lokala sparbankerna och dessa kunde bli delaktiga av de erfarenheter, som den gemensamma tillsynsverksamheten förvärvade. — I andra hand biträdde kommerskollegium reservanternas förslag.

Stadsförbundet menade att sparbankerna med sin ideella verksamhet borde beredas största möjlighet att ordna tillsynen under eget ansvar. Kunde statskontroll ej undvaras, vore en tillsyn genom de lokalt välinformerade länsstyrelserna att föredra framför en helt centraliserad tillsyn.

Fullmäktige i riksgäldskontoret menade, att en sparbankernas egen revisionscentral skulle kunna upprättas med uppgift att samarbeta intimt med sparbanksinspektionen. Härigenom skulle även de föreslagna, särskilda revisorerna bli överflödiga.

Bank- och fondinspektionen antydde, att en av sparbankerna upprättad gemensam, lokalt förgrenad revisionsavdelning borde kunna i de mindre och medelstora sparbankerna utföra den sifferrevision och räkenskapskontroll som de större sparbankerna själva hade hand om. Revisionsavdelningen kunde tänkas anknuten till sparbankernas säkeretskassa, som hade ett eget intresse av en effektiv kontroll. Genom en sådan anordning kunde sparbankernas intresse för revisionsverksamheten stimuleras och ett gott stöd för tillsynsmyndigheten skapas samtidigt som denna kunde koncentrera sig på mera väsentliga arbetsuppgifter.

En ledamot av bank- och fondinspektionen ansåg, att ett dylikt, av inspek-

tionen förordat revisionsorgan helt borde överta den tekniska kontroll som utövats av de allmänna ombuden.

Svenska jordbrukskreditkassan ansåg, att de sakkunniga bort överväga alternativet med ett sparbanksväsendets eget kontrollorgan.

Sparbanksinspektionen var motståndare till tanken på central tillsyn genom sparbankernas egen försorg. Tillsynen krävde en gentemot sparbanksväsendet fullt fristående, självständig statlig myndighet. Kollegiala hänsyn kunde eljest leda till allt för stor försiktighet och tröghet i fråga om nödvändiga ingripanden. Fall kunde uppkomma då utvecklingen av praxis eller lagtillämpning tenderade att, med stöd av en bland sparbankerna förhärskande opinion, avvika från lagstiftarnas avsikt. I sådana fall vore en fristående central statlig inspektion, bättre än ett till sparbankerna knutet organ, ägnad att få rättelse till stånd eller fästa statsmakternas uppmärksamhet på utvecklingen. Därmed vore icke sagt att icke ett organ inom sparbanksföreningen kunde fylla en uppgift för rent kameral, siffermässig revision. Skulle man från statliga myndigheter avlyfta den allmänna kontrollen av sparbanksväsendets utveckling skulle likaväl tillsynen över affärsbankerna kunna överlämnas åt bankerna själva. Omfattningen av sparbankernas sammanlagda rörelse vore numera av den storleksordning och betydelse att skäl saknades att i fråga om statsmakternas tillsyn ställa sparbankerna på annat plan än affärsbankerna.

Inspektionen framhöll ytterligare, att med den ordning som föreslagits och som för övrigt i hög grad redan existerade den stora anonyma massan av insättare i sparbankerna icke utövade direkt inflytande på valet av huvudmän och styrelser i sparbankerna. Det kunde då finnas desto större skäl att det allmänna å insättarnas vägnar fortlöpande följde sparbankernas förvaltning genom en särskild central myndighet. Även om sparbankernas förvaltning i fortsättningen komme under kommunalt inflytande, behövdes en central statlig kontroll. Man kunde sålunda peka på att det ansetts rimligt att Kungl. Maj:t beträffande beslut om upptagande av kommunlån kontrollerade den kommunala finansförvaltningen. Detta skedde trots förekomsten av det kommunala finansråd som arbetade inom ramen för kommunernas centrala sammanslutningar — sammanslutningar av samma karaktär som Svenska sparbanksföreningen.

Den av de sakkunniga förordade *personalförstärkningen vid den centrala tillsynsmyndigheten* berördes i några remissyttranden. *Statskontoret* anförde att då frågan om den organisatoriska utformningen av det tilltänkta nya ämbetsverket måste ytterligare övervägas, vore statskontoret under föreliggande förhållanden icke berett att tillstyrka någon ökning av antalet byrådirektörstjänster.

Statens organisationsnämnd tvekade om den föreslagna ökningen av antalet byrådirektörer vore nödvändig för att få ned intervallerna mellan inspektionerna i sparbankerna samt hänvisade till att de sakkunniga själva

understrukit, att den föreslagna lokala revisionen kunde förväntas lätta centralmyndighetens arbetsbörda och möjliggöra tätare inspektioner.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ansåg däremot att antalet byrådirektörer behövde ökas avsevärt mer än vad de sakkunniga föreslagit, om intervallerna mellan inspektionerna skulle kunna sänkas från sju till föreslagna två à tre år.

Såsom framgår av direktiven för vår utredning anförde *departementschefen* i proposition med förslag till lag om sparbanker (1955:151) att det enligt hans uppfattning inte kunde bestridas, att vissa fördelar kunde vinnas med att den väsentliga tillsynsverksamheten komme att utövas av en central myndighet. Å andra sidan kunde det inte heller förnekas att invändningarna mot en sådan anordning delvis hade sitt berättigande. Det av några remissinstanser framförda uppslaget att staten helt eller delvis skulle befrias från ansvaret för sparbankstillsynen borde enligt departementschefens åsikt bli föremål för ytterligare överväganden i särskild ordning. Med hänsyn till att en framtida omdaning av tillsynen i antydd riktning kunde komma att visa sig lämplig syntes det enligt departementschefens uppfattning i dåvarande läge mest välbetänkt att låta övervakningen av sparbankerna i stort sett behålla sin gällande organisatoriska struktur. Detta blev också riksdagens beslut.

Som framhållits i våra direktiv har frågan om sparbankstillsynen även efter ikraftträdandet av SpL berörts i två propositioner.

Sålunda behandlades i propositionen 1959:33 bl. a. en framställning från Svenska bankföreningen om sådan ändring av 59 § BL att affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor finge lämna kredit mot pant av aktier i och förlagsbevis utställda av förvaltnings- eller emissionsbolag, där bolagets aktier inregistrerats vid fondbörs inom riket och därstädes dagligen uppropas.

Departementschefen framhöll bl. a. att — om den ifrågasatta kreditgivningen gjordes beroende av vederbörande tillsynsmyndighets prövning — vissa spörsmål aktualiserades med hänsyn till att tillsynen över sparbankerna utövades av annan myndighet än fallet vore med bankerna och jordbrukets kreditkassor. Av detta — och andra skäl — avstod departementschefen från att framlägga förslag med anledning av bankföreningens framställning i förevarande hänseende.

I propositionen 1960:120 om lokaliseringen av vissa statliga institutioner behandlades ett utredningsförslag om sparbanksinspektionens förflyttning till Växjö.

Departementschefen fann godtagbara skäl föreligga för en sådan utflyttning men uttalade också, såsom framgår av våra direktiv, att starka skäl talade för att tillsynen över banker, kreditkassor och sparbanker lades un-

der en myndighet och förordade därför uppskov med beslut i denna lokaliseringsfråga.

Riksdagen lämnade vad som i berörda hänseenden anförts i dessa propositioner utan erinran.

Sparbankstillsynens nuvarande organisation och arbetsuppgifter

Länsstyrelserna och sparbanksinspektionen

Med sparbank förstås enligt 1 § SpL penninginrättning, som utan rätt för dess stiftare eller andra att njuta del i den vinst, som kan uppkomma å rörelsen, har till ändamål att befordra sparsamhet genom att i enlighet med de bestämmelser, som i SpL meddelas, bedriva in- och utlåning av penningar och i samband därmed stående verksamhet.

De grundläggande bestämmelserna om tillsyn över sparbankerna återfinnes i SpL. Därjämte finnes vissa detaljbestämmelser i SpK.

Tillsynen skall enligt 80 § SpL vara uppdelad mellan länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse har sitt säte, samt en för hela riket gemensam sparbanksinspektion.

Länsstyrelse är registreringsmyndighet för sparbank, vars styrelse har sitt säte inom länet.

Länsstyrelsernas viktigaste tillsynsbefogenheter anges i 81 § SpL. Enligt denna tillkommer det länsstyrelse

att, om sparbanks huvudmän eller styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller författning eller med reglementet för sparbanken eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet, förbjuda verkställighet av beslutet;

att, om beslut som nyss sagts gått i verkställighet, förelägga huvudmän eller styrelse att, där så kan ske, göra rättelse;

att förelägga huvudmän, styrelse eller revisorer att fullgöra vad som åligger dem enligt lag eller författning eller enligt reglementet;

att, där sparbanken tillskyndats skada genom åtgärd av huvudman, styrelseledamot eller annan i SpL närmare angiven befattningshavare, föranstalta om talans anställande mot den ersättningsskyldige;

att, om det med hänsyn till utomordentliga omständigheter icke är lämpligt att sparbanks värdehandlingar förvaras på sätt reglementet angiver, på framställning av sparbanken och, där det kan ske, efter hörande av sparbanksinspektionen, meddela sparbanken tillstånd tills vidare att förvara handlingarna på annat betryggande sätt som länsstyrelsen föreskriver; samt

att för varje sparbank inom länet förordna en revisor att med övriga

revisorerna deltaga i granskningen av styrelsens förvaltning och sparbankens räkenskaper, därvid länsstyrelsen har att, till ledning för sitt val, från den handelskammare inom vars område sparbankens huvudkontor är beläget begära förslag å tre för revisorsuppdraget skickade personer. Länsstyrelse äger när som helst återkalla förordnande för sådan revisor och i stället utse ny revisor.

Länsstyrelse äger vidare förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt SpL. Sådant föreläggande må — utom vad angår innehållet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning — icke meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff. I bokföringsfråga får föreläggande meddelas endast efter framställning av sparbanksinspektionen. I vissa fall äger länsstyrelse förordna att sparbank genast skall träda i likvidation. Så kan ske bland annat då sparbank underlåtit att ställa sig till efterrättelse föreläggande att inom viss, närmare angiven tid vidtaga rättelse med avseende å förhållandet mellan dess fonder och dess inlåning eller då svårare avvikelse skett från SpL eller reglementet och rättelse icke sker inom förelagd tid.

Träder sparbank i likvidation äger länsstyrelse enligt 82 § förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet och att i övrigt övervaka likvidationen. I 69 § gives en bestämmelse om att sparbanks egendom ej må avyttras under hand utan samtycke av sådant ombud och att länsstyrelsen — om ombudet finnes hava utan skäl vägrat samtycke — äger på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljningen. Länsstyrelse må vidare, där så prövas erforderligt, förordna likvidationsrevisor att med övriga likvidationsrevisorerna deltaga i granskningen av likvidatorernas förvaltning och sparbankens räkenskaper. Om sparbanks egendom avträtts till konkurs, förordnar länsstyrelsen ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning.

Enligt 64 § SpL har länsstyrelse vidare att utse likvidatorer där sådana icke utsetts av huvudmännen efter det länsstyrelsen beslutat om likvidation. Enligt 65 § SpL kan länsstyrelsen under vissa förutsättningar entlediga likvidator och sätta annan i hans ställe. Huvudmäns beslut om användande av överskott som må ha uppkommit vid likvidation skall enligt 75 § SpL underställas länsstyrelsen.

Länsstyrelserna har enligt SpL också andra uppgifter i avseende å sparbankerna. Det är sålunda länsstyrelsen som meddelar stadfästelse å sparbanks reglemente och i samband därmed prövar, huruvida sparbank må bildas. Länsstyrelsen skall även stadfästa ändringar i reglementet. Det ankommer vidare på länsstyrelse att medgiva dispens beträffande minimibelopp för sparbanks grundfond och att pröva vissa frågor i samband med val av huvudmän, styrelseledamöter och styrelsesuppleanter.

I 32 § SpL gives en regel, att sparbank må förvärva fast egendom eller

tomträtt allenast om med fånget åsyftas att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande och att sparbank jämväl äger rätt att förvärva aktie i bolag, som uteslutande har till ändamål att förvalta för sådan användning förvärfvad fast egendom. I anslutning härtill föreskrives, att beslut, avseende förvärv av nu angivet slag, skall, därest kostnaden för förvärvet överstiger i lagen närmare angiven relation till sparbankens fonder, stadfästas av länsstyrelsen. Enahanda regel gäller sparbanks beslut om tillämnade förbättringsarbeten av viss angiven storleksordning å byggnad, vari sparbankens lokaler är eller avses bli inrymda.

För inrättande av avdelningskontor i kommun, där sparbank icke förut driver verksamhet vid huvudkontor eller avdelningskontor, fordras tillstånd av länsstyrelsen i det län, till vilket kommunen hör.

Avtal om fusion mellan sparbanker må ej verkställas utan tillstånd av länsstyrelse i det län där den sparbank är belägen, vars tillgångar och skulder skall övertagas av annan sparbank. Länsstyrelsens tillståndsprövning skall grundas på ett bedömande av huruvida fusionen dels kan anses förenlig med deras intressen, som är insättare i eller eljest har fordringar å de av fusionen berörda sparbankerna, dels framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. Beslut må ej meddelas utan att yttrande i ärendet avgivits av sparbanksinspektionen, samt, där den övertagande sparbankens styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.

Avtal, som icke avser fusion men varigenom sparbank förbinder sig att, i samband med likvidation, överlåta sin rörelse å annan sparbank eller å penninginrättning, som ej är sparbank, kräver, där avtalet icke avser sparbanks överlåtande å bankaktiebolag, tillstånd av länsstyrelsen i det län, där den överlåtande sparbankens styrelse har sitt säte. Yttrande i ärendet skall avgivas av sparbanksinspektionen samt, där överlåtelsen sker till sparbank, vars styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.

SpK innehåller vissa detaljföreskrifter av formell och teknisk natur angående registrering. Vidare är i SpK intagna bl. a. föreskrifter om skyldighet att till länsstyrelsen insända statistiska uppgifter rörande sparbanks verksamhet och ställning och rapporter från av länsstyrelsen förordnade revisorer och likvidationsrevisorer samt att till länsstyrelsen anmäla inrättande av sparbanksfilialer, där för inrättandet icke krävs särskilt tillstånd. Enligt 46 § av SpK ankommer det på länsstyrelserna att, efter sparbanksinspektionens hörande, fastställa arvoden för av dem utsedda revisorer samt likvidationsrevisorer och ombud vid sparbanks likvidation.

Sparbanksinspektionens viktigaste befogenheter är angivna i 83 § SpL. Enligt denna paragraf åligger det inspektionen bl. a.

»att i fråga om lämpliga inrättandet och bedrivandet av sparbanks verksamhet tillhandagå med råd och upplysningar;

att med uppmärksamhet följa sparbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på spar-

banks säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av sparbanksverksamheten;

att därest inspektionen finner, att sparbanks verksamhet icke står i överensstämmelse med lag eller författning eller med reglementet eller de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller författning eller i reglementet meddelats av huvudmännen eller styrelsen, eller eljest bedrives på sätt, som medför våda för sparbankens säkerhet, göra de erinringar hos sparbankens styrelse eller de framställningar hos länsstyrelsen, till vilka inspektionen kan finna sig föranlåten;

att utfärda instruktion för revisor och likvidationsrevisor, som förordnats av länsstyrelse; samt

att, där inspektionen så finner erforderligt, meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.»

Till bestridande av kostnaden för sparbanksinspektionens organisation och verksamhet ävensom kostnaden för ersättning åt de revisorer och ombud som enligt 81 § eller 82 § 1 mom. förordnas av länsstyrelse skall enligt 85 § SpL varje sparbank årligen erlägga bidrag efter visst, för sparbankerna lika förhållande till sammanlagda beloppet av de utav sparbanken vid utgången av nästföregående kalenderår förvaltade medlen. Enligt särskilda kungörelser (SFS nr 731/1955 och 469/1956) ankommer det på sparbanksinspektionen att uträkna och inkassera dessa bidrag.

Vidare kan nämnas

att jämlikt 27 § SpL sparbanksinspektionens yttrande erfordras, då sparbank hos Konungen hemställt, att av banken utställda förlagsbevis icke skall anses såsom inlåning eller att med bankens fonder skall likställas nominella värdet å sådana förlagsbevis intill visst maximerat belopp;

att sparbanksinspektionen jämlikt 31 § SpL efter prövning i varje särskilt fall äger medgiva att till sparbanks kassareservmedel hänföres även andra än i lagen särskilt uppräknade tillgångar;

att inspektionen jämlikt 48 § SpL har att på visst närmare angivet sätt beräkna och fastställa den medelränta som utgör norm för beräkning av det bokföringsmässiga värdet å sparbanks obligationer och bundna lån; samt

att inspektionen jämlikt samma lagrum äger medgiva viss uppskrivning av värdet å fast egendom, avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken, tomträtt till fastighet, avsedd för sådant ändamål eller aktie i bolag, som uteslutande har till syfte att förvalta för omförmälda användning förvärvad fast egendom eller tomträtt.

Inspektionen har vidare jämlikt 97 § SpL att beträffande stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som tillskjutits av sparbank, tillse, att stiftelsens tillgångar är placerade på ändamålsenligt sätt.

Skulle så icke vara fallet äger vederbörande länsstyrelse att efter anmälan av inspektionen förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse.

Slutligen kan nämnas, att sparbank, som annorledes än genom fusion skall uppbära överskott vid annan sparbanks likvidation och som vid bestämmande av sin inlåning vill räkna med detta överskott, har att vända sig till sparbanksinspektionen, som fastställer såväl villkoren för ett dylikt förfaringssätt som det belopp intill vilket överskottet får tagas i beräkning.

Bestämmelser om sparbanksinspektionen finnes även intagna i SpK och i Kungl. Maj:ts instruktion den 6 december 1957 för sparbanksinspektionen (SFS 648/1957) ävensom i lagen den 15 juni 1934 om sparbankernas säkerhetskassa (SFS nr 300/1934).

Beträffande bestämmelserna i SpK må här anföras följande.

6 § stadgar att sparbank inte utan särskilt tillstånd av sparbanksinspektionen får mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Vidare finnes i SpK åtskilliga bestämmelser om sparbanks rapportskyldighet till inspektionen. Sådan rapportskyldighet föreligger t. ex. när sparbank på offentlig auktion inköpt pantsatt eller utmätt egendom, när sparbank öppnat filial utan att särskilt tillstånd erfordras, när sparbank utfärdat bestämmelser om sin kassaverksamhet, om sin filialrörelse eller om övervakningen av filialer från huvudkontorets sida.

Revisorer och likvidationsrevisorer är skyldiga att lämna upplysningar till inspektionen. Arvoden till av länsstyrelse jämlikt SpL förordnade allmänna revisorer, likvidationsrevisorer och ombud vid likvidation får som framgår av den ovan lämnade redogörelsen för länsstyrelsernas tillsynsuppgifter inte fastställas av länsstyrelse utan hörande av sparbanksinspektionen.

I 47 § ges sparbanksinspektionen befogenhet att vid behov sammankalla sparbanks styrelse och huvudmän samt att låta sig representeras vid sammanträde med huvudmän eller vid av inspektionen utlysta styrelsesammanträden.

I *instruktionen för sparbanksinspektionen* definieras sparbanksinspektionens ämbetsbefattning med hänvisning till ovan refererade bestämmelser i 83 § SpL. Vidare stadgas i instruktionen att sparbanksinspektionen skall utgöras av en sparbanksinspektör som chef samt såsom ledamöter en biträdande ledamot och två byrådirektörer. Beträffande organisationen i övrigt framhålls att hos inspektionen är anställda tjänstemän i enlighet med gällande personalförteckning och annan personal i mån av behov och tillgång på medel. Inspektionen har härutöver befogenhet att inom ramen för tillgängliga medel anställa utomstående experter för behandling av vissa eller vissa slag av ärenden. I övrigt innehåller instruktionen detaljbestämmelser om handläggning av ärenden och om tjänstetillsättning m. m.

Sparbanksinspektionens personalförteckning har i staten för budgetåret 1961/62 följande utseende.

	Löne- grad		Löne- grad
1 sparbanksinspektör	Br 5	1 expeditiönsvakt	Ao 7
2 byrådirektörer	Ao 26	1 kanslibitråde	Ao 7
1 förste byråsekreterare	Ao 23	1 kontorsbiträde	Ao 5
1 kansliskrivare	Ao 10		

Tjänsteman å övergångsstat:

	Löne- grad
1 förste byråsekreterare	Ao 21

Därjämte finnes i inspektionen anställda en byråinspektör i Ae 19 och två assistenter i Ae 17 samt ett kanslibitråde i Ae 7. Så länge sistnämnda tjänst är besatt får enligt beslut av Kungl. Maj:t kontorsbiträdestjänsten i Ao 5 icke uppehållas.

Kostnaderna för sparbanksinspektionen bestrides enligt av Kungl. Maj:t för varje år fastställd stat. Den f. n. gällande staten har följande utseende.

Avlöningar och pensioner:

1. Avlöningar till tjänstemän, upptagna å personalförteckningen, <i>förslagsvis</i>	155 800	
2. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	4 800	
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	66 300	
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	66 300	
5. Arbetsgivarbidrag till allmänna sjukförsäkringen, <i>förslagsvis</i>	2 000	
6. Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggspensioneringen, <i>förslagsvis</i>	6 000	
7. Pensioner, <i>förslagsvis</i>	25 400	
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ...	4 200	330 900

Omkostnader:

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	500	
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	34 000	
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	22 000	
4. Övriga utgifter:		
Lokalhyra motsvarande belopp, att tillföras statens allmänna fastighetsfond, <i>förslagsvis</i>	13 000	69 500
	Summa kronor	400 400

Det av Kungl. Maj:t bestämda, ovan i staten intagna arvudet å 4800 kronor utgår till den biträdande ledamoten i inspektionen, vilken förordnas av Kungl. Maj:t.

Sparbanksinspektionen har i ett den 27 maj 1957 dagtecknat utlåtande

lämnat en utförlig redogörelse för sin uppfattning om vilka arbetsuppgifter inspektionen har att fullgöra och på vad sätt inspektionen fullgör dem.

Mot bakgrunden av detta yttrande ävensom ovan angivna referat av vad som i författningar och Kungl. Maj:ts beslut i övrigt finnes stadgat om sparbanksinspektionen vill vi nu lämna ytterligare vissa uppgifter till be-lysande av de delar av sparbanksinspektionens arbete som vi funnit väsentliga för utredningen.

Ehuru yttrandet närmast baserar sig på de författningsbestämmelser som gällde för sparbanksinspektionen före nu gällande sparbankslag har det alltså i de delar som nedan refereras full aktualitet. Referatet är icke ordagrant och fullständigt utan tar sikte på de delar av yttrandet som synes innehålla särskilt värdefulla sakuppgifter och synpunkter.

Sparbanksinspektionen erinrar inledningsvis om att inspektionens tillkomst 1929 föranleddes av de då inträdda fallissemangen inom de s. k. allmänna sparbankerna. Med hänsyn till karaktären av dessa fallissemang var det från början uppenbart att den nya tillsynsmyndigheten i främsta rummet skulle ägna sig åt en allmän övervakning av sparbankslagens och sparbanksreglementenas efterlevnad samt åt värdet av säkerheten å sparbankernas placeringar. I övrigt borde sparbanksinspektionen, som tillkommit efter förebild av banktillsynsmyndigheten, kunna utgå från att sparbanksinspektionens uppgift på sparbanksområdet vore att betrakta på samma sätt som bank- och fondinspektionens på dess område, med beaktande likväl av att sistnämnda inspektion även utövade tillsynsfunktioner som på sparbanksområdet tillkomme länsstyrelserna. Av denna anledning refererade sparbanksinspektionen utförligt den allmänna motivering beträffande banktillsynens uppgifter som finnes intagna i ett år 1927 avgivet betänkande av 1924 års bankkommitté (SOU 1927:11).

I denna allmänna motivering anges banktillsynen i främsta rummet komma att framstå som ett tillvaratagande av insättarnas intressen med uppgift att övervaka iakttagande av banklagstiftning och bolagsordning samt att granska bankernas verksamhet ur säkerhetssynpunkt. Härtill komme bl. a. en skyldighet för bankinspektionen att övervaka att bankerna arbeta under sådan publicitet att allmänheten kunde få en tillräcklig information om bankernas verkliga ställning.

I sitt förslag framhöll bankkommittén betr. inspektionens skyldighet att granska bankerna ur säkerhetssynpunkt, att tillsynsmyndigheten icke fick bli någon överstyrelse över bankväsendet. Det måste ihåggas att det vore bankägarnas förtroendemän som skulle leda och bära ansvaret för bankernas verksamhet.

Å andra sidan borde tillsynsmyndighetens befogenheter icke för starkt begränsas. Då tillsynsmyndigheten hade större förutsättning än varje särskild bank att betrakta bankväsendet som en totalitet och bankernas verksamhet på lång sikt, måste det vara till gagn att en bankledning finge sina handlingar bedömda ur denna vidare synpunkt. Kommittén underströk att banklagstiftningen aldrig kunde bli effektiv i den meningen att den alldeles kunde hindra bankfallissemang.

Med hänsyn till vad ovan sagts ansåg kommittén att det föll utanför inspektionens direkta åligganden att granska förhållanden som icke berörde det allmänna, särskilt insättarnas intressen. Uppdragandet av förskingringar, förfalskningar

och andra brott kunde ej anses ankomma på inspektionen, som måste kunna utgå ifrån att bankernas böcker, inventeringshandlingar m. m. kunde läggas till grund för bedömandet av bankernas ställning och vidtagna åtgärders lagenlighet. Dock skulle inspektionen tillse att inventering och siffergranskning förekom och att ett tillfredsställande inre kontrollsystem funnes.

Tillsynen finge ske med ledning av till inspektionen insända handlingar samt företagna bankundersökningar. Enbart det förhållandet att särskild tillsynsmyndighet vore anordnad för bankväsendet kunde icke utgöra en borgen för att inom en bank allting städse vore så som det borde vara. Den statliga tillsynen vore icke en kontroll dag för dag av bankernas verksamhet. En dylik kontroll vore varken möjlig eller lämplig för ett centralt statsorgan.

I sitt yttrande framhöll sparbanksinspektionen vidare att inspektionen ansett det ställt utom varje tvivel att inspektionen icke hade till uppgift att fungera som ett revisionsorgan. Detta bestyrktes även av att inspektionens personaluppsättning vore mycket begränsad. Därför hade sparbanksinspektionen ansett sig oförhindrad att allt efter omständigheterna gå mer eller mindre djupt vid sina undersökningar men ej heller dragit sig för att utföra mer arbete än som ur formell synpunkt kunde anses erforderligt.

Med ledning av nu nämnda yttrande, kompletterat av under hand erhållna ytterligare uppgifter från sparbanksinspektionen, erhålles följande bild av hur sparbanksinspektionens tillsynsverksamhet f. n. fungerar.

Underlaget för inspektionens tillsyn utgöres av från sparbankerna inkommande redovisningshandlingar och vid undersökningar på ort och ställe inhämtade erfarenheter.

Bland redovisningshandlingarna märkes *dels* utförliga årsöversikter med bilagor, *dels* kvartalsöversikter, båda upprättade enligt enhetliga formulär, *dels* förvaltningsberättelser och revisionsberättelser, *dels* ock förteckningar å krediter och ansvarsförbindelser av viss storlek m. m. Granskning av handlingarna sker inom inspektionen för att kontrollera att sparbankernas verksamhet, såvitt av handlingarna framgår, bedrives i överensstämmelse med gällande författningar. Kompletterande upplysningar infordras om särskild anledning därtill föreligger. Ger granskning anledning till erinran tillskrives sparbanken.

Sparbanksundersökningarna förrättas främst av inspektionens byrådirektörer men i mån av tid även av sparbanksinspektören, som därjämte besöker sparbankerna för överläggningar i diverse ämnen. Tidsintervallerna mellan undersökningarna i en och samma sparbank har i regel varit 5 à 7 år. Turordningen, som aldrig varit strikt, har vid förekommande anledning helt brutits. Trots en viss inskränkning av arbetsmomenten vid undersökningarna och trots en utökning av personalen med en byråinspektör i Ae 19 har undersökningsfrekvensen icke stigit sedan SpL:s tillkomst.

Enligt vad som upplysts från sparbanksinspektionen bör den uteblivna stegringen i undersökningsfrekvensen ses mot bakgrunden av bl. a. följande omständigheter.

1. Sparbankernas tilltagande omslutning, innebärande bl. a. en stegring av antalet lån under tiden 1945—1959 från ca 560000 till ca 760000.

2. En tidskrävande granskning av sparbankernas i anledning av SpL:s ikraftträdande omarbetade reglementen, vilka av länsstyrelserna regelmässigt remitterades till inspektionen.

3. Genom SpL har nya befogenheter tillförts sparbankerna men också nya regler tillkommit som även kräver övervakning. I följd härav har det skriftliga material som årligen infordras från sparbankerna, avsevärt ökat. Sålunda omfattar blanketten för årsöversikt från sparbank numera nio sidor mot sju sidor år 1955. Särskilt tillkomsten av enmanskassor och enmansfilialer har föranlett en omfattande skriftväxling och ett mycket ingående granskningsarbete av för sådana kassor i de olika sparbankerna utfärdade bestämmelser. Nyttillkommet material är även revisionsrapporterna. Visserligen fanns tidigare rapporter från de allmänna ombuden, men då inspektionen saknade befogenheter gentemot de allmänna ombuden föranledde dessa rapporter i regel endast en genomläsning.

4. Under senare tid har förekommit osedvanligt många undersökningar av mera tidskrävande natur än man beräknat.

5. Tåta personalbyten, bl. a. beroende på bristande karriärmöjligheter inom verket. Sedan SpL:s ikraftträdande 1956 har de båda byrådirektörstjänsterna bytt innehavare en gång och de båda assistenttjänsterna två gånger.

Undersökningarna, som vanligen sker utan varsel, äger rum efter ungefärligen följande schema.

Undersökningen inleds som regel med kassainventering och upprättande av en ställningsöversikt med ledning av sparbankens räkenskaper. Sparbankens banktillgodohavanden och innehav av egna eller till förvaring och förvaltning mottagna värdehandlingar brukar genomgå. Styrelse- och huvudmannaprotokoll läses. Den tid som därefter står till buds för undersökningen ägnas huvudsakligen granskningen av låneportföljen. Fullständig inventering av de alltmer svällande låneportföljerna förekommer dock numera huvudsakligen endast i de fall där lånebokföringen är i sådant skick att säkerheterna icke kan bedömas utan tillgång till lånehandlingarna. Saldon å lånekontona slås på maskin och summan avstämmer mot råbalansen.

Bristen på fackutbildad personal eller på bankjurister hos mindre sparbanker har föranlett sparbanksinspektionen att ägna uppmärksamhet även åt lånehandlingarnas formella beskaffenhet, oaktat detta icke kan anses vara en normal uppgift för en central tillsynsmyndighet. Kassareservställning, inlåningsrätt och senaste bokslut granskas. Vidare tillses att föreskrivna inventeringar skett, att siffergranskning sker fortlöpande efter fastställd instruktion, att kontroll föreligger över obegagnade motböcker och att sparbankens organisation av och kontroll över bokföringen och medelsförvalt-

ningen är nöjaktig. En begränsad kontrollavisering av insättare och ibland även av låntagare företages. Mellanhavandet mellan huvudkontor och filialer granskas liksom filialernas organisation och arbetsförhållanden. I samband härmed besöks någon eller några filialer.

Vidare företages vid undersökningen approximativa räntekontroller, avstämning av vissa inlåningsräkningar, viss granskning av bokslutsbilagor och översyn av anordningar för förvaring av kassa och värdehandlingar. Fördelning av nycklar kontrolleras, likaså inbrotts- och försäkringsskydd. Instruktioner för siffergranskare samt kassabestämmelser genomgås.

Undersökning avslutas i regel med överläggningar med sparbankens ledning om undersökningsresultaten. Inspektionsförrättaren upprättar sedermera en promemoria, vari han redovisar de förhållanden som anses påkalla rättelser eller ställningstaganden från sparbanksstyrelsens sida. Utdrag av promemorian tillställs styrelsen för yttrande, varefter sparbanksinspektionen vidtar de åtgärder som kan anses erforderliga. En undersökning med förberedelser, bearbetning av undersökningsmaterial samt skriftväxling och övriga förhandlingar mellan inspektionen och sparbanken kan omfatta en tidrymd av flera månader.

De allmänna revisorerna

Såsom framgår av det föregående tillkommer det länsstyrelse att för varje sparbank inom länet förordna en revisor och sparbanksinspektionen att utfärda instruktion för denne. Länsstyrelsen har att, till ledning för sitt val, från den handelskammare inom vars område sparbankens huvudkontor är beläget begära förslag å tre för revisorsuppdraget skickade personer.

De allmänna revisorerna ersatte de före 1955 års SpL:s ikraftträdande förefintliga allmänna ombuden. Avsikten med denna reform var i huvudsak att tillföra det allmännas granskning ett större mått av ekonomiskt och banktekniskt kunnande. De allmänna ombuden hade huvudsakligen rekryterats bland landsstatstjänstemännen, vilka främst representerade juridisk sakkunskap. Sålunda påvisade 1945 års bankkommitté, att år 1946 omkring 80 procent av samtliga allmänna ombud var landsstatstjänstemän och i 1951 års riksdagsrevisorers yttrande uppges, att under 1950 omkring 86 procent av ombudsuppdragen innehades av tjänstemän eller förutvarande tjänstemän vid landsstaten. Genom de allmänna revisorerna skulle inventeringarna av sparbankernas tillgångar och skulder kunna göras fullständigare och mer ingående. Härigenom skulle sparbanksinspektionen, som tidigare ansett sig inte kunna underlåta att själv utföra fullständiga inventeringar inom ramen för sina platsundersökningar, kunna avlastas en del av dess arbete och tidsintervallerna mellan inspektionens undersökningar i en och samma sparbank nedbringas. Genom att införa bestämmelsen att de allmänna revisorerna skulle erhålla instruktioner från sparbanksinspek-

tionen och avlägga rapport inte endast till länsstyrelsen utan också till sparbanksinspektionen ville man inpassa de allmänna revisorerna i sparbankstillsynen på ett sätt som var ägnat att förbättra granskningen av sparbankerna. Bestämmelsen om att de allmänna revisorerna skulle tillsättas med ledning av förslag från handelskammare skulle — menade man — innebära garantier för att urvalet bleve av hög kvalitet.

I detta sammanhang må emellertid nämnas att departementschefen under förarbetena till 1955 års SpL särskilt framhöll att länsstyrelse icke skulle vara skyldig att under alla förhållanden begränsa sitt val till de av handelskammaren föreslagna revisorerna.

Den instruktion, som sparbanksinspektionen utfärdat för de allmänna revisorerna inledes med en föreskrift om att dessa skall tillsammans med de av huvudmännen valda revisorerna granska styrelsens förvaltning och sparbankens räkenskaper samt med en särskild erinran om revisorns skyldighet enligt 49 § SpK att, därest förhållande finnes föreligga, som innebär våda för sparbankens säkerhet, ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och sparbanksinspektionen därom.

I övrigt innehåller instruktionen i huvudsak följande bestämmelser.

Revisorn äger överenskomma med övriga revisorer om revisionsarbetets fördelning men har, oavsett den fördelning som må ske, samma ansvar som övriga revisorer för revisionsarbetet i dess helhet. Finner revisorn allvarliga brister utom sin kontroll föreligga inom revisionen, äger han inrapportera förhållandet till länsstyrelsen.

Revisorn skall tillse, att fortlöpande siffergranskning äger rum i sparbanken efter för ändamålet fastställd instruktion. Förslag till instruktion för siffergranskning kan erhållas från sparbanksinspektionen. Är siffergranskningen så bristfällig att den enligt revisorns bedömande ej kan tjäna som grundval för revisorernas arbete eller är siffergranskningsinstruktionen otillfredsställande eller saknas sådan instruktion har revisorn att, därest rättelse ej sker, rapportera förhållandet till länsstyrelsen och sparbanksinspektionen.

Vid kreditgranskning skall revisorn särskilt uppmärksamma de grunder sparbanken tillämpar vid fastighetsvärdering. Till stöd för bedömningen härvidlag bör revisorn årligen utvälja någon eller några belånade fastigheter för åtminstone sådan ytlig besiktning, som ger ett allmänt intryck av fastighetens tillstånd i underhållshänseende. Revisorn bör följa prisutvecklingen på fastighetsmarknaden och överhuvud söka göra sig förtrogen med de ekonomiska förhållandena inom sparbankens verksamhetsområde. Andra frågor, vilka enligt revisorsinstruktionen skall ägnas särskild uppmärksamhet, är sparbankens förvaringsanordningar, försäkringsskydd och bestämmelser för nyckelkontroll ävensom sparbankens förvaring och förvaltning av värdepapper.

Inventering bör ske utan förvarning till annan än siffergranskaren och såvitt möjligt under räkenskapsåret. Inventering bör således ej ske först i samband med slutrevision efter räkenskapsårets utgång.

Enligt från sparbanksinspektionen inhämtade uppgifter varierade arvoden till de allmänna revisorerna under 1960 mellan 400 och 2 400 kronor. Endast i ett fall utgick högre arvode (3500 kronor). I allmänhet låg

arvodena mellan 500 kronor och 1000 kronor. Sparbanksinspektionen har sedermera rekommenderat en uppräknig av revisorsarvodena med 12,5 procent.

Enligt från sparbanksinspektionen ävenledes inhämtade upplysningar fördelade sig de för 1960 års förvaltning förordnade allmänna revisorerna å olika yrkeskategorier enligt följande.

	Antal			
	Förordnade		Sparbanker	
1. Auktoriserade revisorer		56		109
2. Godkända granskningsmän och icke aukt. yrkesrevisorer		38		74
3. Riksbankstjänstemän och andra banktjänstemän		17		34
4. Tjänstemän å länsstyrelse:				
a) inom landskontoret	47		72	
b) » landskansliet	37		49	
c) » åklagarväsendet	11	95	17	138
5. Övriga i allmän tjänst:				
a) I domarebefattningar	7		11	
b) Övriga	21	28	37	48
6. I enskild tjänst anställda (andra än 1—3)		25		37
Summa		259		440

Grupp 6 bestod till största delen av sådana personer i enskilda företag, som genom sitt arbete där förutsattes ha erfarenheter från bokförings- och revisionsfrågor.

Av inhämtade uppgifter framgår vidare att vid övergången från systemet med allmänna ombud till anordningen med allmänna revisorer utsågs i 183 sparbanker de tidigare förordnade allmänna ombuden till allmänna revisorer. I 135 av dessa sparbanker var revisorerna landsstatstjänstemän. Vid revision av 1960 års förvaltning av sparbankerna fanns i 117 av nämnda 183 sparbanker alltjämt allmänna revisorer som tidigare varit allmänna ombud. I 77 av dessa sparbanker var de allmänna revisorerna landsstatstjänstemän.

Vidare kan nämnas att — för 1960 års förvaltning — vid 16 sparbanker förordnats allmänna revisorer, som tidigare varit allmänna ombud, men vilkas förordnande upphört i samband med ikraftträdandet av 1955 års SpL utan att de samtidigt förordnats till allmänna revisorer. Vid 13 av nämnda sparbanker var de allmänna revisorerna landsstatstjänstemän.

De av länsstyrelserna för 1960 års förvaltning förordnade allmänna revisorerna fördelade sig på sätt framgår av tablån på s. 34.

Samtliga länsstyrelsetjänstemän var därvid förordnade i sparbank inom sina respektive »hemlän». Av de i gruppen »övriga» inräknade revisorerna hade sexton förordnanden i sparbanker inom två län och en i sparbanker

Län	Antal tjänstemän i länsstyrelse	Antal sparbanker	Övriga	Antal sparbanker
Stockholms stad			1	1
» län	1	1	2	2
Uppsala län	2	2	1	1
Södermanlands län	3	4	4	8
Östergötlands län	5	6	14	26
Jönköpings län	7	10	9	19
Kronobergs län	5	8	6	19
Kalmar län	10	22	5	14
Gotlands län	2	5	8	16
Blekinge län	5	9	5	14
Kristianstads län	7	11	26	67
Malmöhus län	16	22	23	33
Hallands län	6	8	4	4
Göteborgs o. Bohus län	3	3	6	9
Älvsborgs län	4	4	5	7
Skaraborgs län	4	4	5	5
Värmlands län	—	—	7	10
Örebro län	1	1	9	14
Västmanlands län	2	2	3	4
Kopparbergs län	3	5	6	8
Gävleborgs län	1	1	7	9
Västernorrlands län	—	—	2	5
Jämtlands län	—	—	2	2
Västerbottens län	—	—	2	2
Norrbottnens län	8	10	2	3
	95	138	164	302

inom tre län. Allenast tre av de »övriga» revisorerna var förordnade för fyra olika sparbanker och endast en för fem sparbanker.

Sparbankernas säkerhetskassa m. m.

Den offentliga tillsynen över sparbankerna är — som förut nämnts — ett av de medel, varigenom man söker säkerställa insättningarnas trygghet. Det är i detta sammanhang av intresse att belysa vilka anordningar utöver tillsynen som vidtagits för att garantera denna trygghet.

Jämte de olika bestämmelser i SpL som reglerar storleken av varje sparbanks fonder, fördelningen av dess placeringar m. m. finns i *Sparbankernas säkerhetskassa* en garanti mot förluster för insättningarna därest en sparbank genom förskingring eller annorledes skulle få sin ekonomiska ställning försvagad.

Bestämmelser angående Sparbankernas säkerhetskassa finns intagna i en den 15 juni 1934 utfärdad lag (SFS 1934:300) som, med vissa smärre ändringar av huvudsakligen formell innebörd, fortfarande gäller.

Kassan, som förvaltas av en styrelse med fem ledamöter, varav en, tillika ordförande, utses av Konungen samt de övriga av sparbankerna i den

ordning Konungen bestämmer, må »efter prövning i varje särskilt fall och på villkor som styrelsen äger bestämma, med anlitande av kassans medel lämna dels bistånd åt sparbank, vars fonder i följd av inträffade förluster nedgått under det i förhållande till sparbankens inlåning enligt 27 § lagen om sparbanker erforderliga beloppet, ävensom åt sparbank, som eljest på grund av inträffade eller väntade förluster råkat i eller kan befaras råka i svårigheter, dels ock i den utsträckning, så finnes skäligt, gottgörelse åt insättare i sparbank, som trätt i likvidation eller försatts i konkurs».

Kassans medel har skapats genom årliga bidrag från sparbankerna. Sparbankerna är skyldiga utgiva sådana bidrag till dess kassan uppnått en behållning av 10 miljoner kronor. Eftersom kassans behållning numera utgör ca 14,5 miljoner kronor, är något utkrävande av bidrag från sparbankerna till kassan f. n. icke aktuellt. Stiger kassan till 20 miljoner kronor skall enligt i lagen närmare angivna grunder utdelning från densamma utgå till de sparbanker som lämnat bidrag till kassan.

Kassan har sedan sin tillkomst endast ett fåtal gånger behövt ingripa i stödjande syfte. I samtliga fall har det varit fråga om att ställa garantier mot eventuella förluster för vederbörande sparbank. Antalet ställda garantier har alltsedan 1935 uppgått till endast fyra stycken å totalt ca 1,7 miljoner kronor. Av dessa garantier har tre kunnat avvecklas utan förlust för kassan medan en å en miljon kronor alltjämt är utelöpande.

Därutöver har genom Svenska sparbanksföreningens försorg en särskild garantiförsäkring tagits hos ett enskilt försäkringsbolag. Försäkringen täcker f. n. ett maximibelopp av en miljon kronor under ett år och premierna för densamma erläggs av sparbankerna med belopp som beräknas i relation till de deltagande sparbankernas fonder.

Tillsynen över affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen

Som ovan i samband med redogörelsen för sparbankstillsynens utveckling i vårt land närmare angivits utövades ursprungligen tillsynen över såväl sparbanker och affärsbanker som jordbrukskreditkassor av länsstyrelserna och av dem utsedda ombud. Tillsynen över ifrågavarande kreditinstitut kan fortfarande sägas vara i viss mån likartad. Den väsentligaste olikheten består däri, att de tillsynsfunktioner, som i fråga om sparbankerna tillagts länsstyrelserna och sparbanksinspektionen, beträffande affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen koncentrerats till en inspektionsmyndighet.

Antalet affärsbanker utgjorde vid utgången av år 1960 16. Dessa hade sammanlagt 1 217 filialer. Vid samma tid var centralkassorna 12 och jordbrukskassorna 572 till antalet. De sistnämnda hade tillhoppa 125 filialer. Affärsbankernas kreditgivning representerade närmare 35 % av samtliga kreditinstituts totala utlåning och affärsbankernas andel i allmänhetens inlåning¹ utgjorde 44 %. På jordbrukskasserörelsen kom knappt 3 % av utlåningen och 3 % av inlåningen, medan sparbankerna representerade 33 % av utlåningen och 36 % av inlåningen. Olikheterna mellan sparbankerna å ena och affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen å andra sidan tenderar i vissa hänseenden att utjämnas. Sistnämnda kreditinstitut och sparbankerna kännetecknas för övrigt båda av sin starka lokala anknytning. För bedömning av frågan hur en eventuell omorganisation av sparbankstillsynen bör ske synes det därför vara av intresse att något redogöra för tillsynen över affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen. I förbigående kan nämnas att bank- och fondinspektionen, som är tillsynsmyndighet för såväl affärsbankerna som jordbrukskasserörelsen, även har att utöva tillsyn över fondhandeln och hypoteksaktiebolagen. Denna tillsynsverksamhet är dock av mindre intresse i nu förevarande sammanhang.

I fråga om de andra penninginstitut som jämte affärsbanker och sparbanker är mest betydelsefulla, nämligen försäkringsbolagen och postbanken, gäller särskilda regler. De förra står under tillsyn av en för hela riket gemensam försäkringsinspektion, vars huvudsakliga uppgift är att tillvarata försäkringstagarintressena och i sådant syfte tillse, att försäkringsbolagen i sin verksamhet följer försäkringslagens bestämmelser.

¹ Exkl. försäkringsbolagen.

Postbanken är underkastad särskild kontroll av riksrevisionsverket. I detta sammanhang må anmärkas, att byråchefen hos bank- och fondinspektionen T. Hanström i en PM, bifogad ett av Postutredningen 1956 den 22 juni 1961 avgivet särförslag till organisation av postbankens administration ifrågasatt om icke postbanken med sin mycket omfattande medelsförvaltning borde granskas av i särskild ordning utsedda revisorer.

Affärsbankerna

De grundläggande bestämmelserna om tillsyn över affärsbankerna återfinnes i BL. Därjämte finnes vissa detaljbestämmelser i Kungl. Maj:ts instruktion den 6 december 1957 för bank- och fondinspektionen (SFS 1957:663).

Den statliga tillsynen över affärsbankerna är i huvudsak lika gammal som bankväsendet självt. Till en början utövades den statliga banktillsynen av länsstyrelserna och av dem utsedda ombud. En central tillsyn inrättades år 1868, då Kungl. Maj:t förordnade en särskild befattningshavare — sedermera benämnd bankinspektör — att inom finansdepartementet biträda med handläggningen av rapporter från bankbolagen och att enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande verkställa särskilda bankundersökningar. Efter hand flyttades tyngdpunkten i tillsynsverksamheten över på det centrala organet och genom beslut år 1906 utbröts detta ur finansdepartementet och konstituerades såsom ett särskilt ämbetsverk, bankinspektionen. Med ikraftträdandet av 1911 års banklag upphörde länsstyrelsernas befattning med tillsynen över bankbolagen och överfördes deras dittillsvarande funktioner i detta hänseende till bankinspektionen. Enligt 1911 års lag i dess ursprungliga lydelse skulle bankinspektionen för varje bankbolag förordna ett allmänt ombud. Ombudsgranskningen avskaffades genom lagändring år 1933, då en bestämmelse infördes, att inspektionsmyndigheten skulle för varje bankbolag utse en revisor att tillsammans med de av aktieägarna valda revisorerna granska bankstyrelsens förvaltning och bankbolagens räkenskaper. År 1919 utvidgades bankinspektionens uppgifter till att avse även uppsikten över fondkommissionärer och fondbörser. Inspektionen erhöll i samband därmed sitt nuvarande namn, bank- och fondinspektionen.

Ur innehållet i BL kan inhämtas bl. a. följande.

Bankrörelse må, förutom av Sveriges riksbank, drivas endast av bankaktiebolag, som därtill erhållit Konungens tillstånd (oktroj). Med bankrörelse förstås i BL sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning, som av bank allmänligen begagnas.

De som vill stifta bankaktiebolag skall upprätta bolagsordning och därå söka Konungens stadfästelse genom ansökan, som skall ingivas till bank- och fondinspektionen. Konungen prövar bolagsordningens överensstämmelse med BL samt lag och författning i övrigt, så ock om och i vad mån därutöver särskilda bestämmelser må erfordras. Finnes den tillämnade rörelsen

vara nyttig för det allmänna stadfäster Konungen bolagsordningen samt beviljar oktroj för en tid av högst tio år och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår. Även å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning skall sökas Konungens stadfästelse. Konungen kan dock uppdraga åt tillsynsmyndigheten att meddela sådan stadfästelse. Ansökan om förlängning av oktroj skall, ställd till Konungen, inlämnas till tillsynsmyndigheten. För inrättande av avdelningskontor i kommun, där bankaktiebolaget icke förut driver bankverksamhet vid kontor, fordras Konungens tillstånd. Sådant tillstånd må lämnas endast om verksamheten i kommunen finnes kunna vara till nytta för det allmänna. Har avdelningskontor inrättats utan att tillstånd erfordrats skall anmälan om inrättandet ofördröjligen göras till bank- och fondinspektionen.

Bank- och fondinspektionens viktigaste tillsynsfunktioner med avseende å bankaktiebolagen är intagna i §§ 147—162 av BL och överensstämmer — med nyss angivna undantag — på väsentliga punkter med de befogenheter som i fråga om sparbankerna tillagts länsstyrelserna och sparbanksinspektionen.

Bank- och fondinspektionen, som är registreringsmyndighet för samtliga bankaktiebolag inom riket, skall sålunda övervaka, att bankaktiebolagen i sin verksamhet ställer sig till efterrättelse banklagen och andra författningar, såvitt de har särskilt avseende å banker, ävensom de för bolagen gällande bolagsordningarna samt av bolagsstämma eller styrelse meddelade föreskrifter.

Det åligger inspektionen att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa bankbolagens verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om förhållanden som kan inverka på bolags säkerhet eller är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten. Inspektionen är dock icke pliktig att övervaka iakttagandet av sådana bestämmelser, som avser enskild aktieägars rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bankbolaget eller till annan aktieägare eller som angår bolagets inre angelägenheter.

Inspektionen äger att, om styrelse eller bolagsstämma fattat beslut, som står i strid med lag eller bolagsordningen, förbjuda verkställighet av beslutet och att, om beslut, som nyss sagts, gått i verkställighet, förelägga styrelsen att, där så kan ske, göra rättelse. Inspektionen äger även förelägga styrelsen att fullgöra vad denna åligger enligt lag eller bolagsordningen. Sådant föreläggande må dock, utom vad angår innehålllet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning, icke meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Sker svårare avvikelse från banklagen eller bolagsordningen har inspektionen att göra anmälan därom till Konungen, som äger förklara oktrojen förverkad.

Inspektionen äger göra erinringar beträffande bankaktiebolags verksamhet även om avvikelse från lag eller bolagsordning icke skett. Kan verksam-

heten till följd av allvarliga missförhållanden befaras komma att bli till skada för det allmänna, må inspektionen förelägga bolagets styrelse att vidtaga för ändamålet erforderliga åtgärder. Underlåter styrelsen att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse kan anmälan göras till Konungen, som även i sådant fall äger förklara oktrojen förverkad.

Inspektionen har vidare att förordna en eller, då särskilda omständigheter därtill föranleder, flera revisorer att med övriga revisorer delta i granskningen av styrelsens förvaltning och bankaktiebolagets räkenskaper. Inspektionen äger när som helst återkalla sådant förordnande och i stället utse en ny revisor.

Inspektionen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt BL.

Träder bankaktiebolag i likvidation äger inspektionen förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden med rätt att yttra sig till protokollet och att i övrigt övervaka likvidationen. Inspektionen må, där så prövas erforderligt, förordna likvidationsrevisor. För de revisorer och likvidationsrevisor, som inspektionen förordnar, skall inspektionen utfärda instruktion. Har bankaktiebolags egendom avträtts till konkurs, förordnar inspektionen ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning. Bolagets egendom må ej avyttras under hand utan samtycke av sådant ombud. Finnes ombudet ha utan skäl vägrat samtycke, äger dock inspektionen på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljningen.

Inspektionens tillsyn skall utövas med ledning av handlingar, som jämlikt banklagen insändes till inspektionen, ävensom upplysningar, som inhämtas vid bankundersökning eller annorledes. Bankundersökning skall verkställas så ofta sådan av inspektionen anses erforderlig eller av Konungen anbefalles.

Inspektionen äger sammankalla bankstyrelse när så prövas nödigt samt i vissa fall utfärda kallelse till extra bolagsstämma. Den som har befogenhet att företräda inspektionen äger närvara vid bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och delta i överläggningarna.

Där inspektionen så finner erforderligt må den meddela närmare föreskrifter om förande av bankaktiebolags räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.

BL innehåller utöver det nämnda detaljföreskrifter av formell och teknisk natur angående registrering samt bestämmelser om bankernas skyldighet att till inspektionen insända förvaltningsberättelser, räkenskapsutdrag med mera.

Till bestridande av kostnaden för tillsynsmyndighetens organisation och verksamhet skall bankaktiebolag årligen erlægga bidrag efter vissa, i BL närmare angivna grunder.

Klagan över bank- och fondinspektionens beslut må föras hos Konungen.

Instruktionen för bank- och fondinspektionen innehåller bl. a. bestämmelser om

att inspektionen beträffande bank- och fondväsendet skall följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden;

att inspektionen skall föra kartellregister;

att inspektionen månatligen skall offentliggöra ett sammandrag av ställningsöversikter från bankaktiebolagen

och att inspektionen årligen skall publicera uppgifter rörande dessa bolag efter varje års bokslut.

Vidare stadgas i fråga om organisationen att inspektionen skall utgöras av en bankinspektör och chef samt som ledamöter en biträdande ledamot och fyra byråchefer, de sistnämnda förestående var sin byrå. En av byråcheferna skall vara bankinspektörens ställföreträdare. För biträdande ledamoten skall finnas en suppleant.

Hos inspektionen är anställda tjänstemän i enlighet med gällande personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

I staten för budgetåret 1961/62 finnes intagen följande personalförteckning.

	Lönegrad
1 bankinspektör	Br 8
1 byråchef för bankärenden	Br 2
1 byråchef för fondärenden	Br 2
1 byråchef för jordbrukskassärenden	Br 2
1 byråchef för administrativa ärenden	Bo 1
1 byrådirektör för bankärenden	Ao 26
1 byrådirektör för fondärenden	Ao 26
1 byrådirektör för jordbrukskassärenden	Ao 26
1 byrådirektör för bankärenden	Ao 24
2 kansliskrivare	Ao 10
1 kontorist	Ao 9
2 kanslibiträden	Ao 7
1 expeditiönsvakt	Ao 7
1 kontorsbiträde	Ao 5

Anm.: Tjänsten som byrådirektör i Ao 24 för bankärenden skall, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, hållas vakant.

Bank- och fondinspektionens stat har för samma budgetår följande utseende.

Avlöningar och pensioner

1. Avlöningar till tjänstemän, upptagna å personalförteckningen, <i>förslagsvis</i>	332.400
2. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	6.900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	58.700

4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	115.900	
5. Arbetsgivarbidrag till den allmänna sjukförsäkringen, <i>förslagsvis</i>	3.100	
6. Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggpensioneringen, <i>förslagsvis</i>	13.300	
7. Pensioner, <i>förslagsvis</i>	61.200	
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i> ...	7.800	599.300

Omkostnadsstat

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	3.200	
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	26.000	
3. Kungörelsekostnader, <i>förslagsvis</i>	800	
4. Expenser, <i>förslagsvis</i>	42.300	
5. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	11.000	
6. Övriga utgifter: Lokalhyra, <i>förslagsvis</i>	58.000	141.300
Summa kronor		740.600

Av de av Kungl. Maj:t bestämda, ovan i staten intagna arvoden å tillhoppa 6 900 kronor utgör 4 800 kronor arvode till den biträdande ledamoten, vilken förordnas av Kungl. Maj:t.

Jordbrukskasserörelsen

Enligt JKL ingår i jordbrukskasserörelsen dels jordbrukets kreditkassor, vilka utgöres av jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, dels en riksorganisation.

Jordbrukskassa får inom ett verksamhetsområde, som fastställles av riksorganisationen, bedriva utlåning och anskaffa medel för utlåningen i den ordning JKL föreskriver ävensom idka verksamhet, som står i samband med utlåningen och medelsanskaffningen.

Centralkassa får inom ett verksamhetsområde, som skall vara angivet i dess stadgar, dels bedriva in- och utlåning samt idka därmed sammanhängande verksamhet, dels ingå garantiförbindelser med iakttagande av de regler för beredande av kredit som meddelas i JKL, dels ock förmedla inhemska obligations- och kommunlån.

För annan bankverksamhet än nu nämnts kräves tillstånd av Konungen eller av Konungen förordnad myndighet. Tillstånd får dock ej meddelas jordbrukskassa att för egen räkning driva inlåning från allmänheten. Tillstånd att mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning får ej meddelas med mindre sådan verksamhet prövas kunna med trygghet anförtrös åt kassan. Tillstånd må återkallas, då förutsättningarna för dess meddelande finnes icke vidare föreligga.

Jordbrukskasserörelsens *riksorganisation* är ett organ för central ledning, samordning och kontroll av jordbrukets kreditkassor och deras verksamhet. Endast centralkassa för jordbrukskredit kan antagas såsom medlem i riks-

organisationen. I organisationens verksamhet ingår bland annat att meddela instruktioner och anvisningar för centralkassornas och jordbrukskassornas verksamhet samt att följa och i mån av behov, genom undersökning eller annorledes, övervaka kassornas verksamhet. Härutöver finnes i JKL särskilt angivet, att organisationen skall främja sparverksamhet. Det åligger såväl jordbrukskassa som centralkassa att ställa sig till efterrättelse av organisationen meddelade instruktioner och anvisningar, att hålla kontanta medel och andra tillgångar tillgängliga för granskning genom behöriga företrädare för riksorganisationen samt att tillhandagå dem med upplysningar angående verksamheten.

Enligt JKL skall jordbrukskasserörelsen — i likhet med bankrörelse — stå under offentlig tillsyn av bank- och fondinspektionen. Länsstyrelsernas befattning med jordbrukskasserörelsen är av väsentligt mer begränsad omfattning än deras arbetsuppgifter i förhållande till sparbankerna. Med tillsynen över jordbrukskasserörelsen befattar sig länsstyrelserna sålunda icke. Emellertid stadgas i jordbrukskasselagen att det ankommer på länsstyrelse att stadfästa stadgar för nybildad jordbrukskassa och ändringar i sådan stadga. I ärendet skall tillsynsmyndigheten höras samt tillfälle beredas riksorganisationen och den centralkassa, vari jordbrukskassan skall bli medlem, att avgiva yttrande. Finner länsstyrelsen att stadgarna överensstämmer med denna lag samt lag och författning i övrigt ävensom att stadgarna innehåller föreskrifter som gör kassan ägnad att fullgöra sina uppgifter, skall länsstyrelsen stadfästa stadgarna och godkänna kassan. Centralkassas stadgar kräver stadfästelse av Konungen, som efter prövning kan godkänna kassan. Jämväl på beslut om ändring i centralkassas stadgar skall sökas Konungens stadfästelse. Konungen må uppdraga åt tillsynsmyndigheten att i Konungens ställe meddela stadfästelse på ändringsbeslut.

Jordbrukskassa må ej utöva verksamhet vid avdelningskontor eller filial av annat slag utan medgivande av riksorganisationen. Centralkassa äger icke utan tillstånd av Konungen eller myndighet Konungen förordnar öppna avdelningskontor inom annan kommun än där huvudkontoret är beläget.

Jordbrukskassa må, helt eller delvis, övertaga annan jordbrukskassas rörelse efter medgivande av riksorganisationen. Centralkassa får ej övertaga rörelse från annan kreditkassa, med mindre Konungen eller myndighet Konungen förordnar prövat övertagandet icke vara till skada för det allmänna samt lämnat tillstånd därtill.

Som nämnts utövas den offentliga tillsynen över jordbrukskasserörelsen av bank- och fondinspektionen. Dennas arbetsuppgifter är intagna i 68—82 §§ JKL, vilka bestämmelser i huvudsak innehåller följande.

Tillsynsmyndigheten skall övervaka att kreditkassorna och riksorganisationen ställa sig till efterrättelse jordbrukskasselagen och andra författningar som särskilt avse jordbrukskasserörelsen ävensom de för riksorganisationen och kassorna gällande stadgarna samt de föreskrifter som med stöd av lag eller stadgar meddelats

av stämman eller styrelse. Tillsynsmyndigheten skall jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa jordbrukskasserörelsen i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kan inverka på kreditkassas säkerhet eller eljest är av betydelse för en sund utveckling av rörelsen.

Tillsynsmyndigheten är icke pliktig att övervaka iakttagandet av bestämmelser som angår jordbrukskassans inre angelägenheter.

Tillsynsmyndigheten må förbjuda verkställighet av sådana beslut som är olagliga eller som strider mot kassans stadgar, förelägga styrelse att göra rättelse av felaktiga beslut, meddela erinringar mot verksamheten samt förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud, allt i den utsträckning som framgår av den ovan lämnade redogörelsen för banktillsynen. Underlåter kassa att ställa sig till efterrättelse av tillsynsmyndigheten meddelat förbud eller föreläggande eller handhar kassan eljest sina angelägenheter på ett sätt som är ägnat att rubba förtroendet till densamma har tillsynsmyndigheten att göra anmälan därom hos den myndighet (länsstyrelsen), som godkänt kassan, och äger denna återkalla godkännandet.

Tillsynsmyndigheten skall vidare förordna en revisor att tillsammans med övriga revisorer granska centralkassas räkenskaper och styrelsens förvaltning. Revisorsförordnandet kan när som helst återkallas och ny revisor utses. Om kreditkassa icke utsett revisorer till i lagen föreskrivet antal skall tillsynsmyndigheten i stället förordna sådana. Myndigheten skall även i vissa angivna fall entlediga revisor och förordna annan i hans ställe.

Vid likvidation av kreditkassa äger tillsynsmyndigheten förordna ombud ävensom, i mån av behov, likvidationsrevisor. För de revisorer och likvidationsrevisor som tillsynsmyndigheten förordnar har den att utfärda instruktion. Vid centralkassas konkurs förordnar tillsynsmyndigheten allmänt ombud att såsom konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning. Tillsynsmyndigheten bestämmer den ersättning som skall utgå till av myndigheten förordnad revisor, likvidationsrevisor och allmänt ombud. Ersättning skall utges av den kassa, som avses med förordnandet.

Bank- och fondinspektionens tillsyn över kassorna sker med ledning av insända handlingar och övriga upplysningar. Varje centralkassa och ett flertal jordbrukskassor inom dess område besöks minst vartannat år.

Tillsynsmyndigheten äger sammankalla kreditkassas styrelse, när sådant provas nödigt, samt i visst fall utfärda kallelse till extra stämman. Den som har befogenhet att företräda myndigheten äger närvara vid stämman eller av myndigheten utlyst styrelsesammanträde och delta i överläggningarna. Kreditkassorna har även i övrigt — i likhet med bankbolagen — ålagts en vidsträckt skyldighet att låta tillsynsmyndigheten få insyn i sin verksamhet.

I fråga om tillsynen över riksorganisationen gäller i allt väsentligt samma regler som i fråga om tillsynen över kreditkassorna.

På förslag av 1950 års jordbrukskassautredning bildades 1957 *Jordbrukets Bank*. Dess huvudsakliga uppgift är att stå jordbrukets kreditkassor

till tjänst genom att bereda dem möjligheter till inbördes clearing, genom att tillhandahålla dem annan bankmässig service och genom att biträda dem med att tillgodose de större jordbruksorganisationerna med den bankmässiga service som dessa önskar åtnjuta från kasserörelsen.

Klagan över tillsynsmyndighets beslut må föras hos Konungen, men beslutet går i verkställighet, om icke Konungen annorlunda förordnar.

Den tillsyn som bank- och fondinspektionen bedriver över jordbrukskasserörelsen tar f. n. i huvudsak i anspråk endast en byråchef och ett deltidsanställt kanslibiträde. Att denna verksamhet kan hållas inom en så begränsad ram torde huvudsakligen bero på förefintligheten av den av bank- och fondinspektionen utsedde revisorn för varje centralkassa och framförallt på att jordbrukskasserörelsen själv håller sig med en egen central revisionsavdelning som ombesörjer en stor del av det arbete som i åtminstone de mindre sparbankerna utträttas av sparbanksinspektionen.

Jordbrukskasserörelsens centrala revisionsavdelning utför i huvudsak följande arbetsuppgifter.

1. Siffergranskning av centralkassornas och Jordbrukets Banks räkenskaper.
2. Årliga, oaviserade inventeringar av centralkassorna och Jordbrukets Bank.
3. Årliga, i regel oaviserade undersökningar i varje jordbrukskassa genom särskilda reserevisorer.

Revisionsavdelningen omfattar en föreståndare och tolv reserevisorer. Av denna personal är föreståndaren och två reserevisorer placerade i Stockholm medan övriga tio revisorer är stationerade vid lika många centralkassor.

Revisionsavdelningen samarbetar med chefen för bank- och fondinspektionens jordbrukskassebyrå, som löpande erhåller del av undersökningspromemorior och speciella revisionsrapporter.

Kostnaderna för en reserevisor kan enligt av oss inhämtad uppgift beräknas uppgå till i runt tal 36 000 kronor per år (lön, pension, kontorsrum).

Jordbrukskasserörelsen har enligt en från dess riksorganisation inhämtad uppgift en garantiförsäkring mot försäkringsringar m. m. Försäkringen täcker ett totalt belopp av 500 000 kronor för år. Premien är f. n. cirka 22 500 kronor.

Kostnaderna för bedrivande av den statliga tillsynen över jordbrukskasserörelsen bestrides av styrelsen för Sveriges jordbrukskasseförbund, som f. n. över inkomsttiteln *Bidrag till jordbrukskassetillsynens fond* till statsverket inlevererar ett belopp av 100 000 kronor per budgetår. Bank- och fondinspektionen kan från sistnämnda fond rekvirera medel till sina utgifter för tillsynen över jordbrukskasserörelsen. I dessa utgifter ingår icke arvoden till de av inspektionen vid varje centralkassa förordnade revisorerna vilka f. n. avlönas direkt av centralkassan.

Sparbankstillsynen i utlandet

Finland

Genom studier av tillgängliga redogörelser för sparbankstillsynen i Finland samt genom besök i Helsingfors i april 1961 och samtal med representanter för Sparbanksförbundet och dess tillsynsorganisation har vi sökt bilda oss en uppfattning om hur denna tillsyn är anordnad och fungerar.

Som en bakgrund för en översikt på detta område må här anföras några uppgifter angående sparbanksväsendet i Finland. Antalet sparbanker vid 1960 års utgång var 390 med 567 filialer.

Sparbankernas totala omslutning per den 31 december 1960 uppgick till i runt tal 210 miljarder fmk (ca 3,2 miljarder sv. kr). Av en statistik över kreditinstitutens procentuella andel i allmänhetens inlåning framgår att sparbankernas andel utgjorde 30,2 % vid utgången av 1960. Antalet motböcker i sparbankerna utgjorde vid utgången av 1960 2.695.000.

Beträffande sparbankernas verksamhet må nämnas att densamma är mindre inhägnad av lagbestämmelser i Finland än i Sverige. Insättningsmaximum finns sålunda icke föreskrivet i Finland vare sig för sparräkning eller checkräkning. Växlrörelse, som är tillåten ända sedan 1918, får uppgå till högst 10 % av inlåningen, växel- och checkräkningskrediter får sammanlagt ej uppgå till mer än 20 % av insättarnas tillgodohavanden. Sparbankerna är anslutna till affärsbankernas bankgiro. Även om sparbankerna och affärsbankerna i sin kreditgivningspolitik fäster huvudvikten vid olika låneobjekt har deras övriga verksamhetsområden under senaste tid tenderat att alltmera närma sig varandra.

Den alldeles övervägande delen av sparbanksutlåningen i Finland utgöres av inteckningslån. Bundna lån förekommer icke. Växlar och checkräkningskrediter uppgick vid utgången av 1960 till sammanlagt 8,1 % av hela långivningen i sparbankerna. Samtidigt utgjorde checkräkningens andel i inlåningen ca 3,7 %.

Liksom i Sverige finnes i Finland en säkerhetsfond, till vilken sparbankerna årligen inbetalar bidrag. Likaså existerar en för sparbankerna gemensam bankinrättning, Sparbankernas Central-Aktie-Bank.

För att rätt förstå de förhållanden som lett fram till den nuvarande organisationen av sparbankstillsynen i Finland är det lämpligt att även ägna uppmärksamhet åt andelskassornas ställning därstädes. Andelskassorna,

en motsvarighet till de svenska jordbrukskreditkassorna, intager både med hänsyn till antal och omslutning en betydligt större plats i Finlands kredit-system än vad jordbrukskasserörelsen gör i Sverige.

Kreditgivningen från andelskassorna inklusive deras centralorgan, Andelskassornas Central Aktiebolag (ACA) representerar 14,4 % av kreditinstitutens totala utlåning, jämfört med sparbankernas 19,0 %. Andelskassornas andel i allmänhetens inlåning utgjorde vid utgången av 1960 17,5 %. Antalet andelskassor har från att ha utgjort något över 1.000 i början på 1940-talet under senare år kraftigt nedbringats genom rationalisering.

Vid 1960 års utgång fanns 537 andelskassor med sammanlagt 548 filialer. Antalet medlemmar i andelskassorna var vid utgången av 1960 302.147 och antalet sparräkningar 1.546.000. Sedan 1920 får andelskassorna mottaga depositioner även från icke-medlemmar.

Andelskassornas verksamhet är i mycket ringa utsträckning underkastad särskilda lagbestämmelser och de opererar för den skull i mycket friare former än sparbankerna med Andelskassornas Centralförbund (ACF) som organ för information och revision samt som förvaltare av andelskassornas säkerhetsfond och med Andelskassornas Central Aktiebolag (ACA) som clearinginstitut. Man kan säga att andelskasserörelsen i Finland driver fullständig bankrörelse. Växelrörelse, som tidigare knappast förekom, har under senare år tilltagit i omfattning. Till skillnad mot sparbankerna kan andelskassorna lämna bankgarantier. ACA äger t. o. m. rätt att äga aktier i andra affärsföretag. Andelskassorna får fritt grunda filialer.

Affärsbanksväsendet i Finland är mycket koncentrerat. Vid utgången av 1960 fanns i Finland — förutom den av sparbankerna ägda Sparbankernas Central-Aktie-Bank — endast fyra affärsbanker med en sammanlagd omslutning av 340,6 miljarder mark. Av detta belopp svarade de största bankerna, Nordiska Föreningsbanken och Kansallis-Osake Pankki, för 81,7 %. Filialnätet omfattar för närvarande cirka 600 kontor. Affärsbankernas rörelse regleras av banklagen av år 1933 som i stort sett innehåller liknande bestämmelser beträffande bankernas organisation och verksamhet som den svenska banklagen. Den offentliga tillsynen över bankerna utövas av en bankinspektion, som har i huvudsak samma åligganden och befogenheter som bank- och fondinspektionen i Sverige.

Sparbankerna i Finland underställdes kontroll från det allmännas sida genom den år 1895 utfärdade första sparbanksförordningen. Enligt denna stod sparbankerna under tillsyn av en sparbanksinspektör, vilken i sin tur var underställd finansministeriet. Under årens lopp utökades organisationen med biträdande sparbanksinspektörer. År 1924 indelades landet i sex inspektionsdistrikt med en sparbanksinspektör i varje distrikt. I samband härmed blev dessa inspektörer direkt underställda finansministeriet.

För ernående av större enhetlighet och effektivitet vid inspektionsarbe-

tet inrättades efter 1930 ytterligare en inspektörstjänst, avsedd för hela riket och direkt underställd finansministeriet. Denna tillsynsorganisation ersattes 1939 med ett under finansministeriet lydande ämbetsverk, sparbanksinspektionen, vars befattningshavare regelmässigt var bosatta i Helsingfors. Till sparbanksinspektionen anknöts en så kallad förstärkt sparbanksinspektion, genom vilken sparbankerna skulle kunna medverka i tillsynsverksamheten. Sistnämnda inspektion synes icke ha fått någon större praktisk betydelse.

Av tillgängliga redogörelser för sparbankstillsynen i Finland framgår att den statliga sparbanksinspektionen i stort sett fungerat tillfredsställande, i vart fall som effektivt kontrollorgan. Att från sparbankernas sida likväl ställdes allt starkare krav på en omorganisation av tillsynsverksamheten, innebärande överflyttning av tillsynen från staten till sparbankernas eget centralorgan, sparbanksförbundet, torde ha berott på bl. a. följande omständigheter.

Andelskassorna har alltsedan sin tillkomst stått under tillsyn av sin egen centralorganisation. Det framhölls på sparbankshåll att andelskassorna under åren 1938—1948 ökat sin anpart av inlåningen från 7 till 13,9 %, samtidigt som sparbankernas andel i inlåningen nedgått från 39 till 29,1 %. Denna andelskassornas framgång kunde — enligt sparbankerna — sannolikt delvis tillskrivas den omständigheten att kassornas centralorganisation icke blott varit granskningsorgan utan även i stor utsträckning biträdd kassorna med råd och anvisningar. Den tillsyn som utövades genom den statliga sparbanksinspektionen innebar i huvudsak allenast en formell granskning av kassa, konton och värdepapper. Sparbankerna fick — menade de — däremot icke den ledning i fråga om verksamhetens ändamålsenliga bedrivande, som var ägnad att främja deras utveckling.

En effektivisering av sparbankernas verksamhet ansåg man kunna ernås om rådgivning och upplysning intimt förenades med sparbanksinspektionens arbetsuppgifter och statens inspektionsmyndighet överfördes till sparbanksförbundet.

Sedan två kommittéer under 1930-talet misslyckats med uppgiften att skapa ett för regeringen godtagbart alternativ till då rådande tillsynsorganisation för sparbankerna utarbetades år 1950, då finansministerposten innehades av professor Nils Meinander, på tillskyndan av sparbanksförbundet i Finland en proposition med förslag, att sparbankstillsynen skulle överflyttas å förbundet. I januari 1951 inträffade emellertid regeringsskifte och den nya regeringen var icke villig att framlägga propositionen. Då ny regering bildades på hösten 1951 kom ärendet ånyo upp till behandling av statsrådet, som med nio röster mot åtta — finansministern tillhörde därvid minoriteten och biträdande finansministern majoriteten — beslöt, att den tidigare utarbetade propositionen skulle föreläggas riksdagen. Vid riksdagsbehandlingen hemställde bankutskottet, att förslaget skulle för-

kastas och åberopade till stöd därför, att samtliga hörda sakkunniga utom företrädarna för sparbanksförbundet uttalat sig för att sparbankstillsynen borde utövas av ett statligt ämbetsverk. Riksdagens stora utskott, dit ärendet för fortsatt behandling överlämnades, tillsatte inom sig en särskild delegation, som ånyo hörde sakkunniga, andra än som tidigare hörts av bankutskottet. Sedan delegationen med sex röster mot tre föreslagit att propositionen skulle bifallas i så gott som oförändrat skick hemställde stora utskottet hos riksdagen om bifall till propositionen, varefter riksdagen med 111 röster mot 74 godkände stora utskottets hemställan. Den av riksdagen antagna lagen utfärdades i slutet av år 1952 och trädde i kraft med ingången av år 1954. Förutom i denna lag finnes bestämmelser om sparbankstillsynen i en förordning om sparbanksinspektionen ävensom i en av sparbanksförbundet antagen instruktion för sparbanksinspektionen.

Enligt *lagen* om sparbanker skall för övervakning av dessas verksamhet sparbankernas centralorganisation, sparbanksförbundet, tillsätta en sparbanksinspektion, som i vissa nedan angivna hänseenden står under finansministeriets överinseende. Någon skyldighet för sparbankerna att tillhöra sparbanksförbundet föreligger icke. Å andra sidan är sparbankerna, oavsett medlemskap i förbundet, skyldiga såväl att underkasta sig inspektion som att erlägga de av förbundet fastställda avgifterna till bestående av kostnaderna för sparbanksinspektionen.

Sparbanksinspektionen skall bestå av sparbanksöverinspektören samt såsom ledamöter erforderligt antal, dock minst sex sparbanksinspektörer. (Vid vårt besök i Finland var dessas antal 13, av vilka sex hade juridisk examen och tre ekonomisk examen. Av de övriga var en f. d. sparbanksdirektör, en överstelöjtnant, en fil. mag. och en kandidat i förvaltningslära.) Samtliga befattningshavare antages av sparbanksförbundet. Dock skall beslut om anställande av sparbanksöverinspektör underställas finansministeriet.

Vid sidan om sparbanksinspektionen finns ett sparbankernas inspektionsråd, bestående av sparbanksöverinspektören, de i tjänsten två äldsta sparbanksinspektörerna och två av vardera finansministeriet och sparbanksförbundet förordnade ledamöter jämte nödigt antal suppleanter. Inspektionsrådet, som är en motsvarighet till den tidigare omnämnda förstärkta sparbanksinspektionen, skall handlägga vissa frågor av större eller principiell betydelse och har dessutom att pröva besvär över sparbanksinspektionens beslut. Mot inspektionsrådets beslut kan talan fullföljas hos högsta förvaltningsdomstolen. Av rådet utfärdat förbud skall dock förbli i kraft såvida icke finansministeriet annorlunda förordnar. (Besvär till högsta förvaltningsdomstolen har ännu icke förekommit.) Överinspektören jämte sju inspektörer bildar den så kallade centralinspektionen, som har sitt säte i Helsingfors och omhänderhar den direkta tillsynen av 181 sparbanker i de mera närbelägna sydliga delarna av landet samt svenska Österbot-

ten. Det åligger särskilda distriktsinspektörer att omhänderha den direkta tillsynen i andra delar av landet.

Sparbanksinspektionens befogenheter synes i hög grad vara desamma som i tidigare system. Författningsbestämmelserna synes ha bibehållits i stort sett oförändrade. Endast sådana ändringar har vidtagits, som varit påkallade av att tillsynen numera sker i sparbanksförbundets regi.

Sparbanksinspektionen äger enligt sparbankslagen befogenhet att förbjuda verkställighet av beslut, som av sparbankens styrelse eller principaler fattats i strid mot lag eller stadgar eller som medför fara för sparbankens säkerhet eller som kränker insättarnas rätt.

Inspektionen äger vidare påkalla vitesföreläggande av länsstyrelse gentemot försumliga styrelser och tjänstemän och kan i fall av oskicklighet, vårdslöshet eller missbruk vid sparbanks förvaltning tillsätta en särskild ombudsman för övervakande av sparbankens verksamhet.

Gäller sparbanksinspektionens beslut enskild sparbank skall ärendet på yrkande av sparbanken underställas inspektionsrådet. (Vid vårt besök i Finland hade sådan underställning ännu aldrig förekommit.)

Finansministeriet har att fastställa sparbanks stadgar ävensom ändring i stadgarna.

Vidare äger finansministeriet vid behov förordna offentligt ombud för granskning av sparbankernas förvaltning och skötsel. Om vid sådan granskning framgår, att den av sparbanksförbundet tillsatta inspektionen icke i nödig mån ägnat uppmärksamhet åt sparbankernas soliditet och tryggheten av insättarnas intressen kan — om på finansministeriets anmaning rättelse ej sker — statsrådet omedelbart ersätta sistnämnda inspektion med en finansministeriet direkt underlydande inspektion. (Ett sådant förfarande har icke någon gång varit aktuellt.)

Vid sparbanks likvidation förordnar finansministeriet en eller flera sysslomän för utredning av sparbankens angelägenheter. Inrättande av filial kräver tillstånd av finansministeriet.

I sparbankslagen finnes vidare intagna bestämmelser om sparbanks skyldighet att hålla bankens räkenskaper, protokoll och andra handlingar tillgängliga för överinspektör och inspektör samt om sparbanksinspektionens rätt att låta sig representeras vid sparbanks styrelsesammanträden och revisioner.

Förordningen om sparbanksinspektionen ävensom instruktionen för denna innehåller närmare bestämmelser om inspektionens arbetsuppgifter, organisation och verksamhet.

I *förordningen* om sparbanksinspektionen föreskrives bl. a. att inspektionen skall övervaka att »sparbankerna bedriva rörelsen enligt lag, förordningar och fastställda stadgar samt på ett sätt, som tryggar sparbanks säkerhet och insättarnas intressen». Därjämte föreskrives skyldighet för inspektionen att avgiva begärda utlåtanden och upplysningar till finansminis-

teriet och att dit insända årsberättelse för inspektionens verksamhet. Sparbank skall, därest icke finansministeriet lämnar dispens, inspekteras åtminstone vartannat kalenderår.

I den av sparbanksförbundet givna *instruktionen* kompletteras sparbanksinspektionens arbetsuppgifter med åliggande att ge sparbankerna råd, anvisningar och upplysningar *samt att* i mån av behov och möjlighet deltaga i den av sparbanksförbundet bedrivna verksamheten för främjande av sparintresset. (På vår förfrågan meddelade man från sparbanksförbundets sida att inspektionsverksamheten i och för sig är så pass krävande för inspektionen att de råd och anvisningar som lämnades oftast vore av rent teknisk natur och att av samma anledning inspektionens möjligheter att deltaga i sparpropagandan vore starkt begränsade.)

Sparbanksinspektionens granskning av sparbankerna grundar sig *dels* på de statistiska uppgifter och berättelser som sparbankerna kontinuerligt skall ingiva till inspektionen, *dels* på undersökningar på platsen, vilka enligt föreskrift i förordningen skall äga rum utan föregående tillkännagivande. Tiden för inspektion växlar med den inspekterade sparbankens storlek. En inspektion hos någon av de största sparbankerna kan kräva ett par veckor med 4—5 inspektörer sysselsatta.

Inspektionen i Finland synes i högre grad än i Sverige bedriva ren siffergranskning på basis av insända ställningsöversikter och andra siffersammanställningar. Något mellanled motsvarande de allmänna sparbanksrevisorerna finnes icke i Finland utan den egentliga revisionen fullgöres i första hand enbart av sparbankernas egna lokala revisorer. Vid inspektionen finnes anställda två siffergranskare som enligt sparbanksinspektörernas anvisningar »räknar igenom» konton och kontrollerar sifferuppgifter i sparbankerna.

Vid vissa tillfällen har inspektionen meddelat sparbanks styrelse att dess direktör ej åtnjutit inspektionens förtroende. Vid dessa tillfällen har vederbörande direktör frånträtt sin befattning.

Kostnaderna för sparbanksinspektionen, som ursprungligen beräknades till 300.000 kronor, utgör f. n. ca 35 miljoner fmk eller 570.000 kronor. Kostnaderna för den statliga inspektionen uppgick till omkring 150.000 kronor. En jämförelse är redan i utgångsläget svår att åstadkomma, då man i vart fall från början ansåg att inspektionens överförande till sparbanksförbundet skulle medföra betydande besparingar för sparbanksförbundets konsulentverksamhet m. m. De nuvarande kostnaderna, vilkas storlek beror på att antalet inspektörer i inspektionen mer än fördubblats sedan år 1954, är även ett uttryck för några lönehöjningar i syfte att tillförsäkra inspektionens tjänstemän en ekonomisk ställning som borde svara mot de krav i fråga om arbete och oberoende som måste kunna ställas på dem men beror också på den allmänna stegringen av kostnadsläget i Finland. Med nuvarande lönesättning har inspektörerna enligt uppgift lägre löner än direktö-

rerna för medelstora sparbanker. Pensionsnivån ligger beträffande egenpension i nivå med statlig pension och beträffande familjepension högre.

Slutligen kan nämnas att en statlig kommitté tillsatts i Finland för en översyn av gällande lagstiftning för penninginstituten. Kommittén skall även framlägga förslag angående tillsyn över andelskassorna. Sådan tillsyn är för närvarande icke reglerad i lag. I vad mån kommittén kommer fram till resultat som även berör inspektionsverksamheten över kreditväsendet i övrigt kan icke i förväg bedömas.

Danmark

Det danska sparbanksväsendet har äldre anor än det svenska. Den första danska sparbanken (»sparekassen») kom sålunda till redan 1810, medan den första svenska sparbanken grundades 1820. Per den 31 mars 1960 fanns i Danmark 482 sparbanker. Härav hade 103 sparbanker tillhopa 486 filialer. Omslutningen översteg något 8,2 miljarder danska kronor. Flertalet sparbanker har en relativt begränsad rörelse men några är av betydande omfattning. Sålunda har de två största sparbankerna en omslutning på omkring en miljard danska kronor vardera. Det finns å andra sidan sparbanker med en omslutning på endast några hundratusen danska kronor.

I Finland och Sverige har förhållandet mellan sparbanker och affärsbanker icke undergått någon större förändring på senare år, medan insättnarbehållningen hos sparbankerna i Danmark vuxit i långsammare takt än affärsbankernas. Detta torde i stor utsträckning vara betingat av olikheter i konkurrensvillkor. I Finland och Sverige står en sparbanksrörelse med stark lokal anknytning gentemot ett affärsbankssystem, som i betydande utsträckning är koncentrerat till storbanker. Det danska affärsbankssystemet däremot är starkt decentraliserat. Jämsides med några få storbanker finns sålunda ett stort antal lokala affärsbanker. Det finns f. n. 161 affärsbanker med omkring 1 400 kontor och med en total omslutning på cirka 18 miljarder danska kronor. De två största affärsbankerna har en omslutning på 3—4 miljarder danska kronor vardera, de minsta på endast några miljoner.

»Andelskasserne», den danska motsvarigheten till de svenska jordbrukskreditkassorna, är kvantitativt sett icke av större betydelse. De är 58 till antalet och har en total omslutning på drygt 100 miljoner danska kronor.

Sparbanker. Med sparbanker förstås enligt den danska sparbankslagen företag som har till uppgift att mottaga inlåning från allmänheten för förräntning, som har att anbringa inlåningsmedlen på ett betryggande sätt och som är organiserade på ett sådant sätt att varken stiftare, garanter eller andra deltagare i verksamheten har äganderättsanspråk på företagets förmögenhet eller överskottsmedel. Sparbankerna är — bortsett från statsföretag — jämte bankerna ensamrättigade att »ved henvendelse til offentligheden tilbyde sig som modtagere af indlån». Sparbankerna får vidare mot-

taga värdepapper till förvaring samt hyra ut bankfack. Sparbankerna får enligt uttryckligt stadgande i lag inte driva bankverksamhet. Växeldiskontering förekommer ej men väl checkräkning. Ställande av garantier får enligt särskild lag ske till Dansk Landbrugs Realkreditfond, men förekommer eljest icke. Byggnadskreditiv lämnas i regel endast till ägare av den fastighet, som avses med byggenskapen.

Sparbankerna är ensamrättigade att utnyttja ordet »sparekasse» i sin verksamhet.

Sparbankerna står under tillsyn av en sparbanksinspektör (»sparekasse-inspektör»). Denne utnämnes av Konungen och är underställd handelsministern. Sparbanksinspektören skall övervaka, att sparbankerna ställer sig till efterrättelse i sparbankslagen givna föreskrifter. I enlighet därmed företar han regelbundna undersökningar av sparbankerna. Hans befogenhet att fatta för sparbankerna bindande beslut är relativt begränsad. De viktigaste beslutsfunktionerna är förbehållna handelsministern. Det är sålunda denne, som bl. a. skall stadfästa sparbanks reglemente och ändringar i reglementet, medgiva dispens från i lagen meddelade föreskrifter om storleken av sparbanks kassabehållning och om den bokföringsmässiga värderingen av sparbanks tillgångar samt meddela allmänna föreskrifter om hur revision skall ske. Fusion kräver tillstånd av handelsministern, som också äger besluta om och när sparbank skall träda i likvidation. I samband med sådan utser handelsministern likvidatorer. Mot beslut av sparbanksinspektören kan talan föras hos handelsministern.

I varje sparbank skall finnas minst 25 personer, som i egenskap av »garanter» svarar för sparbankens förpliktelser. Det må i detta sammanhang nämnas att sparbanker, som vid sparbankslagens ikraftträdande saknade garantier, är berättigade fortsätta verksamheten utan sådana.

En sparbanks räkenskaper skall revideras av minst två bokföringskunniga revisorer, av vilka en — om sparbanksinspektören icke annorlunda förordnar — skall vara statsauktoriserad. Någon motsvarighet till de av länsstyrelse förordnade allmänna revisorerna i Sverige finns inte. Dock skall i sparbanker utan garantier revisorerna väljas av handelsministern eller av annan i reglementet för vederbörande sparbank särskilt angiven offentlig myndighet. Om revisor är uppenbart olämplig kan handelsministern avskeda honom och temporärt ersätta honom med statsauktoriserad revisor, som ministern utser.

Filialbildning kräver icke särskilt tillstånd av myndighet.

I regel skall i varje sparbank föras två kassaböcker. Dock äger sparbanksinspektören medgiva, att endast en kassabok föres. Sådan dispens har lämnats i icke obetydlig utsträckning.

Årsräkenskaper och månatligen eller i vissa fall kvartalsvis uppgjorda balansredovisningar skall insändas till sparbanksinspektören. Denne lämnar årsrapport om sparbankernas ställning till handelsministern. Inspektioner

av sparbanker aviseras oftast i förväg och förekommer i regel vart tredje år, dock att beträffande de större sparbankerna tidsintervallerna mellan inspektionerna kan utsträckas till 4 à 5 år. Man skiljer strängt mellan revision och inspektion. Med revision i egentlig mening befattar sig inte sparbanksinspektören; den överlämnas helt åt revisorerna. Större krediter granskas liksom övriga beslut av betydelse för sparbankernas verksamhet och insättarnas trygghet.

Sparbanksinspektören har f. n. som medhjälpare 5 inspektörer, vilka alla har lång tjänstgöring i inspektionen, vidare sekreterare samt därutöver 3 skrivbiträden och ett extra statistikbiträde.

Inspektionens utgifter finansieras genom bidrag från sparbankerna.

De danska sparbankerna äger gemensamt en »sparekassernes Hjelpfond» av ungefär samma storleksordning och med i huvudsak samma uppgifter som Sparbankernas Säkerhetskassa i Sverige.

Affärsbanker. I Danmark kräves för bank icke aktiebolags form. »Ethvert selskab, i hvilket ingen av deltagerne hæfter personlig for selskabets forpligtelser, og som driver bankvirksomhed» är underkastat banklagens bestämmelser. För upprättande av bank kräves icke — såsom i Sverige — tillstånd av Konungen. Dock skall bankens reglemente fastställas av handelsministern, som också har att stadfästa ändringar i reglementet.

Tillsynen över bankerna utövas sedan 1919 av en av Konungen utnämnd banksinspektör, som är underställd handelsministern. Banksinspektören har i fråga om bankerna samma befogenheter och förpliktelser som sparbanksinspektören i fråga om sparbankerna. Betydelsefullare beslut är förbehållna handelsministern, som i huvudsak har samma beslutanderätt i fråga om banker som i fråga om sparbanker. Talan mot banksinspektörens beslut kan föras hos handelsministern.

En banks räkenskaper skall revideras av minst två bokföringskunniga revisorer, av vilka en obligatoriskt skall vara statsauktoriserad. Tillsynsmyndigheten har icke — såsom i Sverige — någon rätt att välja revisorer. Dock kan handelsministern entlediga försumlig eller eljest olämplig revisor och temporärt ersätta honom med statsauktoriserad revisor.

Filialbildning kräver icke tillstånd av myndighet.

Bankerna skall till banksinspektören insända icke blott sina årsräkenskaper utan också månatligen uppgjorda balanser samt uppgifter till ledning för bankstatistik m. m. Banksinspektören lämnar varje år en rapport om samtliga bankers verksamhet till handelsministern, som äger bestämma i vad mån rapporten skall offentliggöras.

Enligt för banksinspektören gällande instruktion skall banksinspektören inspektera bankerna minst en gång under en femårsperiod. I praktiken äger dock inspektionerna rum oftare, i regel en gång vart tredje år.

Som biträde har banksinspektören fem inspektörer och fyra assistenter. Normalt brukar varje inspektion företas av två tjänstemän tillsammans.

Kostnaderna för bankinspektionen bestrides av bankerna enligt en särskild bidragsskala.

Andelskassor. Den för andelskassorna gällande lagstiftningen är föga omfattande. »Lov om visse Spare- og Udlånsvirksomheder» omfattar föreningar och andra företag som mottager inlåning för utlåning eller placerar sålunda inlånade sparmedel på annat sätt än genom insättning i sparbanker eller affärsbanker och som icke omfattas av bestämmelserna i sparbanks- eller banklagen. Tillsyn över sådana företag utövas av sparbanksinspektören. I realiteten förekommer emellertid icke någon sådan tillsyn över andelskassorna, då i lagen stadgas att densamma ej är tillämplig på sådana företag av lokal natur som endast mottager sparmedel från en socken med angränsande socknar. Samtliga 58 andelskassor är nämligen lokala företag i nämnd mening. Företagen skall emellertid insända sina reglementen och reglementsändringar till sparbanksinspektören.

Norge

Mellan det svenska och norska kreditväsendet finns betydande skillnader. Såväl sparbanker som banker är talrikare i Norge än i Sverige. I Norge finns sålunda 64 affärsbanker och 594 sparbanker med omkring 200 respektive 250 filialer. Den totala omslutningen är för affärsbankerna omkring 10 miljarder och för sparbankerna 9 miljarder norska kronor. Dock tar sparbankerna emot den största andelen av inlåningen från allmänheten, cirka 8 miljarder kronor mot drygt 6 miljarder för affärsbankerna. I Sverige liksom i Danmark och Finland innehar affärsbankerna i detta hänseende första platsen.

Det kan vidare nämnas, att de norska sparbankerna i betydligt större utsträckning än de svenska bedriver en verksamhet som har rent affärsbanksmässig karaktär. Växel- och checkrörelse, bankgiro, garantiförbindelser, utlandsrörelse är icke främmande för de norska sparbankerna — för de större sparbankerna icke ens remburser och utländsk inkassoverksamhet. I den nya norska lagen om sparbanker av den 24 maj 1961, som träder i kraft den 1 januari 1962, har intagits en del detaljbestämmelser som i vissa hänseenden begränsar sparbankernas rätt till kapitalplacering och utlåningsrörelse. Lagen innehåller å andra sidan uttryckligt stadgande att en sparbank »kän utføre alle vanlige bankforretninger og banktjenester». Den väsentliga skillnaden mellan banker och sparbanker i Norge synes vara frånvaron av enskilt vinstintresse hos sparbankerna.

I Norge utövas tillsynen över banker och sparbanker av en och samma myndighet. Ingen kontroll från länsstyrelsernas sida förekommer och icke heller det system av allmänna revisorer för sparbankerna som existerar i Sverige.

Det norska tillsynsväsendet har sin bakgrund i historiska förhållanden

som delvis saknar motsvarighet i Sverige. Redan 1822 tillkom den första norska sparbanken och 1824 utfärdades den första norska sparbankslagen. Enligt denna krävdes intet särskilt tillstånd för inrättande av sparbank. Endast under förutsättning av regeringens godkännande fick emellertid en sparbank vissa rättigheter, såsom rätt att hålla auktion över pantsatt egendom utan föregående dom och rätt att uppbära 5 % ränta på utlånade medel. Dessa förhållanden ledde till att det alldeles övervägande antalet sparbanker sökte kunglig auktorisation.

Auktoriserade sparbanker underkastades skyldighet att varje år insända ett utdrag av sina räkenskaper till departementet (ursprungligen kyrkodepartementet, numera finansdepartementet).

Någon möjlighet att utöva någon egentlig kontroll över sparbankernas verksamhet erbjöd emellertid icke 1824 års lag och utvecklingen ledde så småningom fram till allt starkare krav på någon form av tillsyn över sparbankerna. I proposition 1886 med förslag till sparbankslag förordades inrättande av en under finansdepartementet sorterande och av finansdepartementet avlönad *tillsynsman*. Förslaget, som icke behandlades av 1886 års storting, framlades på nytt 1887 men ledde därvid endast till en lag som i huvudsak stadgade skyldighet för sparbankerna att regelmässigt tillställa finansdepartementet vissa uppgifter.

Dessa anordningar befanns så småningom otillräckliga och genom en lagstiftning av år 1900 utfärdades föreskrifter om tillsättande av en sparbanksinspektör. Denne sysselsatte sig under de första åren med lokala inspektioner av cirka 80 sparbanker per år. Denna ordning blev på grund av arbetsbördans storlek i längden ohållbar, varför finansdepartementet år 1909 föreslog att sparbanksinspektören skulle få en ställföreträdare. Därav blev dock intet sedan den s. k. »Gasje- og pensionskomiteen» funnit ställföreträdarens lön, 3.000 no. kronor om året, alltför hög. Kommittén yttrade bl. a.

»Man mener, at Stortinget bør være varsamt og paa vakt mot ethvert försøk, der kan hemme og hindre vore sparbankers fri og naturlige udvikling. Samfundet har været godt tjent med deres virksomhet og vil vistnok ogsaa bli det herefter uten sterkere og onødig inblanding fra centraladministrasjonens side.»

Icke förrän 1919 fick sparbanksinspektionen en mera utvidgad, fastare och effektiviserad organisation.

År 1924 tillkom en ny sparbankslag.

Vad de norska affärsbankerna beträffar har sådana visserligen existerat sedan 1800-talets mitt men först 1918 krävdes Konungens tillstånd för drivande av bankverksamhet och först 1924 utfärdades generella bestämmelser om offentlig tillsyn över affärsbanker. 1924 års bank- och sparbankslagstiftning byggde på förutsättningen av skilda inspektioner för de båda slagen av kreditinstitutioner. Men redan samma år kompletterades denna

lagstiftning med bestämmelser om gemensam inspektionsmyndighet. Denna inspektion, »Bank- og sparebanksinspeksjonen», vars utgifter skulle bestridas genom bidrag från banker och sparbanker, fick till en början två sidoordnade direktörer, en anordning som dock så småningom enligt vad finansdepartementet uttalade visat sig »tungvint, tidsspillande og förbundet med betydelige ulemper». Därför föreslogs i proposition 1929 att inspektionen skulle förestås av endast en direktör. Departementets motivering till detta förslag synes vara värd att citera. Departementet anförde.

»Til fordel for delt inspeksjon er fra visse kretser blitt gjort gjeldende, at der er så stor forskjell mellem aktie- og sparebanker at de som skal inspisere bankene, må spesialisere sig og at der derfor bør være saerskilt inspeksjon for hver av de to bankgrupper. Erfaring har vist, at forskjellen mellem forretningsbanker og sparebanker ingen vanskeligheter frambyr for utførelsen av den felles inspeksjon. I stor utstrekning er der samme slags risikoer og tildels de samme låntagere i aktiebankene og sparebankene.

Ved en felles inspeksjon får man en samlet oversikt over landets bankforhold og en ensartethet i administrasjonen av de to banklover som man ellers ikke vil opnå. Bankspeksjonens viktigste gjøremål er å gjennomgå og bedømme bankenes utlån. En sådan vurdering er alltid meget vanskelig, og en vesentlig betingelse for å komme til et påliteligt resultat er at vedkommende inspektør får anledning til å gjennomgå samtlige banker i distriktet, sammenligne deres risikoer og få oversikt over de debitorer som samtidigt er låntakere i flere banker. Undersøker man bare aktiebankene eller bare sparebankene, får man kun et halvt bilde og ikke den nødvendige samlede oversikt. Delt inspeksjon vil bety en vesentlig svekkelse av bankkontrollen.

Felles inspeksjon vil også medvirke til at der skapes et godt samarbeid mellem aktie- og sparebankene.

Personalet kan under en felles inspeksjon utnyttes bedre og reisene planlegges mere økonomisk. Særlig vil undersøkelsen av de små avsidesliggende aktiebanker medføre så uforholdsmessig store utgifter, at gjennomgåelsen av disse banker visnok i ethvert fall måtte overlates den eventuelle sparebanksinspeksjon i forbindelse med undersøkelsen av distriktets sparebanker.»

I en år 1954 avgiven »Instilling fra Penge- og Bankkomiteen av 1950 om Lov om offentlig tilsyn med banker, sparebanker og andre kreditinstitusjoner» framhølls att man inom den gemensamma inspektionen icke funnit ändamålsenligt att dela upp inspektionsverksamheten så att vissa inspektörer uteslutande undersökte banker och andra inspektörer uteslutande sparbanker. Vid planeringen av inspektionsresor brukade man ordna så att vederbörande inspektör regelmässigt anmodades att undersöka både banker och sparbanker i de distrikt som han besökte under resan.

Vid anordnandet av den centrala inspektionsverksamheten övervägde man att införa en distriktsindelning med olika inspektörer för skilda distrikt. Efter ingående diskussioner övergav man emellertid denna tanke eftersom den ojämna fördelningen av banker och sparbanker i olika delar av landet skulle medföra en mycket ojämn arbetsbörda för inspektörerna. Dessutom ansåg man att en distriktsindelning skulle leda till högre in-

spektionskostnader med fasta distriktskontor och därav följande ökade utgifter för kontorshyra och kontorsassistenter. Man ansåg också att det vore till fördel att en och samma bank inte alltid inspekterades av samme inspektör. På det sättet räknade man med att få en mera allsidig bedömning av de inspekterade institutionernas fortlöpande verksamhet.

Inspektionens beslut i olika ärenden kan icke ändras genom ingripande av någon högre administrativ myndighet. Däremot finns möjligheter för bankerna och sparbankerna att besvära sig till en särskild instans, en besvärsnämnd (ankenemnd) på fem personer. I praktiken torde några sådana besvär icke ha förekommit, en omständighet som synes tyda på att några större tvistefrågor knappast existerat mellan inspektionen och de inspekterade bankerna och sparbankerna. Det må tilläggas att inspektionen endast i undantagsfall funnit anledning att utfärda direkta förelägganden.

Inspektionens huvuduppgifter är av kontrollerande och vägledande art. Dessa uppgifter fullgörs dels centralt dels genom besök på platsen. Inspektionen har upprättat normalstadgar och normalinstruktioner för vederbörande kreditinstituts interna revision samt förslag till enhetliga uppställningar av årsräkenskaper och månadsredovisningar.

Den löpande kontrollen av kreditinstitutens verksamhet har helt anförtratts dessas egna revisionsorgan. Inspektionen övervakar dock att bokföringen och den interna kontrollen fungerar på ett tillfredsställande sätt. Inspektionens personal har varit alltför fåtalig för att möjliggöra en detaljerad revision från inspektionens sida. Man utgår inom inspektionen från att den reviderade bokföringen och de uppgifter som i övrigt företetts är riktiga.

Inspektioner företas i regel två gånger inom varje treårsperiod beträffande ettvarit kreditinstitut och utföres av en eller två tjänstemän. Inspektionstiden vid varje besök varierar mellan en halv dag och tre veckor (det senare gäller de största affärsbankerna). En inspektör kan ha upp till 170 resdagar per år. Ända sedan 1924 har inspektionen för ändamålet utnyttjat ett eget inspektionsfartyg på kuststräckan mellan Stavanger och Tromsø.

Finner man vid inspektionerna fel i räkenskaperna eller andra brister som inte hinner rättas till medan inspektionen pågår, åläggs vederbörande banks eller sparbanks revisionsavdelning att omedelbart verkställa rättelse och rapportera till inspektionen. I en del fall åläggs banken eller sparbanken att tillkalla särskild bankkunnig revisor utifrån.

Undersökningsarbetet varierar efter bankernas storlek. I de största bankerna, som har ett väl utbyggt inre kontrollsystem, anser inspektionen sig icke behöva ägna stor uppmärksamhet åt bokföring och teknisk kontroll. Där läggs i stället huvudvikten vid hur bankens medel är placerade. I de mindre bankerna (sparbankerna) går man mera i detalj vid inspektionerna, kontrollerar den redovisade behållningen av värdepapper och undersöker genom stickprov att lånehandlingar finns och är i god ordning.

Inspektionerna syftar i stort till att konstatera att räkenskaperna riktigt återspeglar bankens (sparbankens) ekonomiska ställning, att bankverksamheten bedrivs på ett betryggande sätt och att banken (sparbanken) förtjänar allmänhetens förtroende.

Enligt 1924 års norska sparbankslag ålades varje sparbank att betala 2 % av sitt årliga nettoöverskott till en gemensam säkerhetsfond intill dess fondens kapital motsvarade 1 % av sparbankernas samlade förvaltningskapital. Fonden skulle utnyttjas bl. a. för att skydda insättarna då sparbank gick i likvidation. Fondens medel uppgick den 31 december 1960 till 9,5 miljoner norska kronor.

Dessutom upprättades genom en lag av år 1932 en garantikassa till vilken sparbankerna under en följd av år skulle lämna bidrag i stället för till säkerhetsfonden. Staten bidrog också till denna kassa med en garantiförbindelse på 10 miljoner norska kronor. Per den 31 december 1960 var garantikassans behållning 26,4 miljoner norska kronor.

1961 års sparbankslag innehåller bestämmelser om att säkerhetsfonden och garantikassan skall upplösas samt deras tillgångar överföras till en ny säkerhetsfond för sparbanker. Den nya fondens kapital skall uppgå till en procent av medlemsbankernas sammanlagda förvaltningskapital, dock minst 100 miljoner norska kronor. Medlemsbanker är landets alla sparbanker och den av sparbankerna ägda Fellesbanken A/S. Den nya fondens verksamhet har gjorts betydligt mer omfattande än den som utövades av den äldre fonden och garantikassan.

Genom bestämmelser i 1961 års lag om affärsbanker har inrättats en motsvarande säkerhetsfond för affärsbankerna. Fonden skall ha ett kapital, utgörande minst 1,5 procent av medlemsbankernas samlade inlåning från allmänheten.

Övriga länder

Vad beträffar bank- och sparbankstillsynen i andra länder än våra nordiska grannländer ger redan en översiktlig genomgång av densamma vid handen att de strukturella skillnaderna mellan kreditinstituten i dessa länder och i Sverige är så betydande att jämförelser med svenska förhållanden blir av ett förhållandevis begränsat värde. För fullständighetens skull vill vi emellertid något redogöra för tillsynen i länder utanför Norden. Urvalet av länder har i huvudsak företagits med ledning av en av Internationella Sparinstitutet i Amsterdam gjord sammanställning av uppgifter om bl. a. tillsynen över sparbanker. De sakuppgifter som redovisas är hämtade ur denna sammanställning och ur tillgänglig facklitteratur ävensom ur artiklar i Svensk Sparbankstidskrift och lämnas med reservation för att de på vissa punkter numera kan vara inaktuella.

En faktor av betydelse för den lagstiftning vi kunnat överblicka synes

vara kravet på att insättarnas trygghet icke rubbas och det är betecknande, att såväl sparbanker som affärsbanker i de flesta länder av betydelse underkastats en vittgående kontroll från det allmännas sida. Någon motsvarighet utomlands till den uppdelning av rådgivande och beslutande tillsynsfunktioner å två myndigheter som i fråga om sparbanker förekommer i Sverige har ej stått att finna.

I vissa länder har — såsom i Finland — det allmänna uppdragit åt sparbanksföreningarna att medverka i sparbankstillsynen. Detta gäller bl. a. Holland och Västtyskland.

I *Holland* åvilar sålunda den tekniskt-ekonomiska inspektionen det holländska sparbanksförbundet, medan centralbanken utövar den del av inspektionen som sammanhänger med dess funktion som penning- och valutavårdande organ för samtliga holländska kreditinstitut. Sparbanksförbundet inspekterar de 52 största sparbankerna en gång i kvartalet och övriga sparbanker en gång om året.

Holländska sparbanksförbundet har i en den 13 april 1961 dagtecknad skrivelse till Svenska sparbanksföreningen, varav vi tagit del, framhållit, att man inom det holländska sparbanksväsendet är mycket nöjd med en tillsyn i förbundets regi. Brevet innehåller även följande uttalande: »Honesty compels us to say that the Association naturally does not stand so free in connection with its members as a completely independent body, which makes it necessary that faults noticed in the management and/or in the organization must be corrected smoothly, though it should be added at once that in case of serious faults a firm line is taken.»¹

I *Västtyskland* ligger ansvaret för inspektionen av sparbankerna på staten. Inspektionen utövas emellertid i praktiken närmast av de lokala sparbanksföreningarnas revisionsavdelningar, som har att rapportera till en statlig inspektionsmyndighet. Denna har möjlighet att själv föranstalta om revision av sparbank, en möjlighet som dock i praktiken torde anlitas i endast ringa omfattning. Utöver regelbundna årliga granskningar förekommer oaviserade inspektioner med ungefär två års mellanrum.

Affärsbankstillsynen är i Västtyskland organiserad på ett sätt som påminner om bank- och fondinspektionen i Sverige.

I *England* och *Frankrike* driver sparbankerna en mindre självständig rörelse än i t. ex. Sverige, i det att uppsamlade sparmedel så gott som uteslutande vidareutlånas till staten. Sparbankstillsynen i England utövas av en sparbanksinspektionskommitté, av vars ledamöter en utses av Bank of England, en av institutet för auktoriserade revisorer, en av centrala registreringsverket för »Friendly Societies» och en av juristförbundet (Law

¹ I ärlighetens namn måste erkännas att förbundet, naturligt nog, inte intar en så oberoende ställning gentemot sina medlemmar som ett alldeles självständigt organ skulle göra. Detta medför att fel, som upptäcks i en sparbanks verksamhet och/eller dess organisation måste rättas med smidighet. Tilläggas bör dock, att förbundet i de fall då felet är av allvarlig beskaffenhet intar en fast hållning.

Association), medan tre ledamöter är sparbanksrepresentanter. Nämnda kommitté har att varje år avge en rapport som via the Public Debt Office framlägges för parlamentet. Inspektion sker en gång om året.

De engelska affärsbankerna är inte underkastade någon egentlig banklagstiftning utan driver sin rörelse på grundval av allmänna aktiebolagsbestämmelser.

Tillsynen över de *franska* sparbankerna utövas av finansdepartementet och av de lokala skattemyndigheterna. Finansdepartementet inspekterar sparbankerna tämligen sporadiskt. När sådan inspektion sker görs den emellertid grundligt. De lokala skattemyndigheternas inspektioner utförs av skatte- och uppbördstjänstemän och äger rum fyra gånger om året.

Även de franska affärsbankerna är underkastade en ingående offentlig kontroll av Commission de Contrôle des Banques. Denna kommission uppges ha ungefär samma funktioner som bank- och fondinspektionen i Sverige. Härutöver finns ett Conseil National du Crédit med en regeringsledamot som ordförande och med betydelsefulla funktioner som rådgivande organ åt regeringen i kreditpolitiska frågor samt en Centrale des Risques Bancaires, vars primära uppgift är att utöva en kvalitativ kreditkontroll.

I *Spanien* vilade ansvaret för sparbankstillsynen ursprungligen på sparbankernas rådgivande kommitté. Numera har tillsynen överflyttats på arbetsdepartementet, som genom ett av departementet särskilt inrättat inspektionsverk för sociala institutioner tillser att sparbankerna i sin verksamhet följer gällande föreskrifter.

Beträffande de spanska affärsbankerna gäller att finansdepartementets bankavdelning har befogenhet att när som helst påkalla inspektion i syfte att kontrollera att banken iakttar gällande regler om kreditgivning.

I *Italien*, där konkurrensen mellan affärsbankerna och sparbankerna lär vara hård, utövar finansdepartementet tillsyn över samtliga kreditinstitut, i praktiken genom anlitan av en inom centralbanken organiserad revisionsavdelning. Inspektion äger rum utan föregående avisering. Små och medelstora kreditinstitut torde inspekteras vart tredje eller vart fjärde år; större kreditinstitut mera sällan.

I *Förenta staterna* finns en omfattande sparbanksrörelse. Denna bedrivs huvudsakligen i form av s. k. mutual savings banks, som är den närmaste motsvarigheten till de svenska sparbankerna, och i form av savings and loans associations, ett slags kooperativa spar- och lånekassor med uppgift bl. a. att finansiera egnahemsköp.

Tillsynen över sparbankerna utövas av bankdepartementet i den delstat, där sparbanken är belägen, på grundval av insända rapporter.

Även affärsbankerna är föremål för inspektion antingen av de federala myndigheterna (gäller de s. k. national banks) eller av respektive delstat (gäller »state banks»).

Den framtida utformningen av tillsynen över sparbankerna

Frågan om sparbankstillsynen i Sverige har — såsom framgår av inledningen till detta betänkande — gång på gång diskuterats under återopande av en rad argument för olika ståndpunkter. Den har behandlats i ett flertal betänkanden och propositioner, därav icke så få under senare tid. Vi har för att komma fram till en enligt vår mening bärande uppfattning om lämplig organisationsform för sparbankstillsynen sökt avväga styrkan i äldre argument samt vid sammanträden eller under enskilda samtal med personer, som har intresse av problemets lösning, tagit del av ytterligare synpunkter i tillsynsfrågan.

Behovet av tillsyn

Redan i ett år 1868 avgivet sakkunnigutlåtande med »förslag till föreskrifter för befrämjande af Svenska sparbanksväsendets tidsenliga utveckling och ordnande» uttalades, att det borde tillkomma staten att ingripa i sparbankernas förvaltning »i den mån som kan finnas erforderligt för att så ordna densamma, att dels insättares rätt och säkerhet i högsta möjliga måtto tillgodoses och befrämjas, dels systemet vinner den ytterligare utveckling som på grund af för handen varande förhållanden kan åstadkommas».

Som tidigare nämnts fick sparbanksväsendet sin första rättsliga reglering i 1875 års sparbanksförordning, som närmast tillkom med anledning av en i riksdagen väckt motion om angelägenheten av allmänna lagbestämmelser angående kontroll över sparbankernas förvaltning.

Vederbörande lagutskott yttrade med anledning av denna motion bland annat.

Utskottet delar hufvudsakligen de av motionärer uttalade åsikter. Visserligen hafva sparbankerna hittills i allmänhet blifvit af nitiske och oegennyttige samhällsmedlemmar på ett omsorgsfullt sätt förvaltade, men exempel på motsatsen finnas äfven, och vådan deraf ökas i den mån sparbankernas antal och beloppet af de åt dem anförtrordade medel ökas. Om än ej någonstädes, så vidt känt är, förlust blifvit härigenom insättare tillskyndad, så kan dock faran deraf i några allmänt bekanta fall hafva varit temligen nära och endast genom tillfällig mellankomst kunnat afvärjas. Att söka undanröja framtida faror af sådan beskaffenhet ligger obestridligen inom området för lagstiftningens pligt och befogenhet. Den stora allmänhetens och i synnerhet de mindre bemedlades välfärd är i väsentlig mån

beroende deraf att sparbankerna åtnjuta ett berättigadt förtroende, hvarigenom ett kraftigt medel till sparsamhetens befordrande vinnes.

De sålunda uttalade skälen för behovet av en kontroll över sparbankernas verksamhet äger trots sin ålder enligt vårt förmenande alltjämt full giltighet.

Sparbanksinspektionens tillkomst 1929 föranleddes — som framgår av inledningen till detta betänkande — direkt av de risker för insättarnas trygghet som blottades vid fallissemangen inom de s. k. allmänna sparbankerna. Utan tillfredsställande garantier för insättarnas trygghet torde sparbankerna icke ha kunnat fortleva och utvecklas fram till den väl konsoliderade ställning som de i dag innehar. Inspektionsarbetet, som snarare kännetecknats av förebyggande verksamhet än av i efterhand verkställda ingrepp, har bidragit till att minska riskerna för förlustbringande felbedömningar och förskingringar.

Enligt vår mening är det nu sagda tillräckligt för att klart påvisa behovet av en sparbankstillsyn, som har obestridd auktoritet både inom sparbanksväsendet och i allmänhetens ögon.

Tillsyn genom statlig myndighet eller i sparbankernas egen regi

I enlighet med våra direktiv har vi haft att överväga det under remissbehandlingen av förslaget om SpL framförda och av departementschefen i propositionen om SpL 1955 omnämnda alternativet att överföra tillsynsfunktionerna till ett av sparbankerna själva upprättat organ, eventuellt efter ett system liknande det som för närvarande tillämpas i Finland.

Vi har ansett det självfallet att det icke kan vara lämpligt att ålägga sparbankerna att själva ta hand om inspektionen med mindre en stark önskan föreligger inom sparbanksväsendet för ett dylikt alternativ. Vid de överläggningar som vi haft med representanter för ledningen av Svenska sparbanksföreningen har dessa förklarat sig föredra den nuvarande ordningen framför en inspektion enligt finskt mönster. Endast i valet mellan, å ena sidan, en sammanslagning av sparbanks- samt bank- och fondinspektionen och, å andra sidan, det finska systemet, föredrog man det sistnämnda. Redan denna gradering av önskemål talar för att man icke utan noggrant övervägande bör avstå från systemet med en statlig inspektion.

Den kritik mot en sparbankstillsyn enligt finskt mönster som framförts av sparbanksinspektionen och för vilken redogjorts i inledningen till detta betänkande anser vi tungt vägande. Det synes oss svårt gendriva inspektionens påpekanden att kollegiala hänsyn kan leda till att en inspektion genom sparbankernas egen försorg kommer att visa allt för stor försiktighet och tröghet i fråga om nödvändiga ingripanden, och att en statlig myndighet bättre än ett till sparbankerna knutet organ är ägnad att bromsa en

praxis eller lagtillämpning som tenderar att, med stöd av en inom sparbankerna förhärskande opinion, avvika från lagstiftarnas åsikt.

I detta sammanhang kan det även vara värt att beröra de synpunkter, som bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen framfört i år 1955 avgivna yttranden över förslag till lag om jordbrukskasserörelsen, vilket förslag bl. a. innebar att tillsynen över jordbrukskreditkassorna skulle utövas gemensamt av statlig myndighet och jordbrukskasserörelsens riksorganisation. Bank- och fondinspektionen underströk i sitt yttrande, att kreditinstitut lika litet som andra ekonomiska företag kunde helt undvara egna organ för den inre kontrollen. Utöver denna erfordrades enligt inspektionen en offentlig kontroll av att den lagstiftning, som reglerade kreditinstitutens verksamhet och som tillkommit främst i insättarnas intresse, efterlevdes. Inspektionen ställde sig skeptisk till tanken på en överföring av denna kontroll till kreditinstitutens egna organ samt yttrade härom bl. a.

Såvitt inspektionen förstår måste en kontroll uteslutande genom kreditinstitutens egna organ alltid vara behäftad med vissa svagheter, som sammanhänger med kontrollorganens beroende ställning till uppdragsgivarna, d. v. s. ledningen för instituten eller deras sammanslutningar. Då denna ledning genom instruktioner, direktiv eller direkta ingripanden kan vara i betydande omfattning medansvarig i den verksamhet, som skall kontrolleras, blir en kritik av denna en kritik även mot ledningen. Att detta kan försätta de kontrollerande i en obehaglig situation och dämpa kritiklusten, är tydligt. Man får i detta sammanhang icke glömma, att lagstiftningen rörande kreditinstitutet innefattar starka begränsningar av dessas rörelsefrihet. Situationen kan därför lätt bli den, att ledningen finner en åtgärd böra vidtagas eller en handlingslinje böra följas såsom nyttig för kreditinstitutet eller dess kunder, medan hänsynen till insättarna eller det allmänna kräver en annan. Att i en sådan situation med kraft hävda en ståndpunkt, som strider mot ledningens — och måhända även avviker mot den allmänna opinionen inom kreditinstitutet eller deras sammanslutningar — blir en svår uppgift för revisionsorgan, som icke ha en fullt oberoende ställning. Och även om man i fall, då intressena klart bryter sig mot varandra, skulle kunna förvänta en korrekt och självständig hållning från revisionsorganens sida, visar erfarenheten, att i andra fall, då läget icke är fullt lika klart, dylika organ lätt låter sig påverkas av en kraftfull ledning eller en allmän opinion inom instituten i fråga till att överse med enstaka åtgärder eller tendenser som strider mot lagstiftarens intentioner. Inspektionen kan ur sitt omfattande undersökningsmaterial hämta fram talrika exempel, som bekräfta riktigheten av det sagda.

Vi vill helt instämma i de av bank- och fondinspektionen framförda synpunkterna, som bestyrks inte minst av det i det föregående redovisade uttalandet av det holländska sparbanksförbundet (jfr s. 59). Vidare vill vi erinra om de av oss omnämnda fallen av motsättningar mellan inspektion och sparbanksstyrelser i Finland, där — till heder för både de i konflikten engagerade inspektionstjänstemännen och sparbanksförbundets ledning — problemen löstes snabbt och korrekt genom att vederbörande sparbanksdirektör frånträdde sin befattning. Men det är inte denna positiva erfarenhet som är det avgörande för oss utan de komplikationer som en konflikt av

förevarande art *kan* medföra inom ett frivilligt organiserat sparbanksförbund.

Sparbanksinspektionen intog samma ståndpunkt i fråga om tillsynen över jordbrukskasserörelsen som i fråga om sparbankstillsynen. Inspektionen avstyrkte sålunda, att tillsynen över jordbrukets kreditkassor skulle utövas gemensamt av statlig myndighet och jordbrukskasserörelsens riksorganisation och hävdade — i likhet med bank- och fondinspektionen — att sträng åtskillnad borde göras mellan offentlig tillsyn och intern kontroll. Beteckningen tillsyn borde — menade sparbanksinspektionen — reserveras för den övervakning, som skall äga rum från det allmännas sida. Tillsynen borde vara ett organ för en självständig, utifrån verkställd bedömning av verksamhetens förenlighet med det allmännas intressen. Även departementschefen underkände förslaget om en uppdelning av tillsynen över jordbrukskreditkassorna på en statlig myndighet och kassornas riksorganisation. Detta motiverade han bl. a. med att det knappast skulle kunna undvikas att en sådan uppdelning bleve stel och osmidig och att eventuella lagbestämmelser om en fördelning av ansvaret för tillsynen skulle kunna föranleda tvekan och därmed fara för effektiviteten i tillsynen.

Att sparbankerna kan tveka inför en tillsyn i egen regi är fullt förståeligt. Som tillsynen för närvarande är organiserad blir det främst vederbörande sparbank och i andra hand den av länsstyrelsen tillsatta revisorn jämte sparbanksinspektionen och möjligen också vederbörande länsstyrelse som i allmänhetens ögon blir ansvariga, om de icke i tid upptäcker och söker afhjälpa eventuella missförhållanden. Sker däremot inspektionen helt i sparbanksväsendets regi synes ansvaret för dylika missförhållanden kunna drabba sparbanksväsendet i dess helhet och därmed allvarligt skada dess goodwill. Därtill kommer att det i ett sådant läge lätt kan framkomma krav på en återgång till statlig kontroll, något som måste uppfattas som ett nederlag för sparbanksväsendet.

Svenska sparbanksföreningen är en intressegemenskap av sparbanker, som frivilligt anslutit sig till föreningen. För närvarande är alla sparbanker i riket medlemmar av föreningen. Så har emellertid icke alltid varit fallet och man kan väl icke helt bortse från att lägen kan uppkomma, då någon eller några sparbanker av en eller annan anledning önskar frigöra sig från föreningen. I Finland har sådan utbrytning i något fall temporärt förekommit. Sparbankerna i Finland är emellertid — som tidigare nämnts — skyldiga att, oavsett medlemskap i förbundet, såväl underkasta sig dess granskning som bidra till kostnaderna för densamma. Betänkligheter synes kunna anföras både mot en lagstadgad tvångsanslutning till sparbanksföreningen och mot en anordning, som förutsätter icke blott att en sparbank skall vara underkastad kontroll av en förening som den icke vill tillhöra, utan även vara skyldig bekosta denna kontroll.

Bank- och fondinspektionen har i sitt ovan återgivna yttrande över förslaget till lag om jordbrukskasserörelsen även framfört principiella betänkligheter mot en anordning som innebär att en enskild institution får rätt att tillgripa vitesföreläggande mot självständiga företag. Även om — såsom bank- och fondinspektionen anfört — förvaltningsrättsliga aspekter icke är de viktigaste i förevarande sammanhang är de dock enligt vårt förmenande utan tvivel betydelsefulla. Om vitesförelägganden aldrig förekomme i praktiken skulle man kanske vara böjd att fästa mindre avseende vid desamma. Sparbanksinspektionen har dock även under senare år — låt vara undantagsvis — funnit sig nödsakad att hos länsstyrelse påkalla dylika förelägganden. Inom sparbanksinspektionen anser man själva möjligheten att utverka vitesförelägganden icke kunna avvaras även om det ofta är tillräckligt med en erinran till vederbörande sparbank om att föreläggande kan komma att tillgripas, därest erforderlig rättelse icke sker. Det kan enligt vår mening starkt ifrågasättas om en frivillig sammanslutning lämpligen bör ha befogenhet att påkalla vitesförelägganden mot sina medlemmar. Om en inspektion, verksam inom en förening, har möjlighet inskrida mot föreningsmedlemmarna med sådana förelägganden kan otvivelaktigt avsevärda spänningar uppkomma i förhållandet mellan inspektionen och föreningsmedlemmarna. I synnerhet måste sådana sparbanker, som på grund av att de har gemensamma verksamhetsområden normalt konkurrerar med varandra, komma att betrakta ett beslut av en inspektion, på vars ledning till äventyrs en av konkurrentsparbankens representanter äger inflytande, med sådan misstro, att besvärliga jävsförhållanden kan uppkomma.

Det har stundom framhållits att om sparbanksväsendet — som nu har en omslutning av cirka 17 miljarder kronor — finge rätt att inspektera sig självt, det icke vore rimligt att hålla kvar vare sig affärsbankerna eller jordbrukskasserörelsen under statlig inspektion. Bankernas intresse för ett inspektionssystem i egen regi är — enligt vad vi inhämtat — ringa. Man kan för övrigt lätt föreställa sig, att den konkurrens som de relativt fåtaliga affärsbankerna bedriver på delvis gemensamma kreditområden skulle göra det till en tämligen grannliga uppgift för ur affärsbankssystemet rekryrade inspektörer att under en inspektion i bankföreningens regi granska andra affärsbanker än dem de rekryterats ur. Vad jordbrukskasserörelsen beträffar har vi fått det intrycket att någon mera utbredd önskan att utöva tillsyn i egen regi i vidare mån än som nu sker genom riksorganisationens försorg icke föreligger. Det är för övrigt icke osannolikt, att jordbrukets kreditkassor rentav skulle betrakta det som en fördel ur konkurrens- eller reklamsynpunkt om de till skillnad mot sparbanksväsendet i framtiden skulle stå under statens tillsyn.

Mot alla de i det föregående framförda skälen mot ett frångående av det statliga inspektionssystemet kunde invändas, att systemet i Finland funge-

rar. Vi vill icke göra gällande, att vi funnit annat än att detta system i stort sett accepterats trots det betydande motstånd mot detsamma som förelåg då beslut fattades i frågan. En lagstiftning av förevarande art synes emellertid i viss grad böra ta sikte på fall av krisartad karaktär och icke endast på lägen, då en verksamhet förlöper normalt och rutinmässigt. Den nuvarande inspektionen i Finland har ännu existerat allenast under en femårsperiod, som varit tämligen fri från ekonomiska kriser. Inspektionen fick vid sin tillkomst i stort sett samma personaluppsättning som den statliga tillsynsmyndigheten tidigare haft. Dennas chef fungerar alltså som sparbanksöverinspektör. Den statliga sparbanksinspektionens arbetsmetoder och traditioner har därmed nedärvt, vilket åtminstone under en övergångstid måste vara ägnat att bevara kontinuiteten från tidigare system. Härtill kommer att den finska sparbankslagen förutsätter både att staten skall ha möjligheter att i mån av behov direkt ingripa i sparbankstillsynen och att en återgång till statlig inspektion omedelbart skall kunna ske, närhelst det är påkallat med hänsyn till bl. a. insättarnas intressen. Redan det förhållandet att en sådan säkerhetsventil inrymts i lagstiftningen är märkligt. Det lär icke kunna förnekas, att förekomsten av detta stadgande ytterst bottnar i farhågor, att en situation kan inträffa, där sparbanksväsendet visar sig icke vara vuxet uppgiften att ombesörja sparbankstillsynen.

Ytterligare ett par omständigheter pekar på att inspektionen över sparbankerna bör bedrivas i statlig regi.

I Sverige har alla kreditinrättningar, utom de statliga eller statsgaranterade, efter hand som de vunnit mer väsentlig samhällsekonomisk betydelse, underställts kontroll av speciella statliga tillsynsorgan. Denna kontroll har otvivelaktigt bidragit till att skänka de kontrollerade inrättningarna en stämpel av vederhäftighet och ett ökat anseende. Sparbankerna lär inte kunna lösbrytas ur tillsynssystemet utan att förlora något av denna goodwill. Både i den inhemska konkurrensen och gentemot utlandet skulle en sådan utbrytning te sig betänklig för sparbankerna.

Inte heller samhället kan förhålla sig likgiltigt i tillsynsfrågan. Ty man kan vara övertygad om att med den kollektivering av skyddet gentemot ekonomiska risker som i så hög grad präglar vårt nuvarande samhälle skulle fallissemang inom sparbankerna av den storleksordning att insättarförluster hotar att uppkomma omedelbart utlösa krav på räddningsaktioner från det allmännas sida, krav som det skulle bli mycket svårt att avvisa. En effektiv tillsyn utgör därför i icke ringa mån en garanti mot förluster inte bara för insättarna utan även för samhället.

Vad ovan anförts ger enligt vår mening oförtydligt vid handen att inspektionen av sparbankerna även i fortsättningen bör bedrivas av statlig myndighet. Någon organisationsplan för en svensk sparbankstillsyn efter finskt mönster har vi därför inte funnit anledning utarbета.

Länsstyrelserna och sparbankstillsynen

Allmänna synpunkter

I det föregående har vi utvecklat skälen varför vi anser att sparbankerna bör stå under statlig tillsyn. När det gäller att avgöra hur denna tillsyn bör vara organiserad har vi i första hand haft att utreda om den nu bestående ordningen med en uppdelning i en lokal och en central kontroll kan anses ändamålsenlig.

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen för sparbankstillsynens utveckling i vårt land har lämpligheten av en splittrad tillsyn starkt ifrågasatts i olika sammanhang och en koncentration av tillsynsverksamheten förordats. Vi vill erinra om att Svenska sparbanksföreningen redan år 1909 föreslog inrättande av »en fackmässig och enhetlig kontroll över rikets sparbanker» och att 1910 års sparbankskommitté i anledning härav fann, att tillsynen över sparbankerna borde överflyttas till bankinspektionen.

Länsstyrelsernas befattning med tillsynen över affärsbankerna upphörde helt med ikraftträdandet av 1911 års lag om bankrörelse. Det kan vara av intresse att något beröra motiven för den år 1911 företagna ändringen av reglerna om banktillsynen.

I ett år 1907 avgivet utlåtande över förslag till lag om emissionsbanker hemställde bankinspektionen, att de befogenheter, som länsstyrelserna hade med avseende å affärsbankerna, skulle överflyttas på inspektionen och anförde i detta sammanhang.

Då i 1903 års banklagar såsom en nyhet infördes bestämmelsen, att föreskrift eller förbud skulle kunna meddelas bankstyrelse, kunde befogenhet att besluta i en sådan fråga icke gärna tilläggas någon annan än Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, eftersom den centrala kontrollen då utfördes af chefen för finansdepartementet och bankinspektören, af hvilka tydligen ingendera kunde meddela sådant beslut. Då bankinspektionen numera är ett kollegialt ämbetsverk, mot hvars beslut besvär enligt gällande lag kan anföras hos Eders Kungl. Maj:t, finnes gifvetvis intet hinder, att bankinspektionen i detta hänseende öfvertager Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes befogenhet. Och detta synes äfven vara ändamålsenligt särskildt därför att nu gällande ordning medför allt för stor tidsutdräkt vid meddelande av föreskrift eller förbud, som af bankinspektionen påkallas. Först måste nämligen Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande infordra bankstyrelsens förklaring öfver bankinspektionens framställning; öfver denna förklaring kommer bankinspektionens yttrande i regel att inhämtas, hvarefter bankstyrelsen, om den så önskar, skall lämnas tillfälle att inkomma med påminnelser.

Bankinspektionen, som ansåg sig utan olägenhet kunna övertaga länsstyrelsernas samtliga funktioner i avseende å bankerna, åberopade ett yttrande av ordföranden i sammansatta bank- och lagutskottet vid 1906 års riksdag över ett förslag om förändrad organisation av bankkontrollen. Utskottsordföranden, vilken i många år varit landshövding, ansåg, att bank-

inspektionen såsom ett »kollegialt beslutande ämbetsverk» kunde och borde fatta sina egna beslut samt yttrade.¹

Hvad för öfrigt detta angår, att Konungens befallningshafvande skall utöfva en sådan tillsyn, så är det en organisation på papperet. Konungens befallningshafvande har sannerligen icke tid att följa verksamheten hos alla bankkontor på ett sådant sätt att ett inskridande kan ske, förr än saken blifvit föremål för allmän uppmärksamhet, men då är det oftast för sent.

I det kommittéförslag som låg till grund för 1911 års banklag refererades bankinspektionens utlåtande. Kommittén ansåg »uppenbart, att större enhetlighet i tillsynen skulle vinnas, om denna utöfvades af endast en myndighet» och fann »ingen betänklighet möta» att överflytta den del av kontrollen, som ålåg länsstyrelserna, på bankinspektionen.

Grunden för den år 1911 genomförda centraliseringen av banktillsynen kan således sägas främst ha varit önskvärdheten av effektivitet och enhetlighet i bankkontrollen. Liknande synpunkter låg till grund för 1936 års jordbrukskasseförordning, enligt vilken jordbrukets kreditkassor underställdes bank- och fondinspektionen. Såväl 1910 och 1948 års sparbankskommittéer som 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer, ävensom reservanterna inom 1920 års sparbankssakkunniga, använde huvudsakligen samma argument, då de förordade avskaffande av länsstyrelsernas befattning med sparbankstillsynen.

Understrykas bör även, att, när departementschefen i propositionen med förslag till SpL ansåg det mest välbeträkt att låta tillsynen över sparbankerna tills vidare vara uppdelad mellan länsstyrelserna och sparbanksinspektionen, han såsom enda motiv för denna uppfattning angav, att en framtida omdaning av tillsynen kunde komma att visa sig lämplig, innebärande att sparbankstillsynen överlättes på ett av sparbankerna själva upprättat organ. Den år 1955 skapade tillsynsorganisationen fick därmed ett interimistiskt drag.

Den 1929 genomförda tudelningen av sparbankstillsynen aktualiserades av fallissemangen inom de s. k. allmänna sparbankerna. Den kommitté som framlade förslag om de nya tillsynsreglerna hade att arbeta med sådan skyndsamhet att ett betänkande färdigställdes på endast tio dagar. Lag i ämnet utfärdades kort tid därefter. Det kan enligt vår mening ifrågasättas om man icke med 1929 års hastigt tillkomna lagstiftning i första hand avsett att så snabbt som möjligt skapa ett centralt fackorgan för sparbankstillsynen men att man icke haft tid och möjlighet att överväga de praktiska följderna av att en splittring av tillsynsverksamheten därmed kom till stånd. Det förslag som avgavs år 1929 byggde visserligen i väsentliga delar på vad redan 1920 års sparbankskommitté förordat men ledamöterna i denna kommitté hade varit oeniga i frågan om sparbankstillsynens tudelning.

¹ Första kammarens prot. d. 21 april 1906 (nr 37).

Vissa av de skäl vi nu åberopat för ett enhetligt tillsynsorgan för sparbankerna består i analogier från närliggande områden och är som sådana föremål för alla de invändningar en dylik argumentering plägar framkalla.

I själva verket torde dessa invändningar redan vara tämligen utförligt redovisade, nämligen i den reservation som sparbanksrepresentanterna inom 1948 års sakkunniga fogade till förslaget om ny sparbankslag. Vi ämnar i det följande behandla dessa invändningar men vi anser det påkallat att dessförinnan ge uttryck åt ett par synpunkter som bör äga obestridd giltighet då det gäller att organisera en tillsynsverksamhet av förevarande slag.

Vi vill då först ha utsagt, att det som är gemensamt för de svenska bankinrättningarna — och därmed åsyftar vi både affärsbanker, sparbanker och jordbrukskreditkassor, d. v. s. institutioner som över disk mottager inlåning från och bereder krediter åt sina kunder — är långt mera väsentligt än det som ger de olika bankinrättningarna deras särdrag. Det är visserligen hundraprocentigt sant, att landets minsta sparbank och den största affärsbanken i Sverige företer mycket stora olikheter både i fråga om verksamhetsinriktning, organisation, personella resurser och mycket annat. Men det gemensamma väger trots allt tyngre: det är i båda fallen fråga om att uppsamla inlåning från allmänheten och att fruktbargöra dessa medel genom kreditgivning under betryggande förutsättningar. De lagar som reglerar de olika inrättningarnas verksamhet ger klart uttryck åt detta förhållande, och de är i väsentliga hänseenden likartade. I den mån olikheter föreligger mellan kreditinstituten tenderar dessa olikheter f. ö. att utjämnas genom att verksamhetsformerna blir alltmer likartade. Och vill man — vilket vi anser att man bör göra — låta omsorgen om insättarnas medel förbli det tyngst vägande motivet för en offentlig tillsyn över kreditinstitutionerna måste effektivitetssynpunkten tillerkännas högsta prioritet vid avgörandet av frågan hur tillsynsverksamheten bör organiseras.

Att effektivitet i detta sammanhang bör vara liktydigt med kompetens och erfarenhet hos tillsynsorganet samt med möjlighet, rätt och skyldighet för detta att snabbt ingripa gentemot konstaterade missförhållanden är en ståndpunkt som rimligen inte heller kan bli föremål för delade meningar.

Med utgångspunkt härifrån får vi ytterligare anföra följande.

Att delat ansvar innebär en försvagning av effektiviteten borde egentligen inte behöva utsägas, men vi nödgas här understryka detta. Ty i diskussionen om sparbankstillsynen har sedan årtionden tillbaka effektivitetssynpunkten skjutits i bakgrunden till förmån för vad man med en gemensam beteckning skulle kunna kalla lokala hänsyn. Det har sålunda antagits att problematiken inom sparbanksverksamheten skulle vara av den art att tillsynen i betydande omfattning och med stor fördel borde omhänderhavas av lokala organ. Vi ämnar inte bestrida att flertalet sparbanker är lokalt förankrade, att deras kreditgivning är förhållandevis okomplicerad o. s. v., och vi vill gärna hålla med om, att kompetenta lokala krafter bör anlitas

för det löpande revisionsarbetet och därmed befria tillsynsorganisationen från rutinkontroller. Men vad vi inte kan medgiva är att dessa omständigheter tages till intäkt för att konservera uppdelningen av tillsynsansvaret på olika statliga myndigheter, helst då dessa har helt väsensskilda uppgifter och sakkunskap. För länsstyrelserna är och förblir sparbankstillsynen en perifer angelägenhet, som inte visat sig tillräckligt omfattande för att motivera tillsättandet av ens deltidsanställda specialföredragande med särskild sakkunskap på området. Länsstyrelserna känner sig därför, helt naturligt, i behov av att — även i fall där det ej är i lag förutsatt — konsultera den centrala fackmyndigheten, som enbart under 1960 hade att besvara 210 skriftliga remisser från länsstyrelserna i sparbanksärenden. De allra flesta av de sålunda remitterade ärendena hade säkerligen kunnat avgöras direkt av sparbanksinspektionen utan nackdel för sparbankerna. Även om ärenden förekommit, där vederbörande länsstyrelses lokala sakkunskap varit av betydelse, torde dock de fall, då en länsstyrelse kommit till annat beslut än sparbanksinspektionen förordnat, vara fåtaliga. Det torde nämligen kunna förutsättas, att en länsstyrelse endast undantagsvis går emot en uppfattning som hävdas av en myndighet med erfarenhet från hela sparbanksväsendet och med ansvar för att liknande sparbanksärenden bedöms enhetligt oberoende av till vilket län de hör.

I vissa fall har lagstiftaren nödgats erkänna länsstyrelsernas behov av att inhämta råd från fackmyndigheten genom att göra remiss till sparbanksinspektionen obligatorisk.

Enligt 78 § *SpL* må sålunda länsstyrelses beslut i fusionsfråga ej meddelas utan att inspektionen avgivit yttrande.

Avtal, som icke avser fusion men varigenom sparbank förbinder sig att, i samband med likvidation överlåta sin rörelse å annan sparbank eller penninginrättning, som ej är sparbank må enligt 79 § *SpL* av länsstyrelsen ej godkännas utan inspektionens hörande.

Enligt 81 § *SpL* får länsstyrelse i frågor, som avser sparbanks bokföring, endast på framställning av inspektionen meddela föreläggande eller förbud för sparbanks huvudmän, styrelse och revisorer. Enligt samma paragraf skall länsstyrelse, där så kan ske innan den meddelar en sparbank tillstånd att förvara sina värdehandlingar på annat sätt än reglementet angiver, höra sparbanksinspektionen.

Enligt 46 § *SpK* får arvode till av länsstyrelse förordnad revisor, likvidationsrevisor och ombud bestämmas först efter sparbanksinspektionens hörande.

Det finns också fall, där lagstiftaren ansett, att sparbanksinspektionen bör vara beslutande myndighet.

Enligt 27 § *SpL* har sålunda inspektionen att bestämma om och i vilken utsträckning en sparbank, som annorledes än genom fusion skall uppbära överskott vid annan sparbanks likvidation, vid bestämmande av sin inlåning får taga överskottet i beräkning.

Enligt 31 § *SpL* är det inspektionen, som skall medgiva vilka tillgångar — utöver i lagen särskilt uppräknade — som må hänföras till kassareservmedel.

Enligt 48 § *SpL* skall inspektionen fastställa den medelränta som utgör norm för

beräkning av det bokföringsmässiga värdet å sparbanks obligationer m. m. Enligt samma paragraf äger inspektionen medgiva viss uppskrivning av värdet å fast egendom, avsedd till stadigvarande bruk för sparbank, tomträtt till fastighet, avsedd för sådant ändamål, eller aktie i bolag, som uteslutande har till syfte att förvalta för omförmälda användning förvärvat fast egendom eller tomträtt.

Enligt 6 § *SpK* äger sparbank icke utan särskilt tillstånd av inspektionen mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning.

Både i *SpL* och, än mera, i praktiken har sålunda de svagheter kommit till synes som vidlåder den kluvna tillsynsorganisationen: dubbelarbete, tidsutdräkt, möjlighet till kompetenskonflikter och — som en latent risk vid inträffande fallissemang — olustiga diskussioner hur ansvaret för det skedda skall fördelas mellan de båda tillsynsmyndigheterna.

Redan det nu anförda synes oss utgöra vägande argument för en reform av tillsynsorganisationen. Men de skäl som 1954 åberopades till förmån för det nu rådande systemet bör därutöver dryftas, varvid det bör övervägas om de »lokala hänsynen» äger större tyngd än de redan påtalade olägenheterna.

Till att börja med bör kanske det i och för sig självklara faktum framhållas, att den centrala fackmyndigheten — vars sakkunskap i mera komplicerade spörsmål erkänts i *SpL* genom det obligatoriska remissförfarandet i vissa ärenden — bör ha så mycket lättare att sätta sig in i och avgöra sparbanksproblem av måttlig eller ringa svårhetsgrad.

Men vi kan icke heller tro att lokala synpunkter blir mindre beaktade om länsstyrelserna förlorar sin beslutanderätt i sparbanksfrågor. Vi anser det snarare troligt att de lokala synpunkterna kommer att få större inflytande på ett ärendes avgörande därest den centrala inspektionen blir beslutande myndighet. Under nuvarande förhållanden kommer de lokala synpunkterna endast till uttryck i vederbörande sparbanks framställning och — i den händelse länsstyrelsen i sitt beslut går emot sparbanksinspektionen — i själva beslutet. Om däremot den centrala inspektionen blir beslutsmyndighet, kommer länsstyrelsen att ha möjlighet att i yttrande till inspektionen framföra alla de synpunkter den finner böra knytas till en sparbanks framställning. Detta kan givetvis ske även utan att ärendet behöver remitteras från inspektionen till länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan ju efter överenskommelse med en sparbank förmedla inlämnandet av sparbankens framställning till inspektionen och i samband därmed skriftligen eller muntligen framföra sina synpunkter. En fackmyndighet med överblick över hela sparbanksväsendet bör ha lättare än en lokal myndighet att, även med iakttagande av vägande lokala synpunkter, fatta beslut, som tillgodoser kravet på rimlig enhetlighet i rättstillämpningen inom landet i dess helhet. Det torde vara svårt att hävda att en sådan ordning för ärendenas handläggning skulle bli till nackdel för sparbankerna eller leda till mindre riktiga resultat än nuvarande system.

Vid en omläggning av nu skisserat slag kommer antalet remisser att ned-

gå. Man torde nämligen kunna förutsätta, att de fall då inspektionen behöver inhämta länsstyrelsernas yttrande blir avsevärt mycket färre än de, då länsstyrelserna anser sig böra höra inspektionen. Behovet av remisser torde helt bortfalla för åtskilliga framställningar med lokal anknytning, vilka inspektionen med sin rika erfarenhet i sparbanksfrågor bedömer vara av sådan rutinkaraktär att de omedelbart kan bifallas.

Länsstyrelsernas kännedom om sparbankerna och sparbankernas kontakt med länsstyrelserna har ofta betonats vara värdefulla. Den omständigheten att länsstyrelserna helt eller delvis upphör att fatta beslut i sparbanksfrågor behöver — såvitt vi kan förstå — ingalunda betyda, att samarbetet mellan länsstyrelserna och sparbankerna upphör. Utarbetandet av länsstyrelses yttranden till sparbanksinspektionen i viktigare sparbanksfrågor kommer — som vi redan berört — att ge anledning till överläggningar mellan länsstyrelsen och vederbörande sparbank. Många andra frågor kommer fortfarande att avhandlas av länsstyrelsen och sparbanken gemensamt även då sparbankernas förhållande till länsstyrelserna icke grundas på deras egenskap av sparbanker utan på andra omständigheter. Exempel härpå utgör stadsplane- och byggnadsfrågor. Genom att i sparbankernas styrelser ingår och bland deras huvudmän återfinns många kommunala förtroendemän finns i realiteten mellan sparbankerna och länsstyrelserna åtskilliga personliga kontakter som kan utgöra en bas för informationer och tankeutbytet dem emellan. Det finns sålunda goda skäl antaga, att den inblick i sparbankernas verksamhet och därmed i åtskilligt av det ekonomiska livet och de sociala förhållandena inom ett län, som kan vara en värdefull kunskapskälla för en länsstyrelse, icke kommer att gå förlorad bara därför att länsstyrelsernas beslutanderätt i sparbanksfrågor helt eller delvis upphör. Såvitt vi förstår måste avskaffandet av de allmänna ombuden ha inneburit ett betydligt allvarligare steg i sådan riktning.

Om sålunda de synpunkter som sparbankernas representanter på sin tid anförde till förmån för nu gällande tillsynsbestämmelser av oss värderas helt annorlunda, finns det ännu en omständighet, berörd i det föregående, vilken vi anser ytterligare stödja det resonemang vi här fört. Detta förhållande gäller effektiviteten i tillsynsverksamheten och det syftar på inspektionsmyndighetens rätt och skyldighet att snabbt ingripa mot konstaterade missförhållanden. Det är icke rationellt att en inspektion, som uteslutande sysslar med tillsynsuppgifter och som därför har en speciell kompetens, skall vara tvungen att gå omvägen över vederbörande länsstyrelse för att förmå en tredskande sparbanksledning att respektera vad lag och författning föreskriver. Och man frestas t. o. m. uttala den tanken, att det från länsstyrelsernas egen synpunkt — särskilt sedan den allmänna ombudsinstitutionen avskaffats — borde te sig som en lättnad att slippa ifrån det ansvar som åtföljer förfoganderätten över tillsynens yttersta maktmedel.

Slutsatsen av vårt sålunda förda resonemang kan blott bli en: vi förordar att tillsynsverksamheten koncentreras till en central fackmyndighet, som övertager länsstyrelsernas nuvarande skyldigheter och befogenheter i fråga om sparbanksövervakningen.

Ärenden angående allmänna revisorer

En god revision av sparbankerna är ägnad att effektivisera deras verksamhet, öka insättarnas trygghet och underlätta tillsynsmyndighetens granskningsarbete genom att på ett tidigt stadium undanröja förekommande fel och brister. Den lättnad i inspektionsarbetet som en sådan revision kan åstadkomma är därjämte ägnad att minska de friktioner som kan uppkomma mellan tillsynsmyndigheten och den inspekterade kreditinrättningen.

Avsikten med att ersätta de före SpL:s ikraftträdande förefintliga allmänna ombuden med allmänna revisorer var att tillföra det allmännas granskning ett större mått av ekonomiskt och banktekniskt kunnande. Enligt vad vi har erfarit anser man på sparbankshåll, att denna reform medfört en avsevärd förbättring av sparbankstillsynen.

En motsvarighet till de allmänna revisorerna finns i affärsbankerna och i jordbrukskasserörelsens centralkassor, medan jordbrukskassorna är underkastade särskild revision genom riksorganisationens försorg.

I den danska sparbankslagen föreskrivs, att varje sparbank skall granskas av statsauktoriserad revisor. I Norge saknas motsvarighet till de allmänna revisorerna, i Finland likaså, ehuru den inom sparbanksförbundet därstädes organiserade inspektionen både genom sina distriktsinspektörer och sin ingående centrala granskning av sparbankernas räkenskaper utför ett arbete som i hög grad liknar det som åvilar de allmänna revisorerna i Sverige.

Under förarbetena till SpL antyddes från flera håll möjligheten att genom en förbättring av sparbankernas egen revision göra av tillsynsmyndigheten utsedda allmänna revisorer obehövliga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret förordade i sådant syfte inrättande av en sparbankernas egen revisionscentral.

Bank- och fondinspektionen ansåg att en dylik, av sparbankerna upprättad gemensam, lokalt förgrenad revisionsavdelning i de mindre sparbankerna skulle kunna utföra den sifferrevision och räkenskapskontroll, som i de större sparbankerna verkställdes genom dessas egna kontrollorgan. En sådan anordning skulle enligt inspektionen stimulera sparbankernas intresse för revisionsverksamheten och samtidigt bli ett gott stöd för tillsynsmyndigheten samt möjliggöra för denna att koncentrera sig på mera väsentliga arbetsuppgifter.

En *ledamot av bank- och fondinspektionen* ansåg att ett revisionsorgan av nu antytt slag helt borde få överta den tekniska kontroll som dittills utövats av de allmänna ombuden. Han framhöll i sitt yttrande bl. a. att

det för Sparbankernas Bank i dess funktion som sparbankernas clearingombud bleve synnerligen angeläget att få en fortlöpande insyn i sparbankernas likviditetsförhållanden, en insyn, som icke kunde effektueras på ett lämpligare sätt än genom en sparbankernas egen revisionsbyrå.

Vi har genom samråd under hand med Svenska bankföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund och sparbanksinspektionen sökt bilda oss en uppfattning om affärsbankernas, jordbrukskasserörelsens och sparbankernas ungefärliga kostnader för såväl den interna revisionen som den av de allmänna revisorerna utövade kontrollen. En jämförelse ger vid handen att affärsbankernas och jordbrukskasserörelsens revisionsutgifter i förhållande till inlåningen är av ungefär samma storleksordning, medan sparbankernas motsvarande kostnader blott är tredjedelen så stora.

Det kan tilläggas att åtminstone någon av de största affärsbankerna absolut sett torde ha ungefär lika stora årliga revisionskostnader som hela sparbanksväsendet. Det finns inte anledning antaga att vare sig affärsbankerna eller jordbrukskasserörelsen lägger ned större kostnader än nödvändigt för att erhålla en fullgod revision. Den av oss gjorda jämförelsen tyder därför på att sparbankernas interna kontroll har väsentligt mindre omfattning än den som utövas i de andra kreditinstitutionerna.

En omständighet som ytterligare stöder denna uppfattning är att sparbanksinspektionen i icke ringa omfattning tynges av arbetsuppgifter, som bank- och fondinspektionen icke behöver befatta sig med, enär motsvarande arbete hos affärsbanker och jordbrukskreditkassor ombesörjs av dessa kreditinstitutioners interna kontrollorgan.

Eftersom de representanter för Svenska sparbanksföreningens ledning med vilka vi haft överläggningar uttalat visst intresse för det finska tillsynssystemet vore det naturligt om sparbankerna också visade intresse för en central revisionskontroll som kunde i huvudsak bereda dem de fördelar som det finska systemet erbjuder. Jordbrukskasserörelsen förfogar över en sådan central organisation, och det har både från rörelsen själv och från bankinspektionen omvitnats att denna centrala kontroll är av stort värde. Sparbankerna kunde draga nytta av en revisionscentral även därigenom att de till denna knutna revisorerna efter hand skulle få en erfarenhet som gjorde dem väl ägnade att så småningom befordras till direktörstjänster eller andra poster hos sparbankerna. En sådan befordringsmöjlighet skulle i hög grad underlätta rekryteringen av revisorer.

Mot bakgrunden av vad vi ovan anfört anser vi allmänna revisorer erforderliga åtminstone tills vidare.

Vid en överflyttning av sparbankstillsynen till ett centralt inspektionsorgan bör länsstyrelserna enligt vår mening icke längre tillsätta allmänna revisorer. Sparbanksrepresentanterna inom 1948 års sakkunniga synes icke

ha varit främmande för tanken, att vid en eventuell centralisering av sparbankstillsynen tillsättandet av allmänna revisorer kunde ske centralt. Med hänsyn till den betydelse vi tillmäter de allmänna revisorerna i sparbankstillsynen vill vi i det följande något motivera vår ståndpunkt i denna fråga.

Det är för sparbankerna angeläget att allmänna revisorer tillsättes uteslutande i syfte att erhålla de för arbetet mest lämpade. Även från länsstyrelsernas synpunkt bör det vara ett självklart intresse att valet sker i sådant syfte.

Under den tid allmänna ombud ännu förekom riktades gång efter annan anmärkningar mot sättet för deras rekrytering och i propositionen med förslag till SpL underströk departementschefen vikten av att till allmänna revisorer utsåges personer, »som verkligen har goda kunskaper på det ekonomiska området».

Sedan fråga uppkommit efter vilka principer de allmänna revisorerna borde utses, utarbetades inom inrikesdepartementets landsstatsavdelning en promemoria till ledning för länsstyrelserna vid handläggningen av dessa ärenden. Denna innehåller bl. a. följande.

Befattningshavare å landskansli bör endast i undantagsfall och med hänsyn till vederbörandes särskilda förutsättningar förordnas till revisor.

Befattningshavare å landskontor med examen från handelshögskola eller med juridisk examen får anses ha revisorskompetens. Länsstyrelserna bör dock vid förordnande av dylika befattningshavare »visa återhållsamhet» med hänsyn bl. a. till att förarbetena till SpL ger vid handen, att man som revisor i sparbank närmast tänkt sig auktoriserade revisorer, godkända granskningsmän eller därmed jämställda.

Bestämmelsen i 27 § 3 mom. länsstyrelseinstruktionen, att landskamrerare och befattningshavare å taxeringssektionen ej utan särskilt tillstånd får åtaga sig uppdrag som revisor i länet, bör också ges ett visst beaktande. Eftersom sparbankerna ofta fungerar som rådgivare i skattefrågor kan det antagas komma att ligga nära till hands för en sparbank, som fått en taxeringstjänsteman som revisor, att vända sig till denne i sådana frågor. Därmed blir denne konsulterande på ett sätt som man med nyssnämnda bestämmelse velat förhindra.

I fråga om de mindre sparbankerna (i allmänhet sådana som har en omslutning av högst 10 milj. kr) synes man kunna förfara med mindre återhållsamhet vid meddelande av förordnanden för länsstyrelsernas tjänstemän.

Enligt upplysningar som vi erhållit från sparbanksinspektionen tjänstgör för närvarande 6 landskamrerare, 3 landssekreterare, 30 länsassessorer, 15 länsnotarier samt ett flertal befattningshavare å länsstyrelsernas taxeringssektioner som allmänna revisorer i sammanlagt mer än 100 sparbanker, av vilka cirka 70 har en omslutning på över 10 miljoner kronor.

Det har beträffande de allmänna ombuden tidigare brukat anföras att de var värdefulla som juridiska rådgivare åt sparbankerna. Ur denna synpunkt kan givetvis länsstyrelsetjänstemän vara särskilt lämpade även som allmänna revisorer. Behovet av juridisk sakkunskap i sparbankernas revision kan dock, där sparbanks huvudmän så finner påkallat, tillgodoses ge-

nom att huvudmännen utser juridiskt kunniga personer till revisorer. I mån av myndighets medgivande kan länsstyrelsetjänstemän utses att innehå dylika uppdrag såsom bisysslor. Om den myndighet som förordnar allmänna revisorer icke är bunden till vissa yrkeskategorier kan den även i fortsättningen utse länsstyrelsetjänstemän till revisorer, där dessa befinnes lämpade för uppgiften i fråga. Därjämte kan en förbättrad juridisk vägledning åstadkommas genom konsulentverksamhet i sparbanksföreningens regi.

Om till allmän revisor utses en person, som sparbanksinspektionen anser mindre lämplig, måste samarbetet mellan revisorn och inspektionen bli lidande. För länsstyrelsen blir det med nuvarande anordning naturligt att på sparbanksinspektionen lägga ansvaret för fullföljande av eventuella förslag från revisorerna, något som i och för sig kan vara befogat men som ger länsstyrelsens medverkan i ärendet en rent formell karaktär.

Den nuvarande anordningen, där den allmänne revisorn förordnas av länsstyrelsen, instrueras av sparbanksinspektionen och är skyldig rapportera till båda, måste från revisorns synpunkt se sig komplicerad, åtminstone i sådana fall där inspektionen och länsstyrelserna har olika uppfattning i ett visst ärende.

Den i det föregående lämnade redogörelsen för de allmänna revisorerna ger vid handen att det endast i mycket få fall förekommer att en och samma person utses till allmän revisor för sparbanker inom mer än ett län, ehuru det säkerligen med hänsyn till både förekomsten av kompetenta revisorer och intresset av att effektivt utnyttja dessa skulle varit till gagn med ett mera intensivt revisorssambruk över länsgränserna. Om den centrala tillsynsmyndigheten utser revisorerna kommer denna olägenhet att försvinna. Vidare blir en minskning av antalet revisorer möjlig om en och samma person i större utsträckning än vad nu är fallet utses att revidera flera sparbanker. Bristen på kvalificerade revisorer gör en sådan minskning än mera önskvärd. Revisorer med förordnanden i flera sparbanker skulle komma att förvärva speciell sakkunskap i sparbanksfrågor. Detta bör vara till fördel både för sparbankerna och för tillsynsmyndigheten i dess kontakter med vederbörande revisor. En minskning av totala antalet revisorer bör även ge tillsynsmyndigheten större möjligheter att samla grupper av revisorer till överläggningar för utbyte av informationer och för diskussioner om de effektivaste och smidigaste formerna för sparbanksrevision.

Om den centrala tillsynsmyndigheten får befogenhet att förordna revisorer kan den nuvarande bestämmelsen i 81 § SpL, enligt vilken förordnande av allmän revisor skall ske med ledning av förslag från handelskammare, utgå. Tillsynsmyndigheten bör kunna anförtros att självständigt förordna de revisorer som myndigheten finner lämpliga. Särskilt då allmänna revisorer för första gången skall utses centralt ställes tillsynsmyndigheten inför vissa svårigheter på grund av det stora antalet sparbanker i riket. Des-

sa svårigheter bör dock kunna övervinnas genom samråd under hand med sparbankernas egna organisationer samt med länsstyrelser, handelskammare och andra organ med god lokal personkänedom.

Med den tolkning som i nuvarande praxis ges åt SpL är förordnandena personliga och får icke avse t. ex. viss revisionsbyrå. Även i fortsättningen synes denna anordning lämplig. För underlättande av revisionen vill vi dock förorda att i lagen införes en bestämmelse som ger vederbörande revisor rätt att vid revisionen anlita biträde i den mån tillsynsmyndigheten medger detta. Vederbörande sparbank bör därvid höras. De invändningar som kan göras mot anlitan av biträde synes närmast vara att en dylik delegering av revisionsarbetet kan vara ägnad att försvaga banksekretessen, något som dock knappast behöver befaras om den till allmän revisor förordnade själv påtager sig ansvaret för revisionens fullgörande och därmed även för valet av biträde.

Övriga ärenden

I sin reservation till det betänkande som avgavs av 1948 års sparbanks-sakkunniga framhöll sparbankernas representanter i kommittén, att banktekniska ärenden »redan nu i allt väsentligt handhavas av sparbanksinspektionen». Mot detta förhållande riktade reservanterna ingen kritik.

Därest de allmänna revisorerna hädanefter utses centralt, och länsstyrelserna icke har att besluta i banktekniska frågor, blir de återstående sparbanksärendena hos länsstyrelserna av så begränsad omfattning, att praktiska skäl talar för att de överföres till central handläggning där icke alldeles speciella omständigheter motiverar undantag härifrån.

Innan vi till behandling upptager de sparbanksärenden, som enligt vår mening även i fortsättningen bör handläggas av länsstyrelse vill vi något beröra två typer av ärenden, där det kan finnas anledning att något kommentera de motiv som framförts för ett bibehållande av nuvarande bestämmelser.

Förenämnda reservanter hävdade att ärenden avseende förelägganden och förbud samt skadeståndstalan (81 § SpL) borde handhavas av länsstyrelserna på grund av dessas juridiska sakkunskap. Denna uppfattning är icke hållbar, om det centrala organet tillförsäkras erforderlig kompetens för handläggning av alla de ärenden det anföretros. Det må tilläggas att sparbank, som icke åtnöjes med myndighets beslut, har möjlighet att hos Kungl. Maj:t föra talan mot detsamma. Det bör slutligen erinras om att sedan reservanterna avgav sitt yttrande den förändringen skett i lagstiftningen att det icke längre ankommer på länsstyrelsen utan på de allmänna domstolarna att utdöma vite där föreläggande eller förbud icke efterkommes.

En typ av ärenden, som också förtjänar särskild uppmärksamhet, är stadfästelser av reglementen. Vi vill erinra om att det enligt JKL ankommer på länsstyrelse att stadfästa stadgar för jordbrukskassa. Så må dock

ske först sedan tillsynsmyndigheten (bank- och fondinspektionen) hört samt riksorganisationen och vederbörande centralkassa erhållit tillfälle yttra sig. Finner länsstyrelsen att stadgarna överensstämmer med JKL samt lag och författning i övrigt ävensom att de innehåller föreskrifter, som gör kassan ägnad att fullgöra sina uppgifter, skall länsstyrelsen stadfästa stadgarna och godkänna kassan. Jämväl stadgeändringar kräver länsstyrelsens stadfästelse. Remissförfarande är i det senare fallet ej obligatoriskt. Centralkassas stadgar ävensom ändringar i sådana stadgar kräver stadfästelse av Konungen, dock att Konungen äger uppdraga åt tillsynsmyndigheten att i Konungens ställe stadfästa ändringsbeslut.

Bestämmelsen om länsstyrelsens granskning av jordbrukskassas stadgar motiverades av 1950 års jordbrukskassautredning med att regleringen av kassornas angelägenheter i åtskilliga viktiga hänseenden efter den föreslagna nya lagens ikraftträdande icke längre vore avsedd att ske genom författning utan ankomme på kassorna själva.

Detta förslag av jordbrukskassautredningen föranledde erinringar från länsstyrelserna i *Östergötlands* och *Örebro län*. Båda ansåg att auktorisation av jordbrukskassa hellre borde omhänderhavas av den centrala tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen i Östergötlands län utvecklade sin ståndpunkt på följande sätt.

Länsstyrelsen, som av naturliga skäl icke kan besitta den speciella sakkunskap som erfordras för sakgranskningen, skall enligt förslaget i detta avseende införskaffa yttrande från fackmyndighet, det vill säga tillsynsmyndigheten. Då enligt utredningen jordbrukskassa icke längre i stadgarna behöver angiva sitt verksamhetsområde, utan detta skall fastställas av riksorganisationen, som även har att besluta i frågor om filialbildning, synes det icke erfordras någon särskild person- och lokalkännedom hos den myndighet, som skall stadfästa stadgarna. Med hänsyn till att riksorganisationen skall höras i auktorisationsärenden och även torde komma att iordningställa normalstadgar för jordbrukskassa m. m., synes det lämpligt med ett visst samarbete mellan stadfästelsemyndigheten och riksorganisationen, vilket lättare kan etableras om båda befinner sig på samma plats. Inte heller torde denna ordning komma att bli mera arbetsbetungande för tillsynsmyndigheten än den föreslagna med att avgiva yttrande. Något yttrande från länsstyrelsen torde icke behöva införskaffas. Vidare skulle man därigenom uppnå att samma myndighet även kunde handlägga frågan om centralkassas auktorisation. Enär tillsynsmyndigheten är en central myndighet, torde hinder häremot icke föreligga.

Departementschefen ansåg de nu anförda skälen för en central auktorisation av jordbrukskassorna vara i viss mån befogade. Att han likväl förordade utredningens förslag motiverade han bl. a. med att sparbankerna genom den då nyligen utfärdade SpL bibehållits vid sin anknytning till länsstyrelserna.

Det anförda utvisar att man inom länsstyrelserna reagerat mot att anförtros tillsynsärenden av rent formell natur. Dessa på praktisk erfarenhet

baserade uttalanden synes väga tyngre än den mening som reservanterna inom 1948 års sparbankssakkunniga hävdade, nämligen att länsstyrelserna vore särskilt lämpade att avgöra stadfästelseärenden. Vi anser därför i likhet med majoriteten inom nämnda sakkunniga att stadfästelseärenden bör handläggas centralt. De av länsstyrelserna i Östergötlands och Örebro län framförda synpunkterna bör emellertid vara tillämpliga även på frågan om vem som bör utöva sparbankstillsynen i andra avseenden än de nu nämnda.

Angivna länsstyrelser har otvivelaktigt belyst svagheten i en argumentering, som låter hänsyn till sparbankernas lokala förankring framstå som ett avgörande skäl för en tudelning av sparbankstillsynen på effektivitetens bekostnad.

Ger man företräde åt kravet på effektivitet och anser man att en central fackmyndighet kan och bör fatta sina egna beslut, leder detta med nödvändighet till att behovet av länsstyrelserna som beslutande instans i sparbanksärenden praktiskt taget bortfaller.

I två fall är det emellertid motiverat att låta länsstyrelserna även i fortsättningen behålla sina hittillsvarande befogenheter med sparbanksärenden. Det första fallet avser sådana i 81 § SpL angivna ärenden som angår förvaring av sparbanks värdehandlingar under utomordentliga omständigheter. Härtill återkommer vi i detaljmotiveringen till härvid fogat förslag till ändringar i sparbankslagen.

Även handläggning av registreringsärenden torde böra kvarbliva hos länsstyrelserna (90 § SpL). På denna punkt var 1948 års sparbankssakkunniga eniga.

Vid remissbehandlingen av 1948 års sakkunnigas förslag invändes från *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bl. a. att de föreslagna bestämmelserna om registrering vore ägnade att skapa dubbelarbete för sparbankerna, eftersom stadfästelse av reglemente skulle ske hos en myndighet och registrering hos en annan. Förslaget på denna punkt tedde sig i hög grad inkonsekvent särskilt med hänsyn till att länsstyrelsernas alla övriga funktioner med avseende på sparbanker enligt förslaget borde upphöra. Om en allmän opinion inom sparbankerna likväl skulle förorda registrering, borde registreringsmyndighet väljas så, att sparbankerna betungades så litet som möjligt. Därest länsstyrelserna bibehölles som lokala tillsynsmyndigheter borde de lämpligen också bli registreringsmyndigheter. Liknande synpunkter framfördes av *länsstyrelserna i Örebro och Gotlands län*. Här må även erinras om att *länsstyrelserna i Östergötlands och Örebro län* i sina remissyttranden över 1950 års jordbrukskasseutrednings förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m. förordade att den centrala tillsynsmyndigheten tillades registreringsuppgifterna beträffande jordbrukets kreditkassor.

Vi vill inte bestrida att det vid första påseende kan te sig irrationellt att hos länsstyrelserna bibehålla handläggningen av registreringsfrågor om

praktiskt taget alla övriga sparbanksärenden handlägges centralt. Att vi föredrar länsstyrelse som registreringsmyndighet beror på flera omständigheter. En av dessa har redovisats av 1948 års sakkunniga, nämligen det praktiska i att en och samma myndighet för såväl handels- och föreningsregister som sparbanksregister. Från allmänhetens synpunkt är det vidare en bestämd fördel att alla dessa register är tillgängliga på samma plats. Kompletteringar av förekommande ofullständigheter i uppgifter om firma-teckning, styrelses sammansättning samt erforderligt kungörelseförfarande i ortstidningar m. m. ombesörjes sannolikt snabbare och lättare av länsstyrelserna.

Slutligen måste det från kostnadssynpunkt vara fördelaktigare att utnyttja de registreringsorgan som redan existerar än att inrätta och föra ett centralt sparbanksregister.

Frågan om sammanslagning av sparbanksinspektionen med bank- och fondinspektionen

Av den redogörelse vi lämnat för sparbankstillsynens utveckling i vårt land framgår, att man i de diskussioner som hittills förts om lämplig organisation av sparbankstillsynen upprepade gånger framhållit de fördelar som en enhetlig central inspektion av såväl sparbanker som affärsbanker och jordbrukskasserörelse skulle medföra. Med hänsyn härtill och till att de båda sistnämnda slagen av kreditinstitut redan länge varit underkastade gemensam inspektion synes sparbankernas särställning bland kontrollerade penninginrättningar både otidsenlig och märklig. Och detta gäller så mycket mer som man på sparbankshåll — såvitt vi kunnat finna — icke förmått ge ett enda exempel på konkreta olägenheter som skulle kunna uppstå vid en dylik gemensam inspektion.

Vi ämnar emellertid i det följande till behandling upptaga invändningarna mot en gemensam tillsynsmyndighet samt pröva och värdera dem.

De skäl av psykologisk art som åberopats mot att ställa sparbankerna under bank- och fondinspektionens kontroll framfördes på sin tid också av jordbrukskasserörelsen samt ännu tidigare av representanter för fondhandeln. Både fondbörsen, fondkommissionärerna och jordbrukets kreditkassor fann sig emellertid snart väl tillrätta med den nya ordningen och det är ett historiskt faktum att de sedermera aldrig rest krav på ett eget tillsynsorgan. Vi kan naturligtvis inte garantera, att sparbankernas representanter kommer att reagera på samma sätt men vi kan å andra sidan inte finna något skäl till att antaga motsatsen.

En annan invändning mot en sammanslagning, som under hand framförts till oss från sparbankshåll, är att en fristående sparbanksinspektion bättre än en gemensam inspektion borde kunna hävda de intressen som sparbankerna har anledning att göra gällande i olika sammanhang.

Denna invändning kräver enligt vår uppfattning både ett förtydligande och ett svar. Det synes oss sålunda uppenbart, att en statlig tillsynsmyndighet icke vare sig kan eller får ha till uppgift att fungera som goodwillfrämjare för de kreditinrättningar som står under dess tillsyn. I den mån invändningen skulle syfta till att i sparbankstillsynen inrymma propaganda-verksamhet tar vi sålunda helt avstånd därifrån och vi stöder oss härutinnan på både lagstiftning och tradition. En statlig inspektionsmyndighets auktoritet blir i hög grad beroende på att dess opartiskhet står utom diskussion. I den mån invändningen har sin grund i farhågor för att en för samtliga bankinrättningar gemensam tillsynsmyndighet vid intressemötsättningar mellan olika slags institut icke skulle tillräckligt beakta sparbankssynpunkter utan anse tillsynen över affärsbankerna som sin primära uppgift vill vi understryka, att bank- och fondinspektionen sedan många år kunnat utöva tillsyn över såväl affärsbanker som jordbrukets kreditkassor utan att förlora någotdera av dessa kreditinstituts förtroende. Och skulle — mot all rimlig förmodan — det gemensamma tillsynsorganet brista i objektivitet gentemot sparbankerna torde Svenska sparbanksföreningen äga goda möjligheter att vinna rättelse. Sparbanksväsendets djupa rötter i det svenska samhället och dess vitt förgrenade anknytningar till inflytelserika institutioner utgör en garanti för att sparbankernas intressen även i framtiden kommer att tillbörligt beaktas. Svenska sparbanksföreningens mångåriga historia ger åtskilliga exempel på sparbankernas starka inflytande i svenskt samhällsliv.

I sitt remissyttrande över förslaget till SpL fann sparbanksinspektionen en sammanslagning mindre lämplig i ett läge då sparbanksinspektionens befattningshavare helt borde få koncentrera sig på att övervaka tillämpningen av de sakliga och formella ändringar i reglerna för sparbankernas rörelse som komme att föranledas av den nya lagstiftningen. Eftersom SpL nu varit i kraft i över fem år är denna invändning inte längre aktuell. Enligt sparbanksinspektionens förenämnda yttrande borde frågan om sammanslagningen lämpligen »kunna upptagas sedan erfarenheter vunnits av den i övrigt effektiviserade tillsynen».

Den omständigheten att sparbankerna själva bekostar inspektionen har vidare återopats som ett skäl för att sparbankerna också bör ha inflytande på hur inspektionen skall organiseras. I likhet med 1948 års sparbanks-sakkunniga vill vi understryka att inspektionen bör organiseras uteslutande i syfte att skapa största möjliga effektivitet i tillsynen.

Inom sparbanksväsendet betonas också starkt sparbankernas särart som skäl för att de bör ha en särskild inspektion. Denna inställning kan möjligen vara förståelig i fråga om sparbanker, vilkas utlåning så gott som uteslutande består av fastighetskrediter, låt vara att även andra kreditinstitut under senare år genom den stegrade bostadsproduktionen kommit att alltmer ägna sig åt fastighetsbelåning. I fråga om sparbanker åter,

som vid sidan av sina alltid betydande fastighetskrediter även arbetar i hård konkurrens på delvis samma områden som andra kreditinstitut, är det ur inspektionssynpunkt naturligare att betona likheterna med dessa senare institut än särdragen. Att upprätthålla ett system med skilda inspektioner för, å ena sidan en sparbank och, å andra sidan, affärsbankskontor och jordbrukskreditkassor ter sig särskilt egendomligt på orter där sparbanken har större omslutning än de övriga kreditinrättningarna och där samtliga riktar sig till en kundkrets som i stor utsträckning är gemensam.

Vi avvisar sålunda de invändningar mot en gemensam tillsynsmyndighet som framförts från sparbankshåll. I det följande ämnar vi framföra argument som enligt vårt förmenande stöder tanken på en gemensam inspektion.

Vi vill härvid i första hand understryka den av 1948 års sparbankssakkunniga framförda synpunkten att det vid grundandet av ny penninginrättning liksom vid filialbildning måste vara en fördel, att erforderlig hänsyn skänkes icke endast tidigare bestående företag inom samma gren av kreditväsendet utan även övriga penninginrättningar, som kan få sina intressen berörda, och att både i dessa och andra fall en gemensam tillsynsmyndighet kan få en viktig samordnande mission att fylla.

En inspektion som har överblick över en större del av kreditväsendet och som i förekommande fall kan klargöra ett sakläge, som med fakta underbygger av sparbankerna framförda argument, bör kunna göra detta med större auktoritet än en inspektion, vars erfarenhet är begränsad till sparbankernas egen sfär.

Sparbankerna kan vid samråd med en för dem och övriga kreditinstitut gemensam inspektion erhålla råd och upplysningar, som kan vara dem själva till nytta vid bedömning av bl. a. flerbankskunder och kommersiella kreditrisker. Ju bredare och djupare erfarenheter denna inspektion har av kreditväsendet i allmänhet, desto värdefullare blir dess rådgivning till de kreditinstitut som står under dess tillsyn.

En gemensam inspektion får ett betydande ansvar för att sparbankernas berättigade intressen i olika avseenden tillgodoses i frågor, som berör flera grupper av kreditinstitut. Detta ansvar kan icke rimligen åvila den nuvarande bank- och fondinspektionen, vilken saknar den omedelbara och kontinuerliga kontakt med sparbankerna som är en förutsättning för en ingående kännedom om alla frågor av vital betydelse för sparbankerna själva.

Vi har i det föregående framhållit angelägenheten av att sparbankerna inspekteras med kortare tidsintervaller än vad nu är fallet. En tillfredsställande inspektionstäthet kan icke åstadkommas utan personalförstärkning inom inspektionen. Mot en sådan på effektivitetsskäl grundad förstärkning av inspektionen har man, såvitt vi förstått av våra överläggningar med representanter för Svenska sparbanksföreningen, ingen invändning från sparbankshåll. Enligt vår mening kan personalförstärkningen hållas inom

en mera begränsad ram om de båda inspektionerna sammanslås. En dylik sammanslagning kommer dessutom att ge tjänstemännen förbättrade befordringsmöjligheter. Detta i förening med den vidare utblicken från ett verk, som spänner över större delen av kreditväsendet, bör verka stimulerande på arbetet och motverka den tendens till täta ombyten på särskilt byrådirektörstjänsterna som karaktäriserar den nuvarande sparbanksinspektionen.

Av betydelse för frågan om tillsynens anordnande är vidare en bedömning i vad mån sparbanker och andra kreditinstitut under senare år, särskilt under tiden efter SpL:s ikraftträdande, kommit att få gemensamma arbetsfält, samma kundkrets och minskade särdrag. Redan 1948 års sparbankssakkunniga ansåg sig kunna konstatera »att gränserna för de olika penninginstituten tendera att i viss mån utsuddas». Detta konstaterande är enligt vår mening riktigt. I det följande vill vi söka belysa i vad mån denna utveckling efter SpL:s ikraftträdande fortsatt och hur den framtida utvecklingen på detta område kan antagas komma att gestalta sig.

Härvid är det av intresse att studera vilken inverkan de utvidgade befogenheter haft som sparbankerna erhållit genom SpL. I denna höjdes insättningsmaximum från 50 000 till 100 000 kronor, varjämte sparbankerna erhöll ökad rörelsefrihet genom rätt att inom den s. k. fria sektorn, dvs. intill ett sammanlagt belopp, motsvarande 15 procent av de enligt senaste bokslut å sparbanksräkning innestående medlen, mottaga inlåning å annan, valfri räkning, bl. a. checkräkning. Dessutom medgavs sparbank rätt att bevilja kredit i checkräkning till belopp av i varje särskilt fall högst 25 000 kronor. Dessa nya bestämmelser innebar att sparbankerna fick en något bättre ställning i konkurrensen med andra kreditinstitut.

Av nedanstående tabell framgår i vilken utsträckning den »fria sektorn» tagits i anspråk per den 31 december 1960.

Sparbankernas inlåning den 31 december 1960

	Milj. kr	Procent
Sparbanksräkning	14 290	92,1
<i>Fria sektorn</i>		
Överinsättningsräkning	1 023	7,2
Uppsättningsräkning	13	0,1
Checkräkning	25	0,2
Postväxlaräkning	52	0,4
Total inlåning	15 403	100,0

En inom Svenska sparbanksföreningen verkställd undersökning utvisar, att betydande skillnader föreligger mellan olika sparbankers utnyttjande av den fria sektorn. En del sparbanker har en jämförelsevis liten inlåning inom den fria sektorn medan andra utnyttjar denna helt eller praktiskt taget helt. Av de i nämnda undersökning ingående sparbankerna — de 150

största — hade 15 per den 31 mars 1961 en inlåning inom den fria sektorn motsvarande minst 13 procent av inlåningsmedlen på sparbanksräkning vid slutet av 1959, medan 26 sparbanker hade en motsvarande inlåning på mellan 11 och 13 procent.

Som framgår av tabellen representerar särskilt checkräkning och uppsägningsräkning en mycket ringa andel av den fria sektorn; något större är postväxelsräkningen. Endast i fråga om överinsättningsräkning kan sparbankerna sägas ha i större omfattning utnyttjat sina genom SpL öppnade möjligheter att mottaga inlåning.

Sparbankerna är icke ensamma om att ha utvidgat sin rörelse till att avse områden som tidigare på grund av tradition eller lagbestämmelser varit stängda för dem. Införandet för några år sedan av kapitalsamlingsräkningen i affärsbankerna innebar att dessa gav sig in på ett verksamhetsfält som tidigare i stor utsträckning varit förbehållet sparbankerna. Införandet av checkräkning i sparbankerna motiverades bl. a. med att jordbrukskreditkassorna redan 1936 erhållit rätt att tillhandahålla sina kunder dylik räkning. De facto har genom dessa åtgärder ett närmande mellan olika kreditinstituts rörelsegränar successivt ägt rum, ehuru det klart framgår att den hittillsvarande expansionen på det område inom sparbankernas fria sektor som ursprungligen antogs mest bidra till en ökad konkurrens från sparbankernas sida, nämligen checkräkningen, blivit ytterst obetydlig. Det är dock icke osannolikt att checkräkningarna även inom sparbankerna efter hand blir mer anlitade, i den mån den inom övriga kreditinstitut aktuella tendensen till att alltmer anlita check som betalningsmedel fortsätter.

Det finns ingen anledning antaga att sparbankernas utnyttjande av den fria sektorn inom en överblickbar framtid kommer att upphöra eller gå tillbaka. Tvärtom kan man förutsätta att konkurrensen mellan sparbanker, jordbrukskreditkassor, affärsbanker och — icke att förglömma — postbanken i fortsättningen blir sådan att åtminstone de större och medelstora sparbankerna kommer att i möjligaste mån utnyttja den fria sektorn. Att reglerna om den fria sektorn och om insättningsmaximum inte motsvarar sparbankernas nuvarande krav på rörelsefrihet har man nyligen vid två tillfällen fått bevis på, dels i en den 30 juni 1961 dagtecknad framställning av Svenska sparbanksföreningen till Kungl. Maj:t och dels i ett föreningens yttrande över ett av kreditmarknadsutredningen avgivet betänkande (SOU 1960:16). I förenämnda framställning — varur ovanstående siffror om den fria sektorns utnyttjande hämtats — säger sig sparbanksföreningen bl. a. ha svårt att finna att ett bibehållande av gällande regler för insättningsmaximum och för den fria sektorn skulle kunna fylla något praktiskt positivt syfte eller över huvud taget kunna sakligt motiveras. Dock är det enligt sparbanksföreningens mening möjligt att om statsmakterna skulle fästa särskilt avseende vid att någon speciell gräns sättes för de kortfristiga räkningarna — checkräkning och uppsägningsräkning — göra detta. För-

eningen fortsätter. »För överskådlig framtid skulle väl en fri sektor just för dess räkningar utan större olägenhet kunna sättas till 5 % av övrig inlåning enligt senaste bokslut. Av praktiska skäl torde postväxlar inte böra inräknas i denna sektor; dessa är ju närmast att jämföras med kontanter och inlöses i regel mycket snabbt.»

Vilken inställning statsmakterna kommer att intaga till sparbanksföreningens framställning är ännu obekant. Vi vill i detta sammanhang erinra om att Svenska bankföreningens framställning¹ om rätt för affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor att lämna kredit mot pant av aktier i och förlagsbevis utställda av förvaltnings- och emissionsbolag ansetts icke böra föranleda någon åtgärd, enär en dylik kreditgivning, om den gjordes beroende av tillsynsmyndighetens prövning, aktualiserade vissa spörsmål med hänsyn till att tillsynen över dessa kreditinstitut utövades av skilda myndigheter. Samma spörsmål kommer säkerligen att aktualiseras vid en bedömning av möjligheterna till en höjning av insättningsmaximum och/eller en utvidgning av den fria sektorn. Ett ställningstagande till sparbankernas nu nämnda framställning måste nämligen, såvitt vi kan förstå, vara ägnat att i hög grad aktualisera också ett beslut i frågan om sammanslagning av inspektionsmyndigheterna. Ett bifall till framställningen skulle enligt vår mening föga ytterligare ett starkt skäl till raden av de motiv som framförts för en sammanslagning.

Kravet på en enhetligare tillsyn kommer under alla förhållanden i och med den fortgående utjämnningen av olikheter mellan skilda kreditinstitut bara att öka i styrka, om icke ett definitivt avgörande i tillsynsfrågan snart träffas, och kan då i en icke avlägsen framtid ställa sparbankerna inför ett oundvikligt val mellan att antingen hävda sin särart eller att fortsätta att öka konkurrensen med andra kreditinstitut och acceptera logiken i ett resonemang som för fram till, att kreditinrättningar med alltmer sammanfallande verksamhetsfält bör stå under en enhetlig tillsyn. Att sparbankerna i ett dylikt val skulle avstå från konkurrensalternativet synes inte sannolikt.

Genom tillkomsten av Sparbankernas Bank fick sparbankerna ett organ som enligt § 1 i bankens bolagsordning »har till uppgift att för tillgodoseende av för svenska sparbanker gemensamma ändamål driva bankrörelse». Bankens viktigaste uppgift var från början och är alltjämt att vara ett likviditetsorgan för sparbankerna, dvs. den har att förvalta sparbankernas banktillgodohavanden och lämna sparbankerna kortfristiga krediter.

Sparbankernas Banks serviceverksamhet mot sparbankerna och indirekt mot dessas kunder sträcker sig över ett tämligen stort område. En intressant redogörelse härför lämnas av chefen för Sparbankernas Bank i en artikel i Svensk Sparbankstidskrift 1961 (nr 3). Artikelnen innehåller i huvudsak följande.

¹ Jfr. s. 8 i detta betänkande.

Sparbanker som icke själva vill belasta sin verksamhet med checkräkningsrörelse — eller som nått gränsen för den fria sektorn — kan hänvisa sina kunder att öppna checkräkning i Sparbankernas Bank. Vidare samarbetar banken med sparbankerna vid fördelningen av ekonomiska föreningars — främst jordbrukets — leveranslikvider till medlemmarna, en verksamhet som erbjuder viss likhet med den som utövas av jordbrukets kreditkassor.

Bankens utlåning består till 71 % av bostadskrediter, varav mest byggnadskreditiv, en rörelse som bedrivs i intimt samarbete med sparbankerna. Härigenom kan de sparbanker som icke önskar engagera sig i krediter under byggnadstiden men som är intresserade av att, sedan ett bygge färdigställt, lämna långfristig fastighetskredit till en kund hjälpa kunden till ett byggnadskreditiv genom att hänvisa honom till Sparbankernas Bank och när byggnaden är färdig lämna kunden den långfristiga fastighetskrediten.

Sparbankernas Bank diskonterar ofta växlar för sparbankskunders räkning, hittills företrädesvis skogs-, spannmålsväxlar eller andra varuväxlar. Man anser att en kund i sparbank skall kunna få uträtta även sina växelaffärer i sparbanken, där likvid för växeln ofta sättes in. Denna växeldiskontering torde vara till stöd för sparbankerna alldeles särskilt i konkurrensen om jordbrukskrediter.

Sparbank har f. n. ingen laglig möjlighet att ställa bankgarantier, men på den punkten kan banken tillgodose sparbankernas kunder.

Större delen av sparbankernas köp och försäljning av värdepapper går genom banken som är medlem av Stockholms fondbörs och som också kan utföra alla de uppdrag för sparbankskunders räkning som avser aktier, obligationer eller andra värdepapper.

Sparbankernas Bank är numera — liksom övriga affärsbanker — en av riksbanken auktoriserad valutabank och håller konton i flertalet europeiska och ett antal utomeuropeiska länder. Det har uppgivits att under senare år sparbankerna visat ett allt större intresse för en bättre kundservice beträffande utlandstransaktioner, en kundservice som Sparbankernas Bank kan förmedla. Hitintills lär det oftast ha varit fråga om transaktioner i resevaluta och exempel lär finnas på mindre sparbanker, som varit mycket livaktiga på detta område. Där antalet resevalutatransaktioner hos en sparbank varit av större omfattning har Sparbankernas Bank deponerat resecheckar och sedlar hos sparbanken, som därigenom direkt kunnat tillgodose önskemål om resevaluta på samma sätt som i en affärsbank. Sedan Sparbankernas Bank lagt ned arbete på att bl. a. genom reklam sprida kännedom om möjligheterna att ordna valutaaffärer i sparbankerna har denna del av sparbankernas verksamhet snabbt kommit att uppskattas, vilket framgår av att antalet utlandstransaktioner under den senaste 5-årsperioden stigit mycket kraftigt.

Exempel finns också på att små sparbanker blivit bankförbindelser åt mindre företag även när det gällt utländska betalningar, t. ex. inkassouppdrag, rembourser och valutaöverföringar. En förutsättning för att få dessa småföretag som kunder har ofta varit att sparbank kunnat erbjuda fullständig bankmässig service; ett erbjudande som baserat sig på sparbankens möjligheter att utnyttja Sparbankernas Bank både vid valutaaffärer och växeldiskontering m. m. Exempel lär finnas på relativt små sparbanker som haft kontakter med företag som har import och export över stora delar av världen.

Banken har clearing för betalningar både mellan sparbanker inbördes och mellan sparbanker och andra kreditinstitut. Genom clearingens möjliggöres de s. k. rikstjänstbetalningarna, som innebär att sparbanksbok kan användas över hela landet. År 1960 startades den s. k. nordiska samtjänsten, som förväntas komma att spela en stor roll i framtiden.

Ett område, där man inom sparbankerna kan erbjuda kunderna sina tjänster, är inkasso- och utbetalningsuppdrag inom landet. Man bör hålla i minnet, att sparbankerna genom sina närmare 1 500 kontor täcker hela landet och att antalet sparbankskontor är fler än vad affärsbankerna tillsammans förfogar över. I konkurrensen med postgirot och kanske också i viss mån med bankgirot är det för sparbankerna angeläget, att observera och tillvarata möjligheterna till dessa uppdrag. Sparbankerna har också möjlighet att genom Sparbankernas Bank ansluta sina kunder till bankgirot, vilket kan ha betydelse för sparbankernas kunder från småindustrien och hantverket.

Man har anledning antaga att sparbankernas genom Sparbankernas Bank inledda konkurrens med andra kreditinstitut, sådan den beskrivits i ovan refererade artikel, icke på många år kan bli av större betydelse för affärsbankerna med deras mångfaldiga och starka anknytningar till storföretagen inom det privata näringslivet men det synes å andra sidan uppenbart, att de möjligheter som i artikeln redovisats måste stimulera till ökad konkurrens mellan å ena sidan större sparbanker och å den andra provinsbanker, storbankernas avdelningskontor och jordbrukskreditkassorna.

Sparbankernas Bank står nu under tillsyn av bank- och fondinspektionen. Denna anordning möter så vitt vi vet inga invändningar i sparbanksvärlden. Med den nyckelställning Sparbankernas Bank intar som förmedlare av många av sparbankernas rent kommersiella transaktioner synes det emellertid knappast rationellt att banken och sparbankerna inspekteras av olika organ.

Under senare år har frågorna om olika kreditinstituts medverkan i åtgärder som syftar till ekonomisk stabilitet kommit att spela en betydande roll i den ekonomiska politiken. Genom överenskommelser mellan riksbanken och affärsbanker, sparbanker, jordbrukskreditkassor samt försäkringsbolag har likviditeten i olika kreditinstitut och dessas utlåning reglerats i nyss nämnda syfte. I dessa överenskommelser har de inspekterande myndigheterna icke direkt deltagit. Ätminstone i fråga om affärsbankernas utlåning har emellertid den inspekterande myndigheten anlåtats för utredningar som kan ha varit ägnade att tjäna till ledning vid riksbankens ställningstaganden i dessa frågor. Åtgärder i kreditbegränsande riktning kan knappast vidtagas mot endast en grupp av penninginstitut utan att risk uppkommer för en mindre lämplig fördelning av institutens medverkan för att trygga en stabilitet i den ekonomiska utvecklingen inom landet. Riskerna för att ojämnheter uppkommer i de åtaganden som kreditinstituten har att fullgöra i dessa avseenden bör bli mindre, därest inspektionsmyndigheten är gemensam för flertalet kreditinstitut.

De synpunkter som ovan redovisats leder enligt vår mening tillsammans oundgängligen fram till att tiden nu är mogen för ett beslut att slå samman sparbanksinspektionen med bank- och fondinspektionen.

Organisation

Vid upprättandet av en organisationsplan för en central gemensam tillsynsmyndighet torde det vara nödvändigt att först bestämma med vilka tidsintervaller undersökningar av sparbanker i framtiden bör ske. Sparbanksinspektionen har uppgivit, att f. n. fem till sju år kan förflyta mellan undersökningar i en och samma sparbank. En dylik inspektionsfrekvens kan icke anses tillräcklig. Både affärsbanker och centralkassor för jordbrukskredit inspekteras åtminstone vartannat år och i våra nordiska grannländer ävensom i övriga av oss redovisade länder är tidsintervallerna mellan undersökningar av en och samma sparbank avsevärt kortare än fem år. Vi vill vidare erinra om vad vi på sidan 74 anfört angående sparbanksväsendets interna kontroll.

Enligt vad vi erfarit har flera sparbanksundersökningar under senare tid givit belägg för att vid en låg inspektionsfrekvens försämringar i en sparbanks skötsel — även bortsett från rena förskingringsfall — kan fortskrida relativt långt utan att uppmärksammas.

En ökad inspektionstäthet är med hänsyn till nyss nämnda förhållande önskvärd och ägnad att göra inspektionerna kortare och enklare. Den skapar vidare en intimare kontakt mellan inspektionsmyndigheten och sparbankerna. Detta leder i sin tur till ett ökat ömsesidigt utbyte av informationer med bättre möjlighet för tillsynsmyndigheten att delge den enskilda sparbanken sina synpunkter.

I betraktande av det nu anförda synes tidsintervallerna mellan undersökningar i en och samma sparbank som regel icke böra överstiga två år.

Vi vill i detta sammanhang understryka, att en förbättring av sparbankernas interna kontroll skulle i hög grad förenkla tillsynsverksamheten och därmed underlätta en ökad inspektionsfrekvens.

Vi har övervägt huruvida en uppdelning av landet i inspektionsdistrikt med i varje distrikt fast bosatta inspektörer kan vara ägnad att förenkla och effektivisera inspektionsverksamheten. Systemet med en sådan uppdelning tillämpas i viss utsträckning i Finland medan inspektionen är helt centraliserad i Danmark och Norge. Vi har tidigare uttalat, att vi icke anser sparbankernas lokala anknytning och betydelsen av ortskännedom utgöra tillräckliga skäl för en decentraliserad tillsynsorganisation. De fördelar, som en uppdelning av inspektionen på skilda distrikt skulle kunna erbjuda

i form av bl. a. kortare inspektionsresor motvägs av att en central inspektion sannolikt kräver mindre personal, varigenom löner och lokalhyror kan nedbringas. Det måste vidare vara till gagn, att en och samma sparbank inte alltid inspekteras av samma person. Med hänsyn till det anförda vill vi icke förorda inrättandet av distriktsinspektörer inom den statliga inspektionen.

1948 års sakkunniga föreslog, att de tillsynsuppgifter som tidigare handhåfts av sparbanksinspektionen samt länsstyrelserna och de allmänna ombuden skulle övertagas av »banksinspektionen» samt förordade i anslutning här till viss personalförstärkning. Som bekant följdes icke de sakkunnigas förslag. Länsstyrelserna behöll vissa tillsynsuppgifter och sparbanksinspektionen fick bestå som självständigt verk med uppgift att utöva praktiskt taget hela den löpande övervakningen, vari tidigare ingått de allmänna ombudens årliga undersökningar av samtliga sparbanker i riket. Att sparbanksinspektionen trots detta icke erhöll erforderlig personalförstärkning torde främst ha berott på att den i SpL genomförda förbättringen av den allmänna revisionen väntades komma att lätta inspektionens arbetsbörda och därmed förkorta tidsintervallerna mellan sparbanksundersökningarna. Även om SpL medfört en viss begränsning av sparbanksinspektionens arbetsuppgifter, har av skäl, som inspektionen själv redovisat, någon stegring av inspektionsfrekvensen icke kommit till stånd, trots att personalen utökats med en byråinspektör.

Sparbanksinspektionens undersökningar av sparbankerna är, som framgår av redogörelsen för hur en sådan undersökning tillgår, f. n. ytterst grundliga och omfattande. Inspektionen synes vid undersökningarna i viss utsträckning nödgas ägna sig även åt sådana kontrolluppgifter, som normalt icke bör belasta tillsynsmyndigheten utan i stället ombesörjas av sparbankernas interna kontrollorgan.

Från sparbanksinspektionens sida har uppgivits, att någon väsentlig inskränkning av de kontrolluppgifter den utför vid sina undersökningar f. n. icke torde vara lämplig.

Av det ovan anförda framgår, att ett tillgodoseende av kravet på rimlig inspektionstäthet i sparbankerna oundgängligen kräver en personalförstärkning hos tillsynsmyndigheten.

Att exakt bedöma vilken omfattning denna förstärkning bör ges ställer sig svårt. Personalförteckningen i den i det följande intagna organisationsplanen måste, åtminstone för närvarande, anses utgöra ett minimum för åstadkommande av skälig inspektionsfrekvens. Det är icke osannolikt, att ytterligare personalförstärkningar kan bli aktuella i framtiden. Dock lär sparbankerna om de i tillräcklig omfattning förstärker sina interna kontrollorgan kunna eliminera behovet av ytterligare personaltillskott hos inspektionsmyndigheten.

1948 års sakkunniga föreslog, att en sammanslagen inspektion borde er-

hålla namnet bankinspektionen. Detta motiverade de sakkunniga med att ordet bank i officiellt språkbruk finge anses ha en betydligt mera vidsträckt innebörd än som beteckning å affärsbank och torde kunna användas som benämning på varje penninginstitut som driver bankrörelse. Även vi förordar att den nya tillsynsmyndigheten erhåller namnet bankinspektionen.

Det är angeläget att den centrala tillsynsmyndigheten får en organisation, som tillräckligt markerar betydelsen av sparbanksärendena. I detta syfte vill vi föreslå att för sparbanksärenden inrättas en särskild avdelning. För att tillgodose kravet på att denna förestås av en person med tillräcklig kompetens och auktoritet bör avdelningens chef placeras i lönegraden Br 4 och erhålla titeln sparbanksinspektör.

I analogi härmed bör den nuvarande bankbyrån framdeles benämnas bankavdelningen och bankbyråns chef — som nu är placerad i lönegrad Br 2 — uppflyttas till lönegrad Br 4 och benämnas bankinspektör.

Fond- och jordbrukskassebyråerna bör — liksom nu — förestås av byråchefer i lönegraden Br 2. Chefen för administrativa byrån, som f. n. är placerad i lönegraden Bo 1, bör erhålla samma lönegrad som de andra byråcheferna inom inspektionen.

Med denna organisation blir det naturligt att den nuvarande befattningen som bankinspektör ombildas till en befattning som generaldirektör. De överväganden som kan påkallas av att denne ersätter de nuvarande cheferna för bank- och fond- samt sparbanksinspektionerna och sålunda får ökade arbetsuppgifter torde ankomma på Kungl. Maj:t.

Enligt 5 § instruktionen för bank- och fondinspektionen skall en av byråcheferna vara bankinspektörens ställföreträdare. Som sådan fungerar f. n. bankbyråns nuvarande chef.

Även chefen för den nya inspektionsmyndigheten bör ha ställföreträdare. Med den organisation vi förordat synes det naturligt att ställföreträdarskapet delas på så sätt, att sparbanksinspektören företräder generaldirektören i sparbanksärenden, medan bankinspektören utövar ställföreträdarskapet i andra ärenden. Därvid förutsätter vi att, i generaldirektörens frånvaro, den befattningshavare som har att vikariera för bankinspektören eller sparbanksinspektören i sin egenskap av sådan vikarie jämväl inträder som generaldirektörens ställföreträdare i fråga om till respektive avdelningar hörande ärenden. Motsvarande princip torde i praktiken tillämpas vid länsstyrelserna, där vid förfall för landssekreteraren eller landskamreraren vederbörande vikarie torde vara även landshövdingens ställföreträdare i fråga om ärenden som handläggas å respektive avdelningar.

Inom sparbanksinspektionen liksom inom bank- och fondinspektionen finns för närvarande en biträdande ledamot. Även i en sammanslagen inspektion torde det vara värdefullt att ha tillgång till sådan ledamot. Sannolikt vore det ur arbetssynpunkt en fördel om endast en biträdande ledamot tillsattes. Det torde emellertid vara mycket svårt att finna en person som

har tillräckliga kunskaper om de ärenden inspektionen kommer att handlägga och som dessutom intar en i förhållande till de kontrollerade kreditinstituten tillräckligt självständig ställning. Detta i förening med det stora antalet sparbanksärenden som kommer att tillföras inspektionen talar för att — åtminstone övergångsvis — behov föreligger av särskild ledamot med kunskap om sparbanksfrågor. Med hänsyn härtill förordar vi tillsättande av två biträdande ledamöter, en för sparbanksärenden och en för övriga ärenden.

Vi har tidigare framhållit vikten av att den nya tillsynsmyndigheten tillförsäkras erforderlig kompetens för handläggning av alla de ärenden den anförtros. Från denna synpunkt synes det angeläget att någon av inspektionens befattningshavare i lägst byråchefs ställning skall ha avlagt juris kandidatexamen.

I tabblån på sidan 92 har vi redovisat den personal som enligt vår mening bör ingå i bankinspektionen. Tabblån utvisar också omfattningen av den föreslagna personalförstärkningen och den därav föranledda ungefärliga ökningen av avlöningskostnaderna. Vid beräkning av dessa har den principen följts att lönen beräknats efter den näst högsta löneklassen i varje lönegrad.

I anslutning till tabblån vill vi anföra följande.

Förste byråsekreterartjänsten å sparbanksinspektionen har, med hänsyn till denna befattnings krävande beskaffenhet, ändrats till en byrådirektörstjänst. Den ökade inspektionsfrekvensen skulle möjliggöras främst genom inrättandet av två nya byrådirektörstjänster samt en byråinspektörstjänst och en assistenttjänst. Dessa nya tjänster i förening med de föreslagna lönegradsuppflyttningarna skulle medföra ökade befordringsmöjligheter inom verket och motverka den stora avgång ur tjänst som f. n. förekommer i sparbanksinspektionen. Till verket skulle kunna knytas personer med aktuell och ingående erfarenhet av bankarbete.

Vårt förslag innebär härjämte att sparbanksavdelningen till sitt förfo- gande får något större biträdespersonal än den som f. n. finns i sparbanks- inspektionen.

Omkostnadsstaten, som för bank- och fondinspektionen och sparbanks- inspektionen tillhopa nu utgör 211 500 kronor, kan genom de föreslagna ändringarna beräknas öka med cirka 40 000 kronor.

Härtill kommer en beräknad ökning av pensions- och sjukförsäkringsav- gifter m. m. å cirka 10 000 kronor.

Även för det fall att sparbanksinspektionen skulle komma att bestå som självständigt verk är för erhållande av stegrad inspektionsfrekvens en per- sonalförstärkning oundgängligen nödvändig. Kostnaderna för en sådan för- stärkning kan beräknas till i runt tal 130 000 kronor.

Om sparbanksinspektionen kommer att upphöra som självständigt verk och ingå som en avdelning i en nybildad bankinspektion måste utgifterna från de å staten upptagna anslagsposterna, i vad de avser för de kontrol-

Personalltablå

Kostnader i 1 000-tal kronor

Byrå (motsv.)	Personal				Kostnader			Föränd. för resp. byrå (motsv.)
	Nu	Förslag	Föränd.		Nu	Förslag	Föränd.	
1	2	3	4		5	6	7	8
Verkschef	1 bankinsp.	Br 8	1 gdir.	Br 8	66,2	66,2	—	—
Adm. byrån	1 beh.	Bo 1	1 beh.	Br 2	42,8	45,0	+ 2,2	+ 2,2
Bankbyrån	1 beh.	Br 2	1 bankinsp.	Br 4	45,0	49,6	+ 4,6	—30,3
(b.-avdeln.)	2 bdir.	Ao 26	2 bdir.	Ao 26	73,6	73,6	—	
	1 bdir. ¹	—	—	—	34,9	—	—34,9	
Fondbyrån	1 beh.	Br 2	1 beh.	Br 2	45,0	45,0	—	—
	1 bdir.	Ao 26	1 bdir.	Ao 26	36,8	36,8	—	—
Jordbr.-k.-byrån	1 beh.	Br 2	1 beh.	Br 2	45,0	45,0	—	—
	1 bdir. ²	Ao 26	—	—	—	—	—	—
Sp.-b.-insp:n	1 sp.-banksinsp.	Br 5	1 sp.-banksinsp.	Br 4	52,6	49,6	— 3,0	+130,2
(spb.-avdeln.)	2 bdir.	Ao 26	5 bdir.	Ao 26	73,6	184,0	+110,4	
	1 fbsekr.	Ao 23	—	Ao 23	31,5	—	—31,5	
	1 byråinsp.	Ae 19	2 byråinsp.	Ao 21	25,6	56,8	+31,2	
	2 ass.	Ae 17	3 ass.	Ae 17	46,2	69,3	+23,1	
Biträdespers.	3 kansliskriv.	Ao 10	1 f. kansliskriv.	Ao 12	48,3	17,9	+ 1,8	— 7,7
	1 kont.	Ao 9	2 kansliskriv.	Ao 10	15,3	32,2	+15,3	
	5 kanslibitr.	Ao 7	7 kont.	Ao 9	69,0	30,6	+27,6	
	1 kanslibitr.	Ae 7	—	Ao 7	13,8	96,6	—13,8	
	2 exp.-v.	Ao 7	1 exp.-v.	Ao 7	27,6	13,8	—13,8	
	2 kont.-bi.	Ao 5	1 kont.-bi.	Ao 5	24,8	12,4	—12,4	
	1 kont.-bi.	Ae 5	—	Ae 5	12,4	—	—12,4	
Summa					830,0	924,4	+94,4	

¹ Arvodist med arvode motsv. A 24:27. Befattningen upphör 1/5 1962.

² Icke besatt f. n.

lerade kreditinrättningarna gemensamma kostnader, fördelas annorlunda än för närvarande.

Dessa utgifter täckes nu till 75 procent från bankinspektionens fond, till 15 procent från jordbrukskassetillsynens fond och till 10 procent från fondinspektionens fond.

Vid en sammanslagning synes ifrågavarande utgifter böra bestridas till förslagsvis 44 procent från bankinspektionens fond, till likaledes 44 procent från sparbanksinspektionens fond, till 8 procent från jordbrukskassetillsynens fond och till 4 procent från fondinspektionens fond.

Med den ståndpunkt vi intagit i organisationsfrågan får det anses själfvallet att vi inte kan förorda annat säte för det nya ämbetsverket än huvudstaden, dit såväl affärsbankerna som sparbankerna, jordbrukskasserörelsen och fondhandeln har sina intresseorganisationer förlagda och där nämnda kreditinstitutioner bedriver en betydande del av sin verksamhet.

Sammanfattning

Tillsynen över sparbankerna bör bedrivas av organ med obestridd auktoritet, grundad på erfarenhet och kunskaper samt oberoende i förhållande till de institutioner som tillsynen avser.

Dessa krav kan enligt vår mening bäst uppfyllas om tillsynen utövas av statlig myndighet. Av detta och andra skäl har vi avvisat tanken på en inspektion i sparbankernas egen regi efter mönster av det tillsynssystem som för några år sedan infördes i Finland, ett alternativ som vi enligt direktiven för utredningen haft att överväga.

Sparbankstillsynen är f. n. delad mellan sparbanksinspektionen och länsstyrelserna. Vi har funnit denna uppdelning medföra så avsevärda nackdelar att vi föreslår att länsstyrelsernas befattning med alla väsentliga tillsynsuppgifter skall upphöra. Registreringar och kungörelseförfaranden bör dock lämpligen fortfarande handhas av länsstyrelserna liksom frågan om förvaring av värdehandlingar under krig eller därmed jämförliga förhållanden.

Vi förordar slutligen att sparbanksinspektionen sammanslås med bank- och fondinspektionen till en gemensam myndighet, benämnd bankinspektionen. Vid en sådan sammanslagning bör inspektionsverksamheten kunna bedrivas så att tillsynsmyndighetens erfarenhet från olika delar av kreditväsendet och allmänna överblick i tillsynsfrågor nyttiggöres på ett sätt som blir av värde för såväl sparbankerna som andra kreditinstitut.

Specialmotivering

Förslag till ändringar i SpL

De av oss förordade ändringarna i SpL är, med få undantag, föranledda av förslaget att länsstyrelsernas befattning med sparbankstillsynen så gott som helt skall upphöra och att sparbanksinspektionen skall sammanslås med bank- och fondinspektionen.

Till de i det föregående anförda skälen för våra förslag vill vi göra följande tillägg.

3 §.

Denna paragraf har genom förslaget erhållit en lydelse motsvarande 3 § BL.

6 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen.¹

8 §.

Grundfondens belopp skall enligt 1 § punkt 4 SpK angivas i reglementet för sparbanken. Om auktorisationen centraliseras, synes det naturligt, att dispenser från huvudregeln om grundfondens minimibelopp meddelas av den centrala myndigheten.

11 §.

Huvudmännens antal skall enligt 1 § punkt 5 SpK angivas i reglementet. Lämpligheten av detta antal blir sålunda föremål för stadfästelsemyndighetens prövning. Det måste anses mest rationellt att samma myndighet skall äga rätt medgiva undantag från huvudregeln om maximiantalet huvudmän.

12 §.

I 1923 års sparbankslag föreskrevs att sparbanks huvudmän skulle vara bosatta inom sparbankens verksamhetsområde men att länsstyrelse på grund av särskilda förhållanden kunde tillåta avsteg från denna bestämmelse. I 1948 års sakkunnigas förslag slopades denna dispensmöjlighet. SpL

¹ Bet. s. 77 f. Jfr även Westerlind: Sparbankslagen s. 81 f.

bibehöll emellertid den äldre sparbankslagens dispensregel. Under förarbetena uttalades emellertid att denna regel borde utnyttjas restriktivt. Den lokalkännedom som ett avgörande av angivet slag i förekommande fall kan tänkas kräva torde bankinspektionen lätt kunna få del av genom en underhandsförfrågan till vederbörande länsstyrelse.

32 §.

Frågor angående förvärv, nybyggnad eller ombyggnad av sparbanks fastighet torde få en enhetligare bedömning om de avgöres centralt. I normala fall kan man förvänta att sparbankens framställning, eventuellt i förening med remissyttrande från länsstyrelsen, ger tillräckligt underlag för en bedömning som tar skälig hänsyn till lokala förhållanden. I mera komplicerade frågor av denna art kan bankinspektionen genom besök på platsen inhämta kompletterande upplysningar.

34 §.

Enligt vårt förslag bör stadfästelse av sparbanks reglemente ske centralt. Stadfästelse må enligt 7 § ej meddelas, där ej sparbanken prövas vara nyttig för det allmänna. Sparbanksverksamhetens allmännytta har i 34 § uppställts som ett villkor även för filialbildning. En central gemensam inspektion torde med sin vidare överblick över kreditväsendet vara den myndighet som är mest kompetent att avgöra om det angivna villkoret är uppfyllt. Den myndighet som har att stadfästa sparbanks reglemente bör uppenbarligen också handlägga ärenden angående filialbildning. Hänsyn bör givetvis i dessa ärenden tagas till de vägande lokala synpunkter som må framföras i sparbanks framställning eller i remissyttrande från länsstyrelse.

78 §.

Ett av villkoren för tillstånd till fusion är enligt förevarande paragraf att fusionen framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. En bedömning härav synes böra åligga en central fackmyndighet med överblick över stora delar av kreditväsendet. Att fusion är ett ärende av i hög grad bankteknisk natur torde icke kunna förnekas. SpL förutsätter också obligatorisk remiss till sparbanksinspektionen i alla fusionsärenden.

Sparbanksrepresentanterna inom 1948 års sakkunniga framhöll, att betydelsen av länsstyrelsernas ortskännedom är särskilt stor i fusionsärenden. Vi instämmer i detta uttalande och vill understryka vikten av att bankinspektionen i ärenden av förevarande art inhämtar yttrande från vederbörande länsstyrelse.

79 §.

I 190 § BL föreskrives, att bankaktiebolag ej må övertaga sparbanks rörelse med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för

det allmänna, lämnar tillstånd därtill. Enär andra stycket av 79 § i dess nuvarande lydelse möjligen kan tolkas så, att sparbanks överlåtande å bankaktiebolag kan ske villkorslöst, har vi ansett påkallat att i samband med ändringen av tillsynsbestämmelsen i förevarande lagrum även införa det i BL angivna villkoret för bankaktiebolags övertagande av sparbank.

80—85 §§.

Dessa paragrafer är i SpL sammanförda till kapitlet »Om tillsyn». Vi har sökt att, med bibehållande av nuvarande antal paragrafer, i möjligaste mån åvägabringa överensstämmelse mellan de stadganden i hithörande hänseenden som bör upptagas i SpL och motsvarande stadganden i BL och JKL. Detta, i förening med den förordade sammanslagningen av två tillsynsmyndigheter till en, har nödvändiggjort vissa textomflyttningar.

80 §.

Förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse upphör att gälla och ersättes av en allmän tillsynsregel, till vilken motsvarighet finnes i 147 § BL och 68 § JKL.

81 och 82 §§.

De ändringar som vidtagits i dessa paragrafer är uteslutande betingade av sammanslagningen av inspektionsmyndigheterna.

83 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 84 §, som innehåller en föreskrift, att sparbanks styrelse årligen skall till länsstyrelse avgiva statistisk redogörelse angående sparbanken. Denna redogörelse skall länsstyrelsen enligt 51 § SpK ofördröjligen översända till statistiska centralbyrån.

Enligt vad vi underhand erfarit från statistiska centralbyrån förekommer numera i större utsträckning än tidigare, att statistik rörande bl. a. kommunala förhållanden insändes direkt till detta ämbetsverk utan förmedling av annan myndighet.

Eftersom bankinspektionen icke synes böra åläggas skyldighet att bearbeta eller publicera sparbanksstatistiken synes det innebära en onödig omgång att låta de statistiska redogörelserna passera inspektionen.

Vi förordar därför att de statistiska uppgifterna av sparbankerna insändes direkt till statistiska centralbyrån.

84 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 85 §.

85 §.

I denna paragraf har införts en föreskrift av enahanda innehåll som 162 § BL.

92 §.

Straffbestämmelserna i 95 § punkt 8 förutsätter att såväl revisor som likvidationsrevisorer skall äga rätt att anlita medhjälpare. I såväl ABL (111 och 152 §§) som i lagen om ekonomiska föreningar (49 och 80 §§) finnes intagna särskilda föreskrifter som — med vissa förbehåll — ger revisor och likvidationsrevisor sådan rätt. Vi har ansett det påkallat att införa motsvarande bestämmelser i fråga om revisor och likvidationsrevisor i sparbank. Dessa bestämmelser återfinnes i förslagen till ändringar av 23 och 41 §§ SpK och har kompletterats med en föreskrift i 92 § andra stycket SpL, att revisor eller likvidationsrevisor skall svara för skada, som hans medhjälpare uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat sparbanken. En motsvarande bestämmelse återfinnes i 208 § ABL och i 177 § BL, oaktat sistnämnda lag saknar uttryckligt stadgande om revisors rätt att anlita medhjälpare.

98 a §.

Som framgår av ordalydelsen i denna paragraf är det sparbanksinspektionen som har att övervaka att den i paragrafen avsedda stiftelsens tillgångar är placerade på föreskrivet sätt. Om så ej är fallet skall inspektionen anmäla förhållandet till länsstyrelsen, som kan förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse. Det synes icke rationellt att den centrala fackmyndighet, som är anförtrordad tillsynen över ifrågavarande stiftelser, skall behöva gå omvägen över länsstyrelse för att utverka erforderliga förelägganden.

98 a §.

En regel motsvarande denna finnes f. n. i 81 § första stycket femte ledet. Före SpL:s ikraftträdande innefattades samma bestämmelse i lagen den 30 april 1942 (nr 226) angående rätt för länsstyrelse att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar. Sistnämnda lag var en beredskapslag, avsedd närmast för krigsfall.

Med hänsyn till att bestämmelsen främst avser sådana extraordinära fall, då det kan vara svårt eller omöjligt för en sparbank att från en central myndighet tillräckligt snabbt få anvisning på lämpligt sätt för förvaring av sina värdehandlingar synes det oss naturligt att länsstyrelserna under angivna förhållanden ha att meddela sådana anvisningar.

Bestämmelsen bör enligt vår mening på grund av sin speciella karaktär ingå i kapitlet »Särskilda bestämmelser».

Förslag till ändringar i SpK

23 och 41 §§.

I fråga om dessa paragrafer hänvisas till detaljmotiveringen under 92 § SpL.

Vi vill tillägga att regeln i fjärde stycket av 23 § torde böra tillämpas med försiktighet. Tillsynsmyndigheten bör sålunda i de fall då vederbörande huvudmän träffat förbehåll mot att av dem utsedd revisor skall äga rätt anlita medhjälpare icke lämna den av myndigheten tillsatta revisorn tillstånd att anlita medhjälpare utan att bereda sparbankens styrelse tillfälle yttra sig i frågan (jfr 49 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar).

45 §.

Enligt 78 § 3 mom. SpL i den av oss föreslagna lydelsen skall ansökan om tillstånd att bringa fusionsavtal till verkställighet göras hos tillsynsmyndigheten.

Enligt förslaget till 45 § femte stycket SpK skall genom tillsynsmyndighetens försorg underrättelse om sådan ansökan och om beslut som meddelats i anledning av ansökningen ofördröjligen avsändas till registreringsmyndigheten (länsstyrelsen), som har att registrera såväl ansökningen som beslutet.

Den kungörelse om beslut med tillstånd till fusionsavtalets verkställande varom förmåles i sjätte stycket av sistnämnda paragraf har så nära samband med registreringen av samma beslut, att kungörelseförfarandet lämpligen bör ombesörjas av registreringsmyndigheten.

51 §.

Se detaljmotivering under 83 § SpL.

Förslag till instruktion för bankinspektionen

5 §.

Vi har ansett det lämpligt att sparbanksinspektören med sin speciella sakkunskap i och erfarenhet av sparbanksfrågor bör företräda generaldirektören i fråga om sparbanksärenden.

För närvarande utgår särskilt ställföreträdararvode till bankinspektörens ställföreträdare men däremot icke till sparbanksinspektörens ställföreträdare. Båda uppbär emellertid för tid, då verkschefen icke är i tjänst, vikariatsersättning.

Om det av oss förordade systemet med två ställföreträdare accepteras, torde vikariatsersättning icke böra utgå. I stället bör ställföreträdarna uppbära särskilt arvode. Detta bör förslagsvis bestämmas till 3 000 kronor för envar av ställföreträdarna.

19 §.

Med uttrycket »befattning» hos sparbank avses såväl styrelseuppdrag som anställning i övrigt (jfr 19 § första stycket instruktionen för bank- och fondinspektionen med 160 § första stycket BL och 81 § JKL).

Förslag till
Lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker

Härigenom förordnas *dels* att 3, 6, 34, 78—86, 91, 92 och 95—97 §§ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i 8, 11, 12, 27, 31, 32, 37, 48, 51, 61, 63—66, 69, 75 och 99 §§ orden »länsstyrelsen» och »sparbanksinspektionen» eller genitivformen av dessa ord skola ersättas med ordet »tillsynsmyndigheten» eller motsvarande form härav, *dels* att i 48 § ordet »inspektionen» skall ersättas av ordet »myndigheten», *dels* ock att omedelbart efter 98 § skall införas en ny paragraf, betecknad 98 a §, av den lydelse här nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Sparbankerna skola, *på sätt i denna lag sägs*, stå under offentlig tillsyn.

Sparbankerna skola stå under tillsyn av en för hela riket gemensam tillsynsmyndighet, varom förmäles i 85 §.

För inskrivning — — — i 90 §.

För inskrivning — — — i 90 §.

6 §.

Stiftarna skola söka stadfästelse å reglementet hos länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse skall hava sitt säte.

Stiftarna skola söka stadfästelse å reglementet hos tillsynsmyndigheten.

Vid ansökningen, — — — blivit tecknat.

Vid ansökningen, — — — blivit tecknat.

34 §.

Sparbanks filial — — — sparbankens verksamhetsområde.

Sparbanks filial — — — sparbankens verksamhetsområde.

Filial, som må bevilja eller utbetala lån eller ombesörja avräkningsbokföring eller hålles öppen mer än nio timmar i veckan, är avdelningskontor. Annan filial är sparställe. För inrättande av avdelningskontor i kommun, där sparbanken icke förut driver verksamhet vid huvudkon-

Filial, som må bevilja eller utbetala lån eller ombesörja avräkningsbokföring eller hålles öppen mer än nio timmar i veckan, är avdelningskontor. Annan filial är sparställe. För inrättande av avdelningskontor i kommun, där sparbanken icke förut driver verksamhet vid huvudkon-

(Nuvarande lydelse)

tor eller avdelningskontor, fordras tillstånd av *länsstyrelsen i det län, till vilket kommunen hör*. Sådant tillstånd må lämnas endast om sparbanksverksamheten i kommunen finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

(Föreslagen lydelse)

tor eller avdelningskontor, fordras tillstånd av *tillsynsmyndigheten*. Sådant tillstånd må lämnas endast om sparbanksverksamheten i kommunen finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

78 §.

Fusion av — — — 1—3 mom. sägs.

1 mom. Avtal om att en sparbanks alla tillgångar och skulder skola genom fusion övertagas av en annan sparbank må träffas mellan sparbankerna, såframt av styrelsen i den överlåtande sparbanken framlagt förslag till sådant fusionsavtal godkänts av huvudmännen i denna sparbank efter vad i 2 mom. sägs. Fusionsavtalet må ej verkställas utan tillstånd av *länsstyrelse* enligt vad därom stadgas i 3 mom.

2 mom. Sådant beslut — — — fusion förfallen.

3 mom. Senast fyra månader efter det registrering skett av sådant beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal, som avses i 1 och 2 mom., skall såväl den övertagande som den överlåtande sparbankens styrelse göra ansökan om tillstånd av *länsstyrelsen i det län, inom vilket den överlåtande sparbankens styrelse har sitt säte*, att bringa fusionsavtalet till verkställighet. Vid ansökningen skall fogas bevis, att beslutet blivit registrerat.

Länsstyrelsens tillståndsprövning skall grundas å ett bedömande av huruvida fusionen dels kan anses vara förenlig med deras intressen, som

Fusion av — — — 1—3 mom. sägs.

1 mom. Avtal om att en sparbanks alla tillgångar och skulder skola genom fusion övertagas av en annan sparbank må träffas mellan sparbankerna såframt av styrelsen i den överlåtande sparbanken framlagt förslag till sådant fusionsavtal godkänts av huvudmännen i denna sparbank efter vad i 2 mom. sägs. Fusionsavtalet må ej verkställas utan tillstånd av *tillsynsmyndigheten* enligt vad därom stadgas i 3 mom.

2 mom. Sådant beslut — — — fusion förfallen.

3 mom. Senast fyra månader efter det registrering skett av sådant beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal, som avses i 1 och 2 mom., skall såväl den övertagande som den överlåtande sparbankens styrelse göra ansökan *hos tillsynsmyndigheten* om tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet. Vid ansökningen skall fogas bevis, att beslutet blivit registrerat.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning skall grundas å ett bedömande av huruvida fusionen dels kan anses vara förenlig med deras

(Nuvarande lydelse)

äro insättare i eller eljest hava fordringar å de av fusionen berörda sparbankerna, dels framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. *Beslut må ej meddelas utan att yttrande i ärendet avgivits av sparbanksinspektionen samt, där den övertagande sparbankens styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.*

När lagakraftvunnet — — — övertagande sparbanken.

79 §.

Avtal, som — — — till efterrättelse.

Avtalet må, där det *icke* avser sparbanks överlåtande å bankaktiebolag, ej verkställas utan tillstånd av länsstyrelsen i det län, inom vilket den överlåtande sparbankens styrelse har sitt säte. *Beslut i tillståndsärendet må ej meddelas utan att yttrande avgivits av sparbanksinspektionen samt, där överlåtelsen sker till sparbank, vars styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.*

80 §

Tillsynen å sparbank skall på sätt nedan stadgas utövas av länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse har sitt säte, samt av en för hela riket gemensam sparbanksinspektion.

(Föreslagen lydelse)

intressen, som äro insättare i eller eljest hava fordringar å de av fusionen berörda sparbankerna, dels framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt.

När lagakraftvunnet — — — övertagande sparbanken.

Avtal, som — — — till efterrättelse.

Avtalet må, där det avser sparbanks överlåtande å bankaktiebolag, ej verkställas utan tillstånd av *Konungen och eljest icke utan tillstånd av tillsynsmyndigheten.*

Tillsynsmyndigheten skall övervaka att sparbankerna i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende å sparbanker, ävensom de för sparbankerna gällande reglementena samt de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag, författning eller reglemente meddelats av huvudmännen eller styrelsen.

80 § i dess föreslagna lydelse motsvarar nuvarande 83 § (jfr 147 och 148 §§ BL).

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagne lydelse)*

Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa sparbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på sparbanks säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av sparbanksverksamheten.

Tillsynen utövas med ledning av handlingar, vilka jämlikt denna lag insändas till tillsynsmyndigheten, ävensom upplysningar, som inhämtas vid sparbanksundersökning eller annorledes. Sparbanksundersökning skall anställas så ofta sådan av myndigheten anses erforderlig eller av Konungen anbefalles.

Där tillsynsmyndigheten så finner erforderligt, må myndigheten meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.

81 §.

Länsstyrelsen tillkommer:

att, om sparbanks huvudmän eller styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller författning eller med reglementet eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet, förbjuda verkställighet av beslutet;

att, om beslut som nyss sagts gått i verkställighet, förelägga huvudmännen eller styrelse att, där så kan ske, göra rättelse:

att förelägga huvudmän, styrelse eller revisorer att fullgöra vad som åligger dem enligt lag eller författning eller enligt reglementet;

Om sparbanks huvudmän eller styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller författning eller med reglementet eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet, må tillsynsmyndigheten förbjuda verkställighet av beslutet. Myndigheten må ock förelägga huvudmännen eller styrelsen att, om beslut som nyss sagts gått i verkställighet, göra rättelse, där så kan ske, ävensom förelägga huvudmän, styrelse eller revisorer att fullgöra vad som åligger dem enligt lag eller författning eller enligt reglementet. Sådant

(Nuvarande lydelse)

att, där sparbanken i fall, som avses i 92 § första stycket, tillskyndats skada, föranstalta om talans anställande mot den ersättningsskyldige, såframt ej vad i 58, 59 och 77 §§ stadgas utgör hinder för sådan talan;

att, om det med hänsyn till utomordentliga omständigheter icke är lämpligt att sparbanks värdehandlingar förvaras på sätt reglementet angiver, på framställning av sparbanken och, där det kan ske, efter hörande av sparbanksinspektionen, meddela sparbanken tillstånd tills vidare att förvara handlingarna på annat betryggande sätt som länsstyrelsen föreskriver; samt

att för varje sparbank inom länet förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens förvaltning och sparbankens räkenskaper, därvid länsstyrelsen har att, till ledning för sitt val, från den handelskammare inom vars område sparbankens huvudkontor är beläget begära förslag å tre för revisorsuppdraget skickade personer.

Länsstyrelsen äger när som helst återkalla förordnande för revisor, som här avses, och i stället utse ny revisor.

Länsstyrelsen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag.

Föreläggande, som ovan sagts, må

(Föreslagen lydelse)

föreläggande må dock, utom vad angår innehållet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning, icke av myndigheten meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Där sparbank i fall, som avses i 92 § första stycket, tillskyndats skada, äger tillsynsmyndigheten föranstalta om talans anställande mot den ersättningsskyldige, såframt ej vad i 58, 59 och 77 §§ stadgas utgör hinder för sådan talan.

Tillsynsmyndigheten skall för varje sparbank förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens förvaltning och sparbankens räkenskaper. Myndigheten äger när som helst återkalla förordnande, som här avses, och i stället utse ny revisor. För revisor, som förordnats av tillsynsmyndigheten, skall myndigheten utfärda instruktion.

Tillsynsmyndigheten äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag.

(Nuvarande lydelse)

utom vad angår innehålllet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning icke av *länsstyrelsen meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter*, vilkas överträdande är belagt med straff. *I frågor, som angå sparbanks bokföring, må förbud eller föreläggande icke av länsstyrelsen meddelas, med mindre sparbanksinspektionen gjort framställning därom.*

Då *länsstyrelsen* i anledning av att rubbning uppstått i det förhållande, som enligt 27 § skall förefinnas mellan sparbanks fonder och dess inlåning, förelägger sparbankens styrelse att vidtaga rättelse, må, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, den tid, inom vilken föreläggandet skall vara fullgjort, icke sättas längre än två månader, och må i intet fall sagda tid bestämmas till mer än ett år.

Har sparbanks styrelse underlåtit att ställa sig föreläggande, som sist sagts, till efterrättelse eller har eljest svårare avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller reglementet och rättas ej avvikelsen inom förelagd tid, äger *länsstyrelsen* förordna, att sparbanken genast skall träda i likvidation.

(Föreslagen lydelse)

Då *tillsynsmyndigheten* i anledning av att rubbning uppstått i det förhållande, som enligt 27 § skall förefinnas mellan sparbanks fonder och dess inlåning, förelägger sparbankens styrelse att vidtaga rättelse, må, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, den tid, inom vilken föreläggandet skall vara fullgjort, icke sättas längre än två månader, och må i intet fall sagda tid bestämmas till mer än ett år.

Har sparbanks styrelse underlåtit att ställa sig föreläggande, som sist sagts, till efterrättelse eller har eljest svårare avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller reglementet och rättas ej avvikelsen inom förelagd tid, äger *tillsynsmyndigheten* förordna, att sparbanken genast skall träda i likvidation.

82 §.

1 mom. Träder sparbank i likvidation, äger *länsstyrelsen* förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

1 mom. Träder sparbank i likvidation, äger *tillsynsmyndigheten* förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

(Nuvarande lydelse)

Likvidatorerna skola — — — av likvidatorerna.

Länsstyrelsen äger under sparbanks likvidation i avseende å likvidatorer och huvudmän enahanda befogenhet som, innan sparbanken trätt i likvidation, tillkommer *länsstyrelsen* enligt denna lag beträffande styrelse och huvudmän.

Länsstyrelsen må, där så provas erforderligt, förordna likvidationsrevisorer att med övriga likvidationsrevisorer deltaga i granskningen av likvidatorernas förvaltning och sparbankens räkenskaper. *Länsstyrelsen* äger när som helst återkalla förordnande, som här avses, och i stället utse ny likvidationsrevisor.

2 mom. Har sparbanks egendom avträtts till konkurs, förordnar *länsstyrelsen* ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare, som utses på sätt stadgas i konkurslagen.

Utan hinder — — — 80 § konkurslagen.

Om arvode — — — till konkursförvaltare.

(Föreslagen lydelse)

Likvidatorerna skola — — — av likvidatorerna.

Tillsynsmyndigheten äger under sparbanks likvidation i avseende å likvidatorer och huvudmän enahanda befogenhet som, innan sparbanken trätt i likvidation, tillkommer *myndigheten* enligt denna lag beträffande styrelse och huvudmän.

Tillsynsmyndigheten må, där så provas erforderligt, förordna likvidationsrevisorer att med övriga likvidationsrevisorer deltaga i granskningen av likvidatorernas förvaltning och sparbankens räkenskaper. *Beträffande denne likvidationsrevisor skall vad i 81 § sägs om revisor äga motsvarande tillämpning.*

2 mom. Har sparbanks egendom avträtts till konkurs, förordnar *tillsynsmyndigheten* ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare, som utses på sätt stadgas i konkurslagen.

Utan hinder — — — 80 § konkurslagen.

Om arvode — — — till konkursförvaltare.

83 §.

Sparbanksinspektionen åligger:

att i fråga om lämpliga inrättandet och bedrivandet av sparbanks verksamhet tillhandagå med råd och upplysningar;

att med uppmärksamhet följa sparbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka

Sparbanks styrelse åligger

att för *tillsynsmyndigheten* när som helst hålla sparbankens kassa och övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att å tider, som bestämmes av *myndigheten*, och enligt av *myndigheten* fastställda formulär upprätta

83 § i dess föreslagna lydelse motsvarar nuvarande 84 §.

(Nuvarande lydelse)

på sparbanks säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av sparbanksverksamheten;

att därest inspektionen finner, att sparbanks verksamhet icke står i överensstämmelse med lag eller författning eller med reglementet eller de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller författning eller i reglementet meddelats av hufvudmännen eller styrelsen, eller eljest bedrivs på sätt, som medför våda för sparbankens säkerhet, göra de erinringar hos sparbankens styrelse eller de framställningar hos länsstyrelsen, till vilka inspektionen kan finna sig föranlåten;

att utfärda instruktion för revisor och likvidationsrevisor, som förordnats av länsstyrelse; samt

att, där inspektionen så finner erforderligt, meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.

(Föreslagen lydelse)

och till myndigheten insända översikter över sparbankens tillgångar och skulder; och skall i sådan översikt angivas huruvida anledning finnes till antagande, att bokförda värdet av någon i översikten upptagen tillgång överstiger dess verkliga värde;

att, så snart det kan ske, till myndigheten insända i avskrift styrelsens förvaltningsberättelse, revisionsberättelsen med tillhörande handlingar ävensom protokoll över förhandlingarna vid årssammanträdet med hufvudmännen;

att jämväl i övrigt meddela myndigheten alla de upplysningar rörande sparbanken, som äskas av myndigheten;

att, då anledning yppas till antagande, att sparbank gjort sådana förluster att det i 27 § stadgade förhållandet mellan sparbanks fonder och dess inlåning rubbats, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning enligt 48 § för utvisande av sparbankens ställning samt att, därest balansräkningen bekräftar antagandet i fråga, ofördröjligen avsända meddelande härom till tillsynsmyndigheten; samt

att dels årligen till statistiska centralbyrån avgiva statistisk redogörelse angående sparbanken, dels härutöver, efter Konungens bestämmande, avgiva ytterligare statistiska uppgifter rörande sparbankens verksamhet och ställning.

84 §.

Sparbanks styrelse åligger:

att för sparbanksinspektionen när

Till bestridande av kostnaden för tillsynsmyndighetens organisation

(Nuvarande lydelse)

som helst hålla sparbankens kassa och övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att å tider, som bestämmas av inspektionen, och enligt av inspektionen fastställda formulär upprätta och till inspektionen insända översikter över sparbankens tillgångar och skulder; och skall i sådan översikt angivas huruvida anledning finnes till antagande, att bokförda värdet av någon i översikten upptagen tillgång överstiger dess verkliga värde;

att, så snart det kan ske, till inspektionen insända i avskrift styrelsens förvaltningsberättelse, revisionsberättelsen med tillhörande handlingar ävensom protokoll över förhandlingarna vid årssammanträdet med huvudmännen;

att dels årligen till länsstyrelsen avgiva statistisk redogörelse angående sparbanken, dels härutöver, efter Konungens bestämmande, avgiva ytterligare statistiska uppgifter rörande sparbankens verksamhet och ställning;

att jämväl i övrigt meddela länsstyrelsen och inspektionen alla de upplysningar rörande sparbanken, som äskas av dem; samt

att, då anledning yppas till antagande, att sparbank gjort sådana förluster att det i 27 § stadgade förhållandet mellan sparbanks fonder och dess inlåning rubbats, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning enligt 48 § för utvisande av

(Föreslagen lydelse)

och verksamhet ävensom av kostnaden för ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor, som förordnas enligt 81 § eller 82 § 1 mom., skall varje sparbank årligen erlägga bidrag efter visst, för sparbankerna lika förhållande till sammanlagda beloppet av de utav sparbanken vid utgången av nästföregående kalenderår förvaltade medlen; dock må bidraget till bestridande av kostnaden för tillsynsmyndighetens organisation och verksamhet icke överstiga fem tusendels procent och bidraget till bestridande av kostnaden för ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor icke överstiga fyra tusendels procent av nämnda belopp.

84 § i dess föreslagna lydelse motsvarar nuvarande 85 §.

(Nuvarande lydelse)

sparbankens ställning samt att, där-
est balansräkningen bekräftar anta-
gandet i fråga, ofördröjligen avsän-
da meddelande härom till inspektio-
nen.

(Föreslagen lydelse)

85 §.

Till bestridande av kostnaden för
sparbanksinspektionens organisa-
tion och verksamhet även som av
kostnaden för ersättning åt revisor,
ombud eller likvidationsrevisor, som
förordnas enligt 81 § eller 82 § 1
mom., skall varje sparbank årligen
erlägga bidrag efter visst, för spar-
bankerna lika förhållande till sam-
manlagda beloppet av de utav spar-
banken vid utgången av nästföregå-
ende kalenderår förvaltade medlen;
dock må bidraget till bestridande av
kostnaden för sparbanksinspektio-
nens organisation och verksamhet
icke överstiga fem tusendels procent
och bidraget till bestridande av kost-
naden för ersättning åt revisor, om-
bud eller likvidationsrevisor icke
överstiga fyra tusendels procent av
nämnda belopp.

Tillsynsmyndighet, som avses i
denna lag, är bankinspektionen.

86 §.

1 mom. Hava vid — — — re-
gistrering vägras.

2 mom. Hava vid — — — talan
väckts.

3 mom. Har ansökan enligt 78 §
om länsstyrelsens tillstånd att bringa
fusionsavtal till verkställighet ej in-
kommit inom föreskriven tid eller
har ansökan genom lagakraftätagande
beslut avslagits eller har beslut om

1 mom. Hava vid — — — re-
gistrering vägras.

2 mom. Hava vid — — — talan
väckts.

3 mom. Har ansökan enligt 78 §
om tillsynsmyndighetens tillstånd att
bringa fusionsavtal till verkställig-
het ej inkommit inom föreskriven
tid eller har ansökan genom laga-
kraftätagande beslut avslagits eller

85 § i dess föreslagna lydelse motsvarar
nuvarande 80 § (jfr 162 § BL).

(Nuvarande lydelse)

tillstånd icke anmälts för registrering inom den därför stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen.

91 §.

Över *andra* beslut av länsstyrelse än de i *andra och tredje styckena avsedda samt över sparbanksinspektionens beslut* må klagan föras hos Konungen inom den tid, som är stadgad för överklagande av förvaltande myndighets beslut; *dock går beslut, som meddelas av länsstyrelse, i verkställighet utan hinder av klagan,* där icke Konungen förordnar annorlunda.

Den som — — — hos Konungen.

Över beslut — — — *andra stycket.*

92 §.

Har huvudman — — — för skadan.

Har huvudman — — — för skadan.

95 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes:

1. stiftare, där — — — till huvudman;

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättel-

(Föreslagen lydelse)

har beslut om tillstånd icke anmälts för registrering inom den därför stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen.

Över beslut, *som meddelas av tillsynsmyndigheten,* må klagan föras hos Konungen inom den tid, som är stadgad för överklagande av förvaltande myndighets beslut, *men beslutet går ändå* i verkställighet, där icke Konungen förordnar annorlunda.

Den som — — — hos Konungen.

Över beslut — — — *andra stycket.*

Har huvudman — — — för skadan.

Där medhjälpare, som av revisor eller likvidationsrevisor anlåtats för granskningsuppdraget, vid uppdragets utförande uppsåtligt eller av vårdslöshet tillskyndat sparbanken skada, skall revisorn svara för skadan.

Har huvudman — — — för skadan.

Med dagsböter eller fängelse straffes

1. stiftare, där — — — till huvudman;

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättel-

(Nuvarande lydelse)

se, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 84 § *sjätte punkten*, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

5. styrelseledamot eller annan som uppsåtligen eller av vårdslöshet till *länsstyrelsen eller sparbanksinspektionen* meddelar oriktig eller vilseledande uppgift angående omständighet, varom det ålegat honom att lämna upplysning;

6. likvidator, som — — — hans uppdrag.

(Föreslagen lydelse)

se, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 83 § *femte punkten*, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

5. styrelseledamot eller annan som uppsåtligen eller av vårdslöshet till *tillsynsmyndigheten* meddelar oriktig eller vilseledande uppgift angående omständighet, varom det ålegat honom att lämna upplysning;

6. likvidator, som — — — hans uppdrag.

96 §.

Med dagsböter straffes

1. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 84 § *sjätte punkten* av vårdslöshet förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

2. likvidator, där — — — eller 35 §.

Med dagsböter straffes

1. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 83 § *femte punkten*, av vårdslöshet förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

2. likvidator, där — — — eller 35 §.

97 §.

Sparbank må — — — genom skattebidrag.

Beträffande stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som tillskjutits av sparbank, skall *sparbanksinspektionen* tillse, att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av sparbanks medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må *den länsstyrelse, vilken utövar tillsynen*

Sparbank må — — — genom skattebidrag.

Beträffande stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som tillskjutits av sparbank, skall *tillsynsmyndigheten* tillse, att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av sparbanks medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må *tillsynsmyndigheten* förelägga stiftelsen att

(Nuvarande lydelse)

över den sparbank, som lämnat tillskott till stiftelsen, efter anmälan från sparbanksinspektionen förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse. Det åligger dem som företräda stiftelsen att, närhelst *inspektionen* begär det, hålla stiftelsens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning ävensom lämna *inspektionen* alla de upplysningar rörande stiftelsen, som äskas av *inspektionen*. Vad som stadgas i detta stycke skall ej gälla stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som sparbank tillskjutit med stöd av 17 § andra stycket.

(Föreslagen lydelse)

vidtaga rättelse. Det åligger dem som företräda stiftelsen att, närhelst *myndigheten* begär det, hålla stiftelsens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning ävensom lämna *myndigheten* alla de upplysningar rörande stiftelsen, som äskas av *myndigheten*. Vad som stadgas i detta stycke skall ej gälla stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som sparbank tillskjutit med stöd av 17 § andra stycket.

98 a §.

Befinnes med hänsyn till utomordentliga omständigheter icke lämpligt att sparbanks värdehandlingar förvaras på sätt reglementet angiver, må länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbanks styrelse har sitt säte, på framställning av sparbanken och, där det kan ske, efter hörande av tillsynsmyndigheten, meddela sparbanken tillstånd tills vidare att förvara handlingarna på annat betryggande sätt som länsstyrelsen föreskriver.

98 a § motsvarar nuvarande 81 § första stycket femte ledet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962. Lagens bestämmelser skola äga giltighet redan före ikraftträdandet med avseende på åtgärder som erfordras för tillämpningen därefter.

2. De äldre bestämmelserna skola alltjämt äga tillämpning i fråga om ärenden, som anhängiggjorts hos länsstyrelse eller sparbanksinspektionen före den nya lagens ikraftträdande; dock att därvid vad som stadgas om sparbanksinspektionen från och med den 1 juli 1962 skall avse bankinspektionen.

Förslag till

Kungörelse angående ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse den 3 juni 1955 (nr 422) om sparbanker

Härigenom förordnas *dels* att 23, 41, 45, 46, 49, 51 och 64 §§ skola er-
hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i 6, 7, 15, 47 och 48 §§
ordet »sparbanksinspektionen» skall ersättas av ordet »bankinspektionen»,
dels ock att i 8 och 10 §§ orden »länsstyrelsen och sparbanksinspektionen»
skola ersättas av ordet »bankinspektionen».

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

23 §.

Det åligger revisorerna vid full-
görandet av sitt uppdrag

att granska — — — övertagen
egendom;

taga del av de förelägganden och
erinringar, som av tillsynsmyndig-
het kunna hava gjorts till styrelsen;
samt taga del — — — av revisions-
uppdraget.

Det åligger revisorerna vid full-
görandet av sitt uppdrag

att granska — — — övertagen
egendom;

taga del av de förelägganden och
erinringar, som av tillsynsmyndighe-
ten kunna hava gjorts till styrelsen;
samt taga del — — — av revisions-
uppdraget.

Av huvudmännen vald revisor är,
såframt icke dessa vid valet träffat
annat förbehåll, berättigad att vid
granskningsarbete, som är av större
omfattning, såsom medhjälpare anli-
ta hos honom för biträde i revisions-
verksamhet anställd, lämplig person
efter vad med hänsyn till arbetets
art får anses tillbörligt.

Av tillsynsmyndigheten utsedd re-
visor må, med myndighetens sam-
tycke, anlita medhjälpare vid
granskning av styrelsens förvaltning
och sparbankens räkenskaper, så-
framt det för visst fall finnes erfor-
derligt med hänsyn till omfattning-
en av sparbankens verksamhet och
andra på revisionsuppdragets full-
görande inverkan omständigheter.

(Nuvarande lydelse)

41 §.

Om likvidationsrevisorernas — —
— denna kungörelse.

Minst en — — — vid anmälningen.

Rörande sådan i 78 § 3 mom. lagen om sparbanker avsedd ansökan, som gjorts inom föreskriven tid, så ock av beslut, som meddelats i anledning av ansökningen, skall länsstyrelsen ombesörja registrering.

Länsstyrelsen skall — — — sist angivits.

Beslut om tillstånd skall inom sex månader, sedan beslutet vunnit laga kraft, av såväl den övertagande sparbankens som den överlåtande sparbankens styrelse anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av *länsstyrelsens* beslut i huvudskrift eller styrkt avskrift, så ock av lagakraftbevis.

46 §.

Revisor enligt 81 § lagen om sparbanker samt likvidationsrevisor och ombud, vilka avses i 82 § 1 mom. samma lag, åtnjuta arvode med belopp, som bestämmas av *länsstyrelsen efter sparbanksinspektionens hörande*.

(Föreslagen lydelse)

Om likvidationsrevisorernas — —
— denna kungörelse.

Vad i 23 § tredje och fjärde styckena är föreskrivet beträffande revisor skall äga motsvarande tillämpning i fråga om likvidationsrevisor.

Minst en — — — vid anmälningen.

Rörande sådan i 78 § 3 mom. lagen om sparbanker avsedd ansökan, som gjorts inom föreskriven tid, så ock beslut, som meddelats i anledning av ansökningen, skall *genom bankinspektionens försorg underrättelse ofördröjligen avsändas till registreringsmyndigheten, som har att ombesörja registrering av såväl ansökningen som beslutet.*

Länsstyrelsen skall — — — sist angivits.

Beslut om tillstånd skall inom sex månader, sedan beslutet vunnit laga kraft, av såväl den övertagande sparbankens som den överlåtande sparbankens styrelse anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av *bankinspektionens* beslut i huvudskrift eller styrkt avskrift, så ock av lagakraftbevis.

Revisor enligt 81 § lagen om sparbanker samt likvidationsrevisor och ombud, vilka avses i 82 § 1 mom. samma lag, åtnjuta arvode med belopp, som bestämmas av *bankinspektionen*.

(Nuvarande lydelse)

Om arvode — — — samma lagrum.

(Föreslagen lydelse)

Om arvode — — — samma lagrum.

49 §.

Revisor enligt 81 § lagen om sparbanker samt likvidationsrevisor enligt 82 § samma lag skall årligen efter avslutandet av revisionen för det sist förflutna räkenskapsåret till *såväl länsstyrelsen som sparbanksinspektionen* avlämna rapport angående det närmare tillvägagångssättet vid revisionsarbetets utförande. Finner revisor eller likvidationsrevisor som här avses förhållande föreligga, som innebär våda för sparbankens säkerhet, skall han därom ofördröjligen underrätta *länsstyrelsen och sparbanksinspektionen*.

Revisor enligt 81 § lagen om sparbanker samt likvidationsrevisor enligt 82 § samma lag skall årligen efter avslutandet av revisionen för det sist förflutna räkenskapsåret till *bankinspektionen* avlämna rapport angående det närmare tillvägagångssättet vid revisionsarbetets utförande. Finner revisor eller likvidationsrevisor som här avses förhållande föreligga, som innebär våda för sparbankens säkerhet, skall han därom ofördröjligen underrätta *bankinspektionen*.

51 §.

Årlig statistisk redogörelse jämlikt 84 § lagen om sparbanker skall, grundad på den för nästföregående räkenskapsår upprättade förvaltningsberättelsen, avgivas *till länsstyrelsen* före den 15 april å formulär som fastställes av statistiska centralbyrån. *Länsstyrelsen har att ofördröjligen översända de till densamma inkomna redogörelserna till statistiska centralbyrån.*

Sedan protokoll över förhandlingarna vid årssammanträdet med huvudmännen tillställts *sparbanksinspektionen* enligt vad därom stadgas i nyss omförmälda lagrum, åligger det inspektionen att i den mån så erfordras för statistiska centralbyråns arbete med sparbanksstatistiken meddela byrån uppgift angående de ändringar av eller tillägg till balans-

Årlig statistisk redogörelse jämlikt 83 § lagen om sparbanker skall, grundad på den för nästföregående räkenskapsår upprättade förvaltningsberättelsen, avgivas före den 15 april å formulär som fastställes av statistiska centralbyrån.

Sedan protokoll över förhandlingarna vid årssammanträdet med huvudmännen tillställts *bankinspektionen* enligt vad därom stadgas i nyss omförmälda lagrum, åligger det inspektionen att i den mån så erfordras för statistiska centralbyråns arbete med sparbanksstatistiken meddela byrån uppgift angående de ändringar av eller tillägg till balansräk-

(Nuvarande lydelse)

räkningen, vilka beslutats å huvudmannasammanträdet, ävensom angående övriga å sammanträdet fattade beslut.

(Föreslagen lydelse)

ningen, vilka beslutats å huvudmannasammanträdet, ävensom angående övriga å sammanträdet fattade beslut.

64 §.

Med länsstyrelsen menas i denna kungörelse *den länsstyrelse, som utövar tillsyn över sparbanken.*

Med länsstyrelsen menas i denna kungörelse *länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse skall hava sitt säte.*

1. Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1962. Kungörelsens bestämmelser skola äga giltighet redan före ikraftträdandet med avseende på åtgärder som erfordras för tillämpningen därefter.

2. De äldre bestämmelserna skola alltjämt äga tillämpning i fråga om ärenden, som anhängiggjorts hos länsstyrelse eller sparbanksinspektionen före den nya lagens ikraftträdande; dock att därvid vad som stadgas om sparbanksinspektionen från och med den 1 juli 1962 skall avse bankinspektionen.

Förslag till Instruktion för bankinspektionen

Inledande bestämmelse

1 §.

Allmänna verksstadgan den 7 januari 1955 (nr 3) skall, med undantag av 3 § 1. och 2., tillämpas på bankinspektionen.

Ämbetsbefattning

2 §.

Bankinspektionen åligger

att i enlighet med gällande författningar och föreskrifter utöva tillsyn över bankaktiebolag, sparbanker, hypoteksaktiebolag, fondkommissionärer och fondbörser samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation;

att vara registreringsmyndighet i avseende på bankaktiebolagen;

att beträffande bank- och fondväsendet följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden och föra kartellregister; samt

att utöva tillsyn över efterlevnaden av föreskrifterna i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

3 §.

Såsom tillsynsmyndighet för bankaktiebolag, sparbanker och jordbrukets kreditkassor bör bankinspektionen tillse, att undersökning av bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit såvitt möjligt sker åtminstone vartannat år.

Med avseende på pris- och konkurrensförhållanden inom bank- och fondväsendet skall inspektionen i erforderlig utsträckning samråda med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor.

4 §.

Bankinspektionen åligger vidare

att månatligen offentliggöra ett sammandrag av bankaktiebolagens för varje månad avlämnade ställningsöversikter;

att årligen publicera uppgifter rörande dessa bolag efter varje års bokslut; samt

att i lämplig omfattning offentliggöra statistiska uppgifter angående fondväsendet och jordbrukskasserörelsen.

Organisation

5 §.

Bankinspektionen utgöres av en generaldirektör och chef samt följande ledamöter, nämligen två biträdande ledamöter, två avdelningschefer, av vilka den ene är bankinspektör och den andre sparbanksinspektör, samt tre byråchefer.

Bankinspektören förestår bankavdelningen och sparbanksinspektören sparbanksavdelningen.

Byråcheferna förestå var sin byrå. De särskilda byråerna äro administrativa byrån, fondbyrån och jordbrukskassebyrån.

Sparbanksinspektören skall vara generaldirektörens ställföreträdare i avseende på sparbanksärenden och bankinspektören i avseende på övriga ärenden.

För envar av de biträdande ledamöterna skall finnas en suppleant.

6 §.

Hos bankinspektionen äro anställda tjänstemän i enlighet med gällande personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

7 §.

Bankinspektionen äger, då så finnes erforderligt för behandling av visst ärende eller visst slag av ärenden samt medel härför äro tillgängliga, anlita experter och sakkunniga, som icke äro anställda hos inspektionen.

Ärendenas handläggning

8 §.

Generaldirektören, en av de biträdande ledamöterna och den avdelningschef eller byråchef, till vars ämbetsbefattning ärendet hör, ävensom, där generaldirektören så finner lämpligt, annan ledamot skola deltaga i avgörandet av de ärenden som angå

viktigare författningsfrågor;

viktigare frågor rörande organisation, arbetsordning och tjänsteföreskrifter;

framställning om fastställande av stat för inspektionen;

tillsättning av tjänst i lägst lönegrad 19 å löneplan A;

åtal mot eller disciplinär bestraffning av tjänsteman;

kallelse till extra bolagsstämma med bankaktiebolag eller hypoteksaktiebolag, extra sammanträde med sparbanks huvudmän, extra stämma med jordbrukskasserörelsens riksorganisation eller kreditkassa för jordbrukskredit ävensom sammankallande av fondbörsstyrelse;

meddelande eller återkallelse av tillstånd, förbud eller föreläggande, utfärdande av föreskrift, ävensom vidtagande av annan åtgärd, i den mån åtgärden kan anses ha särskild betydelse för inrättning, som står under inspektionens tillsyn, eller för person, som beröres av tillsynen;

anmälan till myndighet om förhållande, som kan föranleda återkallelse av oktroj för bankaktiebolag eller godkännande av kreditkassa;

viktigare undersökning rörande prusbildning eller konkurrensbegränsning ävensom därav föranledd redogörelse av inspektionen samt undersökningsresultatets överlämnande till annan myndighet för åtgärd;

så ock andra frågor, vilka generaldirektören finner böra behandlas i nu föreskriven ordning.

Såsom banksinspektionens beslut i nu avsedda ärenden gäller, utom i fall som avses i 27 § allmänna verksstadgan, den mening varom de flesta förena sig, eller vid lika röstetal den som biträdes av generaldirektören; dock erfordras för beslut om kallelse till extra bolagsstämma, extra sammanträde, extra stämma eller för beslut om sammankallande av fondbörsstyrelse att generaldirektören biträder beslutet.

9 §.

Ärende, som icke skall handläggas enligt föreskrifterna i 8 §, avgöres av generaldirektören, därest annat ej följer av bestämmelserna i 13 §.

10 §.

Vid förhinder för generaldirektören skola dennes åligganden fullgöras av hans ställföreträdare enligt vad i 5 § fjärde stycket sägs.

11 §.

Uppkomma hinder för såväl generaldirektören som båda hans ställföre-

trädare skola, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, generaldirektörens åligganden fullgöras av den i tjänsten äldste, närvarande byråchefen.

12 §.

I generaldirektörens frånvaro må icke, såvida ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, avgivas förslag till återbesättande av tjänst, tillsättas tjänst med lönegradsbeteckningen Ao eller Ae, avsättning av tjänsteman äga rum eller meddelas beslut om kallelse till extra bolagsstämma, extra sammanträde, extra stämma eller om sammankallande av fondbörsstyrelse.

Ej heller må i generaldirektörens frånvaro fattas beslut i ärende av större vikt, vars avgörande utan olägenhet kan anstå till hans återkomst, eller i övrigt utan hans medgivande vidtagas åtgärd, som rubbar eller ändrar av bankinspektionen givna föreskrifter eller förut i inspektionens ämbetsutövning följda grunder.

Vad nu sagts skall ock vid inträffande ledighet på generaldirektörsämbetet gälla, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

13 §.

Genom arbetsordning eller särskilt meddelat beslut må åt avdelningschef, byråchef eller annan tjänsteman överlämnas att avgöra ärende eller viss grupp av ärenden, som icke är av beskaffenhet som i 8 § sägs eller skäligen bör avgöras av generaldirektören.

14 §.

Då bankinspektionen anses böra vara företrädd vid stämma eller sammanträde, varom förmåles i 150 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, 47 § kungörelsen den 3 juni 1955 (nr 422) om sparbanker och 69 § sista stycket lagen samma dag (nr 416) om sparbanker, 25 eller 36 § lagen den 16 maj 1919 (nr 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, 72 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen eller 8 § lagen den 14 juni 1946 (nr 313) om hypoteksaktiebolag, har generaldirektören eller, efter inspektionens förordnande, vederbörande avdelnings- eller byråchef att företräda inspektionen.

Undersökning för utövande av den i 2 § angivna tillsyn över bankaktiebolag, sparbanker, hypoteksaktiebolag, fondkommissionärer och fondbörser samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation verkställas av generaldirektören ensam eller med biträde av avdelningschef, byråchef eller byrådirektör, eller ock av avdelningschef, byråchef och byrådirektör gemensamt eller var för sig.

15 §.

Ärende avgöres, utom i fall som avses i 13 §, efter föredragning, som ankommer på vederbörande avdelningschef, byråchef eller särskilt förordnad föredragande.

Vid föredragning må generaldirektören tillkalla ledamot, vars närvaro han finner önskvärd.

Generaldirektören må, då han finner lämpligt, själv övertaga beredning och föredragning av ärende.

Föredrages ärende av annan än vederbörande avdelnings- eller byråchef, äger denne närvara.

16 §.

Om vid handläggning av ärende enligt 8 eller 9 § fattas beslut, som strider mot föredragandens eller annan vid ärendets slutliga handläggning närvarandes åsikt, åligger det denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

17 §.

Utan föregående föredragning må generaldirektören, avdelningschef, byråchef eller, enligt bankinspektionens bestämmande, annan tjänsteman infordra förklaring, upplysning eller yttrande, som erfordras för ärendes avgörande.

Tjänstetillsättning m. m.

18 §.

Generaldirektörens ställföreträdare samt de biträdande ledamöterna och suppleanterna för dessa förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år efter anmälan av generaldirektören.

Avdelningscheferna och byråcheferna förordnas efter anmälan av generaldirektören.

Tjänst med lönegradsbeteckningen Ao eller Ae tillsättes, om den har lägst lönegradsnumret 24, medelst förordnande efter förslag av bankinspektionen. Övriga tjänster å löneplan A tillsättas medelst förordnande av inspektionen, som ock äger antaga annan personal.

19 §.

Angående förbud för ledamot av eller befattningshavare hos bankinspektionen att innehava befattning hos bankaktiebolag, sparbank, hypoteksaktiebolag, kreditkassa eller jordbrukskasserörelsens riksorganisation, fondkommissionär eller fondbörs ävensom att vara delägare i eller idka rörelse av här avsett slag är särskilt stadgat.

Tjänsteman hos bankinspektionen må icke, utan tillstånd i varje särskilt fall, åtaga sig uppdrag för person eller inrättning som är föremål för inspektionens tillsyn och icke heller eljest åtaga sig uppdrag av kommun eller enskild i ärende, som rör av inspektionen övervakad verksamhet. Tillståndet meddelas av Kungl. Maj:t, såvitt avser tjänst som tillsättes av Kungl. Maj:t, och eljest av inspektionen.

Ledamot av bankinspektionen, så ock byrådirektör hos inspektionen, må icke utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t upptaga kredit hos person eller inrättning, som är föremål för inspektionens tillsyn.

Denna instruktion träder i kraft den 1 juli 1962, då instruktionen för bank- och fondinspektionen den 6 december 1957 (nr 663) och instruktionen för sparbanksinspektionen samma dag (nr 648) upphöra att gälla.

Förslag till

Lag om överflyttande på bankinspektionen av de uppgifter och befogenheter, som enligt lag eller författning tillkomma bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen

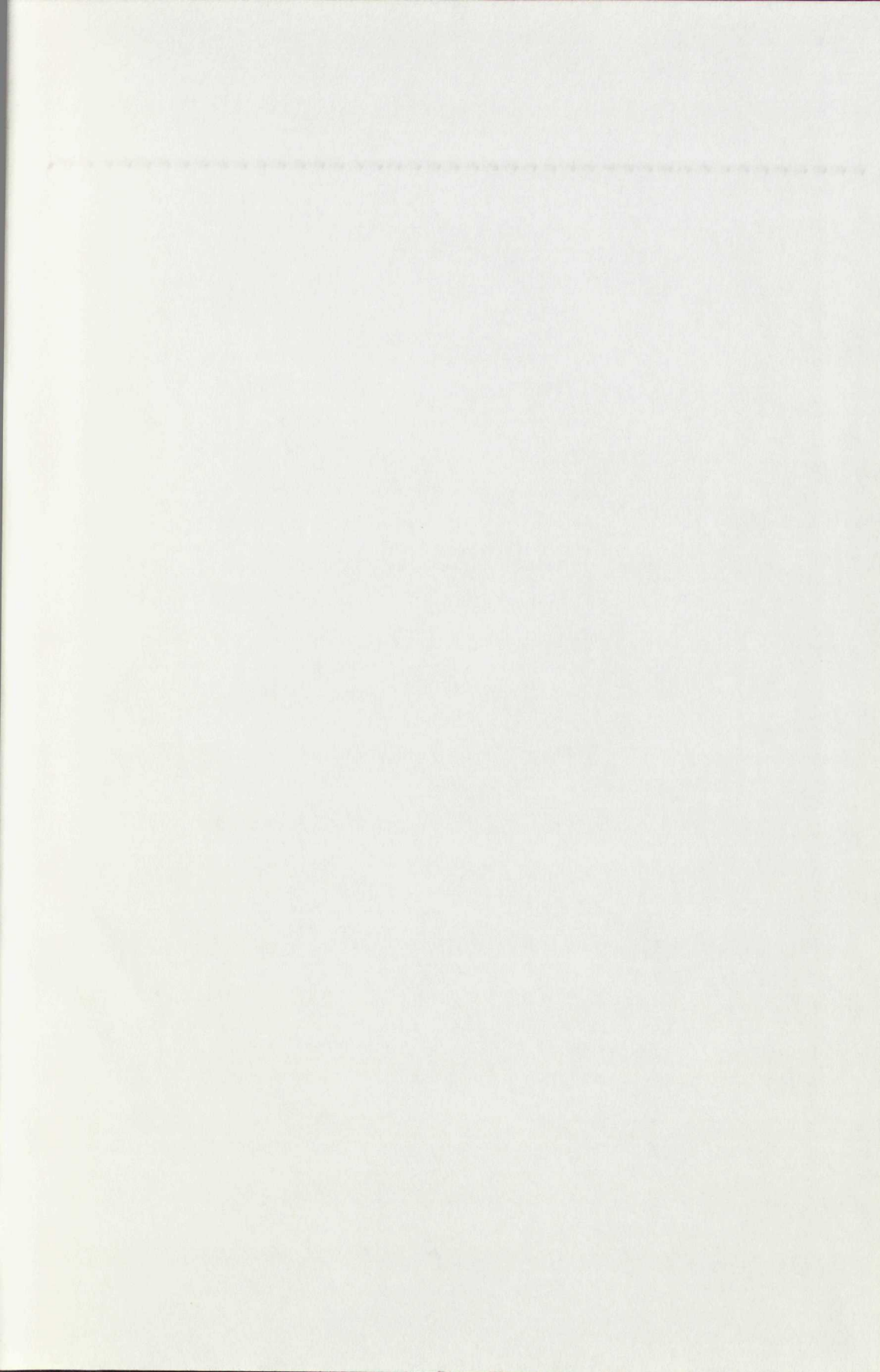
Härigenom förordnas, *att* de uppgifter och befogenheter, som enligt lag eller författning tillkomma bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen, i stället skola tillkomma bankinspektionen *samt att* eljest i lag eller författning förekommande bestämmelser, som avser bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen, i stället skola avse bankinspektionen.

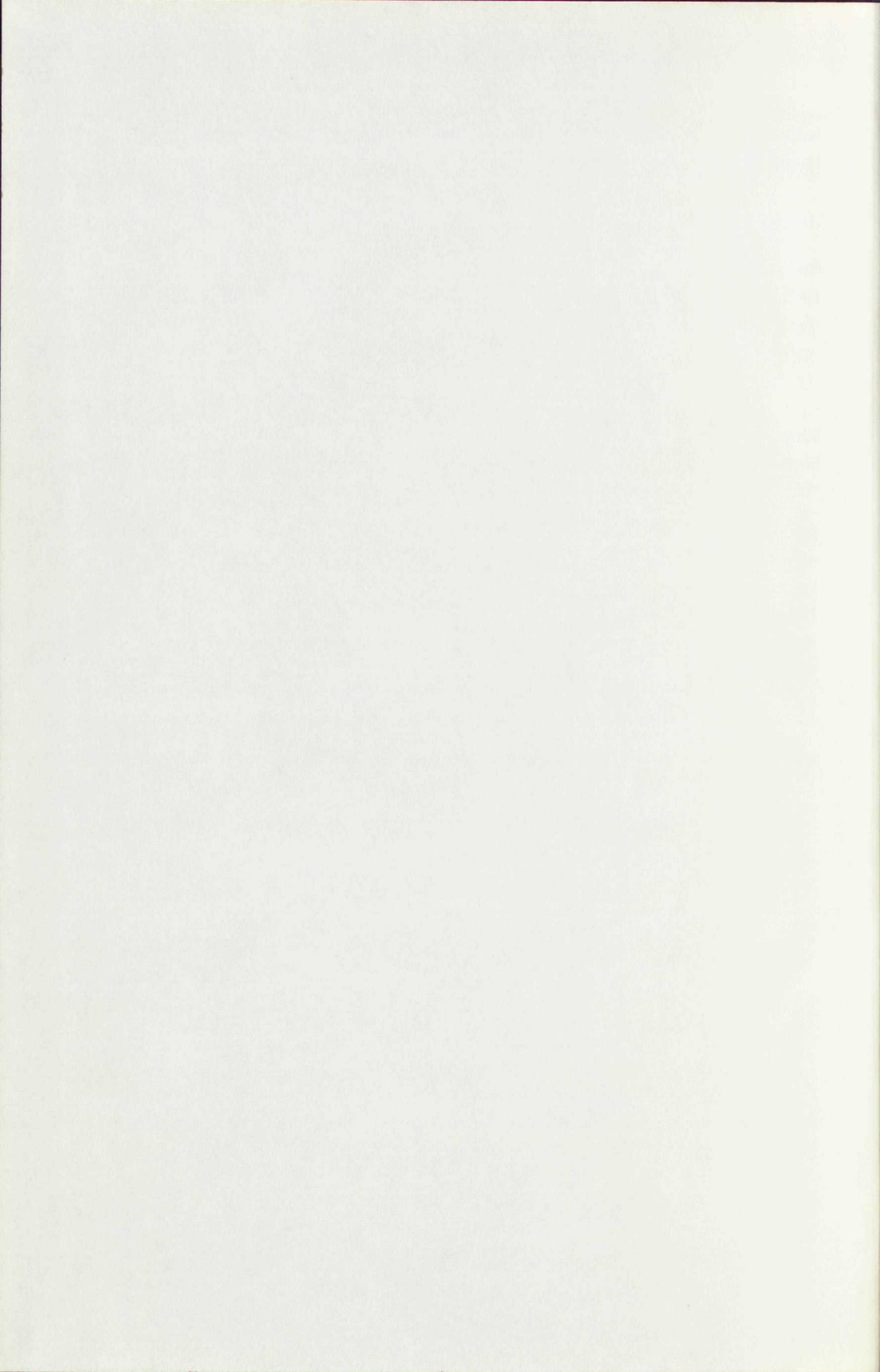
Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962.

KUNGL BIBL.
16 JAN 1962
SIO KHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1961

1. Den nordiske husholdshøgskolen.
2. Nordens folkelige akademi.
3. Nordisk filmsamarbeid.
4. Internordisk flytteattester.
5. Nordisk arbetsmarknad för sjöfolk.
6. Gemensam lagstiftning i rättstillämpningen.
7. Prøvning af dentalmaterialer.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Begravningsplatser och gravar. [5]
Underrätterna. [6]
Den allmänna brottsregistreringen. [11]
Pensionsstiftelser. I. [14]
Kriminalvård i frihet. [16]
Vissa frågor rörande allmänna val. [20]
Författningsutredningen. V. Organisationer. Besluts-
teknik. Valsystem. [21]
Redarensvars begränsning. [33]
Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djur-
skyddsordning. [45]
Reviderad hyreslag. [47]
Utsökningsrätt. I. Partiella reformer. [53]
Beräkning av pensionsreserv. [61]

Utrikesdepartementet

Administrationsutredningen för biståndet till utveck-
lingsländerna. 1. Den svenska utvecklingshjälpens
administration. [22] 2. Den svenska utvecklings-
hjälpen. Expertrekrytering och stipendiatmottag-
ning. [50]

Försvarsdepartementet

Enhetlig ledning av krigsmakten. [7]
Totalförsvarets upplysningsverksamhet. [18]
Flygbuller som samhällsproblem. [25]
Läkaren i totalförsvaret. [63]

Socialdepartementet

Byggnadsindustrins arbetskraft. [19]
Förtidspensionering och sjukpenningförsäkring
m. m. [29]
Handläggning av bostadslån. [32]
Ändamålsenliga studentbostäder. [35]
Stöd åt barnaföderskor. [38]
Lag om allmän försäkring, m. m. [39]
Bostadsbyggnadsbehovet. [51]
Effektivare arbetsförmedling för tjänstemän. [55]
Sociallagstiftningen och de s. k. beroende uppdrags-
tagarna. [57]
Översyn av nykterhetsvården. [58]

Kommunikationsdepartementet

Statliga belastningsbestämmelser av år 1960
för byggnadsverk. [12]
1953 Års trafikutredning. 1. Svensk trafikpolitik. I.
[23] 2. Svensk trafikpolitik. II. Bilagor. [24]
Byggnadsstyrelsens organisation. [48]
Kostnader för övergång till högertrafik. [62]

Finansdepartementet

Sparstimulerande åtgärder. [2]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och
uppbördsväsendet. [4]
Preliminär nationalbudget för år 1961. [10]
Reviderad nationalbudget för år 1961. [26]
Stämpel- och expeditionsavgifter. [37]
Mål och medel i stabiliseringspolitiken. [42]
Förenklingar i utskäkningslagstiftningen — Cider-
frågan. [52]
Ändrade bestämmelser om ackumulerad inkomst. [56]
Den automatiska databehandlingens teknik. [60]
Långfristiga krediter till mindre företag. [64]
Sparbankstillsynen. [65]

Ecklesiastikdepartementet

1957 Års skolberedning. 5. Hjälpmedel i skolarbetet.
[17] 6. Grundskolan. [30] 7. Läroplaner för grund-
skola och fackskolor. [31]
Kungl. Teatern. Verksamhet och ekonomi. [28]
Tandsjukvården vid de odontologiska läroanstalterna.
[36]
Användningen av August Abrahamsons stiftelse å
Näsä. [43]
Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet. [44]

Jordbruksdepartementet

Totalisatorverksamheten. [1]
Lantbrukets yrkesskolor. [13]
Förslag till jordförvärvslag m. m. [49]
Klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden.
[59]

Handelsdepartementet

Effektivare prisövervakning. [3]
Skifferoljefrågan. [27]

Inrikesdepartementet

Om läkarbehov och läkartillgång. [8]
Principer för en ny kommunindelning. [9]
Polisens brottsbekämpande verksamhet. [16]
Huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. [34]
Länsindelningen inom Stockholms- och Göteborgs-
rådena. [40]
Reviderad giftlagstiftning. [41]
Boxningssportens skadeverkningar. [46]
Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. [54]